

Stad 73.4.

Processen Stad Enschede.

1604 - 1605.

Quirius Scheffens c(ontr)a **Anna**, wed(uwe) **Lenardt Scheffens**.

folio 1

B. Anno 1602 den 8-en majj gehalten een noodtgerichte.

Johan Wijnholtz, nomine judicis.

Werner Duirkap. { cornoten.

Hervest Beijer. {

Cornelis van Ulssenn. { borgermeesteren

Geert Kost. { in der tijdt.

In jegenwoerdigen gerichte erschennen **Leenardt Scheffens van Ackenn** mit **Anna**, sijn eheliche huisfrouwe, **Leennardt** een weinnich swack sijnnes lives, nochtans wittich genoeg van verstande unde bekanden aldaer voer uns gerichtelijckenn, woe dat sie in meennunge unde voorhebbens weren van oren beiden tijdtlicken 't samptelijcken goederenn, die wijlle sie alnoch in levende weren dermiten toe disponeren unde toe ordinerenn, updat na oren affstervende unde oren vrunden erffgenhaemen unde bloetzverwanten hijr namaels geen twist noch unlust enichsins errisen mochte demnha sagten sie beide die eenne den anderronn die momberschap op unde genoembter **Anna** hefft tot oren mombar gekaren den erentvesten undt frommen **Lamberto Budde**, die welcke oor oock van gerichtes weegenn gegunt unde toegelatenn is wordenn, ditzelvige gedaen sijnde

folio 2

sijnde bekende genoembter **Leennardt** apentlijcken gerichtelijcken voor uns met sijnnen wollbedacht(er) gemoede unde rijppen berade, alss dattet sijn uterste meennunge ware, dat also verenn hie voors(chreven) voor sijn eehliche huisfrouwe ijrsten in Godt almechtich sonder eeheliche kinderenn van sie nha toe latenn ontslapenn worde, dat alsden sijnne genoembter huisfrouwe sijnne tsaemende nagelatenne goederenn, beweechelijcken ader unbeweechelijckenn, reide undt unreide, dat sij lant, sandt, huis, hoff, vackheit, gereetschap, levendige haeve unde alles wes eennen nhaemen draeg(en) mach, geenne daervan int kleinne offte grootte uutbescheidenn, die sijn dan oock in deser stadt unde gerichte, offte in enige andere heeren landen gelegen, waer diezelve dan oock gelegenn mogen

sijnn, so hie nhu ter tijdt hefft offte in terkumbstigen tijden verkrigen mach, nictes daervan int kleinne offte grootte uutbescheidenn, erfflick, ewichlijck unde ummermeer hebben unde beholden sall, die zelvigen tijdt ores leventz, toe mogen wenden undt kiren undt latenn waer dattet oer gelustet unde gelievet, sonder eennich inzeggens unde bespijrunk* van sijnnen erffgenhaemen offte ijmantz anders hijr en tegens

* = verhinderung

folio 3

tegens doenne offte laten doenn, unde dit allent um zunderlinge redennen hem daer-toe moverende met den expressen bescheide nochtans dat genoembter **Anna** na sijnnen dootlichen affganck sijnnen naesten vrundenn unde erffgenhaemen bekennen sall mit zilver unde goldt waermit genoembter **Leenardtz** vrunden unde erffgenhaemen ten ewigen daegen offgemoedet sijn unde blijven sollen, unde ange-merckt oock genoembter **Leenardt** jeso mit lives swarheit behafftet unde offte hem der Almechtige Ewige Godt uuth desen jaemerdaele verlossenn worde, so ist oock sijn uterste wille unde begeertte nochtans, dat sijn gemelte huisfrouwe op negestkumbstigen Jacobi drie mudde rogggen sal laten backenn, unde dat zelvige broodt bij den nootwendigen huissittenden armen allenthalvenn laten uut deillenn, hijrmet wil genoembter **Leennardt** eeindelijck alle sijne saeckenn ten ewigen daegen confirmeert unde beslaten hebbenn.

Ingelijcken in den zelvigen gerichte erschennen **Anna, Leennardtz** voors(chreven) huisfrouwe, vann **Lamberto Budde** oren gekarennen undt toegelatenn

Folio 3vo

momber unde bekande aldaer dorch den zelvigen, woe dattet oer uterste meennunge were, dat also verenn sie voer eren genoembten eheman **Leennarde** voors(chreven) sonder lives erven van hem na toe latenn in Godt Almechtich verstervenn worde, dat alss dan oor voorges(chreven) eheman oor tsaemenden nagelatennen goederenn, beweechelijck(enn) unde unbeweechelijckenn, reide undt unreide, dat sij landt, sandt, huiss, hoff, rentte, tenden, vackheit, gereetschap, levendige haeve unde alles was eennen nhaemen draegen mach, die sijn in deser stadt, in desenn gerichte offte sie sinnen

dan oock gelegenn in wadt heeren landen offte gerichtenn, die zelvige mogen gelegen sijnn, so sie nhu ter tijdt hefft offte hijrnamaels verkrigen mach, geen goet int kleinne offte int grootte uutbescheidenn, erffelick, ewichelick unde ummermeer hebben unde beholdenn sall, dselve sijnnes gevallens t mogen wenden, kiren unde latenn, waer dattet hem gelustet unde gelievet sonder ennich inzeggentt unde verhinginge van oren erffgenhaemenn, hijr en tegens ten doenne ader latenn doenn, dit allent umme redenen oor daer

folio 4

daertoe moverende bij also nochtans oock dat oor voors(chreven) eheman na oren doottelichenn affganck oren naesten vrundenn unde erffgenhaemen bekennen sal mit zilver unde goldt, waermit denselven ten ewigen daegenn affgemoedet sijn unde bliven sollenn, oock met den bescheide dat oor genoembte eheman, so die selve oor voorlevenn wordt, naer oren dode sal laten backenn drie mudde roggenn, welke tsaemende broodt daervan kommende, hie den noottwendigen huissittenden armen umb Goddes willen sal uutdeillenn, hijr met wil genoembter **Anna** alle ore zaecken ten ewigen daegenn vollentagenn undt beslatenn hebbenn, unde is tuschen beiden eeluden believet unde ten beijden tsijden praecaveert unde voorbeholdenn, dat den lestlevenden vrij sal staenn zich wedderumme t mogen veranderenn, unde ter ehe toe grijppenn, sonder imandtz van oren vrundenn enich inventarium van enich der tsaemenden goederen toe gevenn, thoe deme hebben genoembte eheludenn oock bewillet

folio 4vo

bewillet, dat dese testamentz ordeninge unde donatioen krafft unde macht hebben sall in forma unius codicilli, ader sunst enigen bestendigen lesten willens, ita quod valeadt omni in meliori modo, quo ad de jure valero possit, oock doen genoembte eheludenn praecaverenn, so sich imantz van oren beiden erffgenhaemen nhuu oft toekumbstich durch sich selvest oft ima(n)tz anders mit ader anhe recht in eniger wijse daer entegens setten ader upbennen worde die ader diezelvige sollen in den valle een ijder alss erffgenhaeme met een oordt goldes bekandt sijnn, unde daermit van oren beiden

erffgenhaemen erffenisse geheel unde all
in krafft van desenn versteeckenn sijn unde
blivenn, unde is nochtans ten lesten tuschen
genoempte eheludenn **Anna** dorch oren ge-
noembten mombaer bewillet unde believet,
dat naer oren beiden ader lestlevenden doott
wadt die zelvige dan mochte nalatenn, dat
zulchen alingen nalaett succaderen unde vererven

folio 5

vererven sal op oren beiden erffgenhaemen,
daertoe die eenne sijdtz erffgenhaemen alss
dan so nha toe sijn sal alss der ander unde
alss dedenn genoembte eheluden, die eenne den anderenn
van dese testamentz orderinge oplatinge unde
vertichenisse met hande unde met monde, allent
tot behoeff der lestlevendenn, unde desselvigen
erffgenhaemenn, oock verobligeren unde verbinden
sich genoembter eheluidenn tot gesinnent van mal-
kanderenn, die eenne den anderen alletijdt
beter vestenisse te doenne, daermit een ijder
genoechsaemb bewisset sal sijnn unde blivenn,
unde offte et [baecke] weere, dat genoembte
ehelude bevorens enige andere testamentz
dispositie opgerichtet unde gemaeket mochten
hebbenn, is orer beiden meenninge unde lesten
willen, dat sie alsulcke testament donationis
offte codocillis vermitz desenn geannulleert,
gecasseert unde van onweerden gereputiert
unde gehalten sal weerden, allent in meliori forma.

Jegenwoordige copie is met sijnnen
origenael in den protocoll des gerichtes
Enschede crinntelick verbotenus* accor-
derende bevonden, me teste **Johanne**
Wijnoldi, iudice substituto et scriba
jurat(ur), iudicii praetor. Ensched(e)
qui in fidem scripsit atq(ue) subsc(ripsit).
{handtekening}

* = woordgetrouw, woord voor woord

folio 6

A(nn)o 1602.

folio 7

Mijn heren borgemeijster, schepen unde raett
deser stadt Enschede.

Eer unde bevoerens **Anna**, naegelaetene weduwe van salige
Lenardt Scheffens, bedacht oder oich sunst nae rechte gehalten
sall sijn te strijden, hott die beantwoerdi(n)ge unde rekulatie*

= wederlegging

dess onerhefflijken unde irrelevanten libels, eijsch unde
ansprake als uuijt den naemen dess onbefuegden anleggers
Quirins Scheffens, onlanx hijr selfs geobtrudiert* iss worden. = opwerpen.
= vóór de neiging een proces

Will derselviger **Anna** citra* animum* contestandae* litis mijn aanhangig te maken
heeren te gemoete gefoert, geconfugiert* unde sich excep- * = toevlucht nemen
tive beroepen hebben, tott die notoire, emologierte* unde * = voor goed achten
aversulx te bewijsen onnoedige deser stadt statuten,
prviligien unde onverbroickliche observantien*, alwaer * = gewoonten
under anderen expresselich gecaviert*, unde wel ernstlich * = borgen, bewaken
interdiciert* wordt, datt geen borger deser stadt * = verbieden
eijnen uuijtheijmschen tegens eenen ingesetenen unde mede-
borgeren dienen oder postulieren* mach. * = eisen, dagvaarden

Nu averst iss in facto onstraffbaerlich, datt offte well
die naeme des agentz, procureurs oder volmachtigers
sub dole* gesubficiert* unde verswiegen sij **Johan Brouwers** * = met list kiezen
dannoeh wesende alhijr een borgerman tegens **Annen** voers(chreven)
sij dienende ergo: alle dese verhandelinge voer null unde
krafftloes te erholden staende, rechtens wesende:

folio 8

Quod quicquid contra statuta fit et attentatur perinde nullum
atq(ue) irritum reputetur ac si contra ius commune factum
fuisset, siquidem a statuto praescripta et confirmata ad litera
et ad amussim observare subditos necessum sit, daervan
ten cierlichsten protestierende.

Tho deme, alderwijl in allen welgestalten gerichtten, wie
oick sunsten in viridi observantia gebruecklich iss, datt soe
wanneer cleger der jurisdiction des senaetz, voer welcken ehr
agiert, niet underworpen nochte paelvast is idoneam* et sufficien- * = deugdelijk
tem cautionem te praestieren de iudicio sistendo et iudicatum
solvendo plichtich unde schuldich sij, als bidt unde versocht beklach-
tinne, datt cleger als een uthlandischer unde binnen ahier re-
siderende, daerhen geconstringiert* unde bestrengt werde, dat * = belemmeren
ehr voer eerst de begeerte caution dem rechte genoechsam
alhijr in loco praestiere, daermit in eventum triumpherende
deell moege versekert sijn unde blijven, waer unde van
wien de angewente, soe well judiciales, als extrajudicialen
kosten, schaede unde interesse promptlich erhaelt sollen kunnen werden.

Thoe meer, soe sulx in desen cas sonderlinge bij der nijer refor-
mation sub titulo van inleijdinge in fine gerequiriert sij,
in verbis: edoch mit sulken bescheijde, waerthoe men sich korte
halven referiert.

Voerbedingende unde protestierende de nullitate processus indien
desen te wedder gedaen offte verfaert mochte worden,
als oich wegen de onkosten. Salvis.

folio 9

Ingebracht denn 30-ste aprilis anno 1604
bi burgermeisterronn der stadt Enschede.
Cleger begeert acht dage tidt unnde copia.

folio 10

B. A(nn)o 1604.

folio 11

Replique

Quirin Scheffens, anl(egge)r,

contra

Anna, nagelaeten weduwe van **Lenhart Scheffen**, verwersche.

Min heren burgm(eiste)re, scepen und raadt deser statt
Enschede, nadien verw(e)rsche # in haer jungste # ingebrachte exemptioen tegens die
anspraecke anl(egge)rs vors(chreven) gestendich is, dat anl(egge)r sijn person
om in hoc judicio te ageren tegens verw(e)rsche genochsaem gequa-
lificiert heft, waerover verwersche dan oick litem geconte-
stert heft als bekentlich in gemelter exception.

So persistiert anl(egge)r alnoch bij sin eerst gedaene anspraecke,
contenderende dat anl(egge)r met rechte van verwersche een
rechtmatich inventarium geeischet heft, twelck de verw(e)rsche
doer rechtens censure geconstringert sinde, behort over te
geven, niet tegenstande die jegenenden die verw(e)rsche
door haar praetense reciprocum testamentum dartegens
doet infereren*.

* = inbrengen

Want voor bekant aennemende dat testator zal(iger) end sin
huisfr(ouw) tidt haerer levens in gemeenschap der goeder gewest
sinnen, so kan die laeste disposition testatoris (so die
al duchtich were, als neen und tot siner tidt sal gedoeret
worden) die verw(e)rsche niet vrie(n) van oeverleveringe eens
rechtmetigen inventarii, uut redenen.

Dat dat praetense testament, so als het verw(e)rsche ver-
segelt, verthont heft, hie anl(egge)r niet aen te nemmen gehouden
is. Angesehen sulcx alles nae doede des testatoris
geschreven end versegelt is. End kennet anl(egge)r dat
testament voor geen originael testament. Ende om tselve
des te klaerder een kumpstich consulent te onderrichten, is te wetten.

Dat **Albertus de Laer** ein concept van uterste wille des
testatoris gesch(reven) hefft, in presentie der luiden als in
aenvangh des acts genompt sinnen, maer is soedae-
ne concept imperfect end als ongeachtet vorbliven ligge(n).

folio 12

Want soedaene concept van niemandt is onderteickent wor-
den: is niet ad acta geregisterrt, als nae landrechte be-
hoerde: is oick niet versegelt van de burg(meister)e, die
coernoten over datselve testament geropen sinnen gewest.

Dat dat concept imperfect is bliven liggen, sal blicke(n) klaerlicken, wanner dat concept originaliter sal verthont werden, twelck **Albertus de Laer** selfs end alle- ne geschreven.

Dat datselve originaliter behort verthoont werden, gebie- det de L. tabularum § si plura testament, quem ad: aperiantur, ende mer andere platzen: bemerckte anl(egger) niet disputert vor als noch de viribus** istius ostensi* testamenti: maer van dat originael concept oft dat gelickformich is mit desen verthonden testame(n)to twelck na rechten georloft is end sonder iemantz inju- rie geschieden mach, cum ius suum persequi cuiq(ue) liceat citra alterius miuriam: hoewell verwersche denn anleg(ger) geene darmedde verschenken solde willen.

** vires = krachten

* = van dat

* = vertoonde

Maer diewile rechtens is, quod apud judicem exquiri veritas de his controversiis, quae ex testamento proficiscerentur* aliter non potest, quam inspectis cognitisiq(ue) verbis testamenti L. i ff testamenti quem ad. aper.

* = uitgaan van

So kan een kumpstich ordelwiser, op dat verthonde testament niet ordelen, ehr dat hem van den concept behorlicken sal geblecken sin. Om dat men sien mach, woe die up malcanderen passen, waer van hem anl(egger) oick in originali visie behort gegunnet te werden, om datselve te argueren*, so veel de rechten tegens schrifturen van testament dat toelaeten, twelck aenl(egger) niet sonder redenen is eijschende.

* = bewijzen, aantonen

Aengesien (als gesecht is dat testaments concept niet is onderschreven van ijemant}, ende derhalven niet sonder suspicie die men tot siner tidt sal weten met rechte te beweren end bij brengen.

Ten anderden ock is, dat concept niet ad acta

folio 13

(in kantlijn) A.

protocolli geregstreert worden, gelick sulcx blickt uut die kundtschaft des erwerdigen und welgelerden **Adolphi Spitzeri**, diener des godtlicken wordes tot Enschede, hir bijgande sub litera A, die expresselick getuiget, dat **Joannes Winoldi**, substituut rechter tot Enschede, sich berade(n) heft met den heren **Adolpho** voors(chreven), oft hie nu noch sodane(n) concept ad acta solde muegen registreren, warop **Adol- phus** vors(chreven) geantwordet, Bruedder, ick en raede u datselve niet, twelck binnen Enschede so notoir is, dat vorw(e)rsche dat niet sal darven ontkennen, noch oick

der substitut richter **Johannes Winoldi**, men lese darup den lesten interrogatoir articull.

(in kantlijn) B.

Dat het niet versegelt is worden dan nae doede des testatoris blicket daruth dat **Gert Cost** sulcx expresselick getuiget bi die certificatie sub litera B, hirbij gelecht up den vii (7) vraegarti(kel), twelck verwersche oick niet sal derven ontkennen.

Wat oersaecke anl(egge)r voors(chreven) expresselick protestert ongehouden te wesen, sodane (als door verw(e)rsche geexhibert) verthonde testament te accepteren, maer dat hem dat originael concept behoere verthont te worden. End darjegen gesecht hebbende, behore dat concept mede aen kumpstich consulent gesonden werden, om met nersticheit cognitis inspectisq(ue) ipsis tabulis in originali de viribus testamenti mature* judicare queat*.

* = na rijp overleg
* = zou kunnen

Insunderheit te bewisen staet (so verre als nodich) twelck men sich alletidt wil gereserveert hebben te bewisen, dat de wille testatoris soedanige noit geweest is, als die in den verthonden testamente als nu gelesen wort.

Om t'welcke te bewisen sal een kumpstich ordelwiser gelieven wel te letten, dat in die certificatie overgelecht sub litera B, dat d(omin)s **Adolph(us) Spi-**

folio 14

Spizerus expresselick getuiget dat # testatoralle tidt besoeget und niet gewiltheft, dat sin # goet in vremdben handen solde kamen, men lese hirvan # den derden vragarticull **Lambert Budde** und **Gert # Cost** up den 3 articull, die cuernoeten in denselven testamento geweest sinnen, ende getuigen dat nae haerer beider doot, dat goedt wedder vallen solde op beider sidts frunden. Nota.

Woe ock sulcx solden moeten getuigen **Joannes Winoldi** ende **Werner Duircop**, so sij met rechte darto gehalten werden, doch protestiert anl(egge)r van schade die hie daerdoor solde muegen liden.

Ende weet even datselve oick bewesen met die getuichenissen, sub litera A geexhibert.

Also dat dit vast te ordelen staet, dat testator sijn vrouw niet hoeger ofte langer heft willen begiftigen dan so lange als sie leeft, gelick de predicant tot Enschede als

dickmals end voele met den testatore gesproken hebbe(n)-
de expresselick getuiget, dat der verw(e)rsche usus fruc-
tus alleenlick gemackt sij, woe de testator sijnen
predicant end landtzman alletidt verclart hefft:
cuius testimonio firmissima fides hic adhibenda est:
munito scilicet eius testimonio duobus et tribus
tertibus idem deponentibus videat(ur) c. cum esses-
x de testam.

Ende wanner men oick het testament selfs (twelck
men door desen nochtans niet accepteert verner
als men schuldich is) so als het avergegeven is
van verw(e)rsche bij een kumpstich consulent mature
pondeert wert.

So kan uut gemelten testamento anders niet inferert
werden, dat dat verwersche alle de
nalgelatene goeder des testatoris haer levent lanck sal
genieten sonder iemantz insperinge: Notententur
verba testamenti: (Dieselvigen tijdt hae-
res levens te muegen etc.) & circa
sinem testamenti leguntur haec verba § und is

folio 15

nochtans (Dat nae haerer beijder oder des
lestlevenden doot, wat desulviige dan much-
te naelaten, dat zulcken alingen naelaet
succederen unde vorerven sall (notentur verba)
haer beijde erffgenaemen etc.)

Met welcken worden (insunderheit darmede de
getuichnisse des hern predicanten end cornoten voors(chreven)
geconfereert hebbende) anders niet nae rechte kan
noch mach verstaen werden: dan dat de verwerdes(che)
haer leventlanck vrij gebruijct unde tucht der goedere(n)
Lenharts vergunsticht is worden, ende na des lestle-
venden dot de proprietateit end eigendoem decedente
usufructuaria met de tucht weddervallen sal op
beider sidtz erfgenamen.

Welcke kraft expresselick mede brengen de worden
des testamenti selfs, in verbis, dat sulcken alinge(n)
guidt wedder succederen und vererven sal, quibus
verbis de proprietate dispositum esse respondit
praeses **Everhardi** Consil. Cl ix. (159?) ubi idiomate
Belgico consultus de iis verbis wedderkomme(n)
und vererven respondit iis tra(n)slatam
esse proprietatem allegat. l. fin. ff de usufr.
ver. ear. quae usu cons. L proculus ubi **Bald.**
& alii ff de usufr.

Ende also met vorgemelte getuigen bewesen heb-

bende, twelck inspectis & plane rognitis ver-
bis testamenti (ubi iustum esse probatum
fuerit) oock so is) dat de verwerdersche de
tucht haer zal(ige) mans goedere gegeven is. Ende die
eigendoem ververven end succederen op beider sides
erfgenamen. So

folio 16

So volget noetsaekelick dat verw(er)sche van de nalaten-
schap haers zal(ige) mans ein rechtmetich inventarium als
tuchtenarsche te geven schuldich is.

Angesien rechtens is dat alle tuchtenare een inventarium
te geven schuldich is, al hadde testator dat ock bij hoe-
ger poena verboden, dat de proprietarij bi verliess
haers rechtes geen inventarium solden eischen, twelck
van oldes bi allen rechtzgelerten gestatuert ende
bij allen hoven und gerichtten gepractiseert is
worden **Börrius** Decis. 61 nu. 12 Gail. lib.

observat 144 nu. 16 ubi plures Dd citat.

Dewile averst verwerdersche daetelick wedderom ter
anderder ehe gegrepen heft, twelck haer niet heft
vrijgestaen (men lese de getuigen sub litera B
op den iiiii (4) vragartickell) hefft, ende nu anders
niet en soeckt dan die nalatenscap des testatoris te
dissideren end distraheren, testator oick expresselick
gewilt heft, dat sin goetcken mochte bij malcandere(n)
bliven, end niet in vrembten handen kommen: twelck
nu leider alle dage geschiet).

So concludert anl(egge)r noehmals dat provisionelick
verwersche sal geholden wesen ende gedogen te geschieden
dat een behorlickin inventaris der samptlicke nae-
latenscap der testatoris sulle upgerichtet end gemackt
worden, twelck doch tot niemantz nadiell strecket.

Want soe verwe(rde)rsche het testament kan staende holden
(als neen), so moeth verwe(rde)rsche nochtans interea*
een inventaris geven tot der tidt te rechte de vi-
ribus testamenti gedisputiert werde. Ende

* = ondertussen

folio 17

Ende all waer het testament duchtich (als noch niet
gebleken is uth redenen woe vorhalt) so moste verw(e)rsche
al even wel inventaris der naelatenscap geven. Aenge-
sien (als het testament luidet) de alinge nalaten-
schap sal succederen en erven nae haer doot, up beider
sidtz erfgenaemen. Ergo illa bona subiacent* restitu-
tioni* et sunt prohibita alienari.

* = onderworpen zijn

* = herstel van rechten

Ende is derwegen dat vorgeven vorw(e)rschen in rechten

niet bestandich seggende, dat omdat testator verboeden heft, dat sie geen inventarium geven, sall, dat sie darom niet schuldich is inventarium te geven, want hir voor bewesen is dat sodane verbodt niet tegenstande, geachtet wort als waere dat in testamento niet geschreven. Ende derhalven al evenwel schuldich sodaene inventaris als anl(egge)r pro suo interesse eischen doet te geven.

Insonderheit verw(e)rsche dat testament selfs te buite(n) gaende, den anl(egge)r voldaan end geleverd heft die gaerdens de der testator den anl(egge)r gegeven hadde.

Verwerdersche ock er die predicant haer met desen haer tweeden mhan tesamen gegeven hadde, alletidt sachte und beloofde dat sie niet wolde ter anderder ehe gripen, er sie met anlegger verdragen waere.

Wesshalven anl(egge)r rejecterende het testament (soe als het van verw(e)rsche alsnoch verthoent is) voor so vele het den aenl(egge)r naedelich is. Ende sin iegen redene tegen het concept, als het sal verthoent werden, alst behort, als tegen dit verthonde testament reserverende, end maeckende eisch van costen. Concludert als in der anspraecke end wil datselve tot kentenisse van promovierde rechtzgelerten gestellet hebben.

Salvis.

Ingebracht denn 25-e junij anno 1604
bi burgermeistern der stadt Enschede.
Beclagtinne begeert drie weecken tidt
unnde copie. Precise meer tidtz unnercortet.

folio 18

(in kantlijn: A.)

Wij, burgermeistern, schepen unnde rhaedt in der tidt der stadt Enschede, doen kundt, bekennenn unnde betuigenn in unnde vermitz diser unser besegelder certificatien, woe dat voer unns uit schependoem, daer wi toe gerichte gesetenn werenn, soe als wi mit rechte soldenn zelve persoonlich gekommen unnde erschennenn is **Johann Brouwer**, volmechtiger **Quirius Scheffen vann Aeckenn**, unnde sprack ann den ersaemenn unnde vrommen **Michaell vann Berchum**, unnde den ehrwerd(ige) wolgelertenn **Adolphum Spizerum**, praedicant des Gottlichenn woerdes in Enschede, umb ein kundtschafft der Gottlichenn waerheit bi ehede unnde zielenn zalicheit toe verclaren

ad aeternam rei gestae memoriam*, wes hem vann * = tot eeuwige herinnering aan de gebeurtenis

nachvolgendenn articulenn unnde punctenn wittich unnde kundich sei. In denn erstenn hem toe vragenn, wie olt vann jaerenn sie sinnenn. Zum anderen offt nicht waer, dat hie, getuige, **Michaell vann Berchum** nicht is gewest tenn huise van za(lige) **Lenardt vann Aeckenn**, als hie in sin dootbedde lach, kort voer sinnen doet, hem, visiterende, seggende: Gevatter **Lenhardt**, woe ligge ghi suss in juw bedde, hebbe ghi eennige beschwernusse in u hertze, datt apenbaert mi, hier sin noch guide luiden, wi willenn wall

folio 19

wall raedt plegenn. Zum drittenn hem, gezuich obg(emelt), zu fragenn, offte **Lenardt** zaliger doemaels nicht enn sachte, Gevatter **Michaell**, nim mijn doch einenn stock unnde jage mi die jungen hoeren zum huise herauss (meinendt damit seine dienstmagede), wente als ich mit einen guttenn mann etwes redenn oder sprechenn will, soe sitzenn sie unnde nemmen mich mein wordt aus meinenn mondt, das ich nicht mit einenn guttten man ein woerdt redenn kan oder mach. Thom vierden hem, getuige, **Michaell** vuirg(enant) toe vragenn, ob nicht waer, dat hie doemaels den dienstmageden hefft gehietenn, dat sie soldenn tenn huise uuijgaenn, unnde offt immiddels daer nicht is ingecoemenn der ehrw(eerdige) unnde wolgelerter **Adolphus Spizerus**, praedicant vuirg(enant) unnd daernach oick m(eister) **Joest Ginck**, barber. Thom vifftenn, offte nicht waer, als die praedicant unnde m(eister) **Joest** vuirg(enant) hem, **Lenarde**, gevisiteert haddenn, offte hie getuich **Michaell vann Bar-chum** doemaels nicht enn sachte, in biwesendt des praedicantenn unnde m(eister) **Joest** vuirg(enant): Gevadder **Lenardt**, ghi woldenn mi itzundes etwes gesacht hebbenn, apenbaert nu, soe ghi noch ennige beschwernusse in juw herte hebbet, hier sin nu guide

folio 20

nu guide luide bi, wi willenn woll sehenn, woe wi die zaecke toe rechte maeckenn. Tom sestenn, off nicht waer, dat hie, **Lenardt** vuirg(enant) sachte, Gevatter **Michaell**, unnde oick pastoer landessman, ick begeere, dat ghi wilt schrivenn nae Amsterdam (ick hebbe oick miner **Annen** gebaden, sie solde mi einen boeden hem schickenn unnde laessenn meinen jungen **Quirin** wedder halenn, dann het schindt, dat daer nictes naefolget) unnde laetenn verhoerenn, off min **Qui-**

rin noch levet, oder nicht, unnde soe # hie # noch levet, dat hie kaeme unnde helpe siner moeijenn **An-na** dat huis upholdenn. Soe ferenn hie averst verstorvenn is, soe doet mi die frundtschap (als ick oick verstorvenn sin) unnde schicket ein eigenn badenn nae Aeckenn ann mine vreunde, Nota: dat sie hier kommen, updat min guidt nicht mach in die vrombde handenn kamen. Soe feren min **Quirijn** kumt, soe nemmet hem under juw beidenn tuschenn juw, unnde underrichtet hem doch, dat hie des huises beste doe, wante dat is sin profit unnde nutte. Tom soevendenn offte oick niet waer, dat **Lenardt** doemaels sachte, min vrouwe unnde ick, wi hebbenn vaeckenn mit malcander gespraeckenn, dat wi gerne sienn wollenn, dat min **Quirin** unde **Grietien**

folio 21

Grietienn, wesende sin huissfrouwen nichte, ann malcanderenn gehilicket muchtenn werdenn, umb des willenn, dat dat goetien nicht muchte vann ein ander gedielt worddenn, unnd min huissfrouwe Anna sall entfangenn unnde uuijtgeven, unnde die beidenn soldenn arbeitenn. Thom achtenn toe vragenn, offte nicht waer, dat **Anna**, die huissfrouwe vann **Lenardt** vuirg(enant) nicht enn antwoerde, **Lenardt**, ick Sorge, wi sollenn mit malcanderenn nicht wall konnen huis haltenn, soe mach ein ieder dat halve guidt nemmen unde sin daermit toe fredenn. Thom negendenn, offte nicht waer, dat **Anna** doemaels nicht en sachte, wat duncket juw **Lenardt**, willen wi den jungenn (meenende **Quirin**) etwes voer uuijtgeven, darup **Lenardt** antwoerde, datt laet unnd doenn, waerup **Anna** sachte, wat willen wi em dann voer uuijtgeven, wi hebbenn gienn riedt gelt*, **Lenardt** geantwoerd, wi moegenn hem die schuldt vann **Hinderich Klandt** voer uuijtgeven, unnde offte **Anna** doemaels nicht enn sachte, Neen, **Lenardt**, daer kann hie doch nictes vann krigenn, willenn wi hem wat voer uuijtgeven, soe laetet unns hem die twie gaerdenns, voer die poerte liggende, gevenn, die kann hie genietenn unnde offte **Lenardt**

* = gereed geld

folio 22

Lenardt vuirg(enant) nicht enn sachte, dat laet uns doenn, wente hie hefft unse arbeit gedaenn unnde hefft mannigen nattenn voet in unse werck gehadtt, tenn thiendenn hem toe

fragenn, offte dit alles geschiett voer die
 maeckinge des concepts vann het testament
 oder offte het daernae geschienn is.
 Imgelickenn denn ehrwerdigenn heren pastoer
 alle diese vorgaende articulenn toe vragen,
 uuijtgenaemen denn anderden unde derdenn
 articull. Lestlich denn ehrw(erdige) wolgel(eerde)
 pastoerenn insunderheit alleenne toe vrae-
 genn offte hie nae doode zaligenn **Lenardt
 vann Aeckenn** nicht sei gewesenn tenn huise
 vann **Johann Winoltz**, itziger tidt verwalter
 des gerichtes Enschede, unnde offte **Johannes**
vuirg(enant), doemaels nicht enn sachte, d(omin)e pas-
tor, **Albertus de Laer** hefft vann mi begert,
ick solde dat concept des testamentes vann
zalige **Lenardt vann Aeckenn** in dat protocoll
vann za(lige) **Johann van Rees** schrivenn oder in-
leggenn, wat duncket juw daervan, sall ick
dat dervenn doenn, unnde widers toe vrae-
 genn, wat hie daerup geantwoerdte hefft.
 Hiervann die waerheit toe seggenn, soe
 wall gefraget, als ungefraget, umb Gott
 unnde recht, unnde soe hierinne eennige tergiversat.

folio 23

tergiversation* offte voerweigerunge** geschege,
 wolde producent wegenn sines principaelenn
 nicht lidenn umb viff unnde twintich goltg(ulden)
 baevenn schaedenn toe rechte.

Up anspraecke **Quirin Scheffens** bedaget unnde
 vlitich geexaminiert **Michael van Berckum**,
 die erste getuich, tuiget up denn ersten articull
 dat hie ummentrindt viftich jaerenn olt sei. Den
 anderdenn articull tuiget hie, getuich, alsoe die
 geposiert, waer toe sin. Up denn derden articull
 tuiget getuich, dat **Lenardt vann Aeckenn**, tot
 hem gesacht hadde, Gevatter, ick wolde juw
 woll watt seggenn, daer sittenn die jungen
 hoeren unnde nemmen mi het woerdte uuijt denn
 monde, unnde willenn voele seggens daertoe
 hebbenn, nemet doch eenn stoell unnde jaeget
 sie tenn huise her uuijt. Denn vierdenn articull
 tuiget getuich, alsoe waer. Denn viftenn ar-
 ticull tuiget getuich durchaus waer toe sin.

Up denn sestenn tuiget hie, getuich, dat za(lige) **Lenardt
 vann Aeckenn** vann hem unde denn praedicant
 in presentie des praedicantz unnde m(eister) **Joestes**
 begert, dat sie doch henn toe Ambsterdam unt-
 biedenn an seinem **Quirin**, dat hie doch wolde
 hier kaemenn, unnde wanneer hie hier queme,

* = aarzeling

** = verzet

soe solde hie unnde die praedicant denn **Quirin** voernemenn unnde hem underrichtenn, alsoe dat hie

folio 24

hie des huises beste solde doenn tot sinenn besten, seggende: het were sin eigenn werck offte het middelen tidt kunde koemenn, dat menn hem und dat megedekenn an een muchte hilickenn, soe als ick unnde min vrouwe vaecke mit eenn versproeckenn hebbenn, umme des wille, datt het guidt niet vann eenn muchte gedielt werdenn, dan sin **Anna** moeije sall blivenn sitten in dem huise untfangenn unnde boerenn, unnde sie sollen gaenn unnde doenn oer werck, darop **Anna** geantwoerd tot **Lenardt**, ick sorge, dat wi mit denn andernn niet huis sollen konnen holdenn, doe sachte **Lenardt**, konnet ghi dann immer mit denn anderenn gienn huis holdenn, soe neme een ider sin diell unnde sindt darmit toe fredenn, daerup sachte **Lenardt**, solle wi dann den jungenn oick noch wes voer uuijtgeven, soe hie levet, doe sachte **Anna**, watt sollen wi hem voer uuijtgeven, ghi weten dat wi gienn riedt geldt en hebbenn, soe sachte **Lenardt** tot sin vrouwe **Anna**, laete wi hem die schult geven die **Clandt** uns schuldich is, waerup **Anna** gesacht, wat solle wi hem die schuldt geven, daer hie niet vann krigenn kann, wille wi hem wat geven voer uuijt, soe laete wi hem wat geven, daer

folio 25

daer hie wat vann krigenn kann, soe late wi hem die beiden gaerdens voer die poerte geven, daer kann hie wat vann krigenn. Up denn soevenden, secht getuich denselven mit denn sestenn beantwoerd t hebben. Up denn achtenn secht getuich denselvigen mit denn sestenn oick beantwoerd te hebben. Denn negendenn secht hie gelickfals beantwoerd te hebben. Up denn thindenn articull tuiget getuich, dat zulche woerde geschiet sinnen, nae die maekunge des tetamentz. Slutet daermit sin getuichnisse.

Imgelichenn bedaeget unnde geexaminiert der ehrweerdigen heer **Adolphus Speitzerus**, praedicant vuirg(enant), tuiget up denn erstenn articull ummentrindt vifftich jaerenn olt t sin. Up denn anderden unnde derdenn tui-

get getuich, dat hie daer niet vann enn wete, denn vierdenn tuiget getuich waer. Up den vifften, sestenn, soevendenn, achtenn unnde negendenn secht getuich, dat hie dieselvenn hier bevoerens beantwoerd hebbe, zich tot dieselven getuichnisse umme tidt toe gewinnen referende. Weil dat dieselve antwoerd den summarischenn

folio 26

summarischenn grundt dieser vragestuickenn begripe ader in zich holde unnde dieselve recht erkleret. Up denn thiendenn secht getuich, dat zulches nae die maeckinge des testamentz kurtz voer **Lenartz** doott geschienn sei. Up denn lestenn articull tuiget testis, dat hie nae **Lenardts** doott eenmaell tenn huise vann **Johannis Winoldi** gewesenn, **Johannes Winoldi** hem, tuigenn, doemaels gefraget unnde gesecht als denn vragestucike gefraget werdt, darup getuich geantwoerd, Gevatter, ick raede juw zulckes nicht, updatt ghi niet in last kommenn, slutet daermit sin depositioenn. Unnde hebbenn obgemelte beide getuige, nae gehadten bedenckent unnde vlitiger examination, diese oere gegevenne getuichnisse unnde gedaenne depositiones durch dwanck vann rechte, alsoe waerhafftigenn toe sin, mitt lifflickenn eede confirmeert, unnde bestettiget. Allent sunder arch unnde list, unnde want dann alle vuirg(enante) punctenn unnde articulenn alsoe, wie vuirg(emelt), voer unns schepen vuirg(enant) geschienn, unnde gerichtlichenn durch gegaenn sinnenn, daer wi unse gerichtliche urkunde up untfangenn hebbenn. Des toe orkunde unde

folio 27

kunde unnde in getuichnisse der waerheit hebben wi, burgermeisterenn, schepenn unnde raedt der stadt Entscheide vuirg(enant) unse stadtscreet siegell vann gerichtz wegenn benedenn upt spatium dieses doenn druckenn. Gegevenn in dem jaere unns Herenn zalichmaeckers duisent sess hondert unnde viern, denn drie unnde twintichstenn januarij. (23-1-1604).

folio 28

(in kantlijn: links boven: B)

Wij, burgermeesteren, schepen unnde raedt in der tidt der stadt Ent-

scheide doenn kundt, bekennenn unnde betuigenn in unnde vermitz dieser unser besegelder certification, woe dat voer uns int schependoem, daer wi toe gericht gesetenn werenn, soe als wi mit rechte soldenn, zulvest persoenlich gekoemenn is **Quirin Scheffens**, unnde sprack ann umme getuichnisse der waerheit ter eewiger gedechtnisse mit recht tegens huidenn bedagede **Adolphum Spiserum**, prediger des Gottlichenn woertz, **Lambertum Budden**, **Gert Cost**, burgemeister, **Johann Winoltz**, verwalter des landtgerichtz, **Werner Duerkoep**, **Hervest Beijer**, alle toe Enschede woenhafftich, bi solemniele ehede toe verclaerenn, wat einenn iederen vann naebes(chreven) fraegarticulenn wittich unnde kundich sij, wat sie daervann gesien unde gehoert, gefraget offte ungefraget, nichtz toe verschwigenn. Infall aber bedagede der getuichnisse voerweigerunge dedenn, den hinder unnde schadenn wolde producent niet lidenn, umme twintich g(olt)g(ulden) vann ein ieder baevonn schaedenn toe rechte.

1. Ehrstlich, woe olt ieder getuich seij.

Ten anderenn off getuigenn den achten dach maij

folio 29

denn achten dach maij anno sess hundert twie (8-5-1602) tenn huise vann **Lenardt Scheffen vann Aecken** gewesenn, unnde aldaer gesienn, dat **Lenardt** zaliger mit kranckheit sines lives behafftet, sin uijterste wille testamentische wijze voer sie, getuigenn, apentlick unnde eigentlick becandt hefft, begerende zulcx toe prothocolle der stadt unnde landtgerichtes Enschede gestalt toe worddenn. 3. Off getuigenn gehoert, dat gemelte **Lenardt** gewilligett hefft, wann Gott almechtich eme, **Lenart**, uuijt diesenn jaemerdaele verloesenn worde, dat **Anna**, sine eheliche huissfrouwe, nae sinenn doottlichenn affganck, sines levens naegstenn frunden unnde erffg(enamen) allienlich bekennen sal mit silver unde golt, unnde dat genoemte **Lenartz** frundenn unnde erffgenaemen ten eewigenn dagenn mit eenfeldige bekenninge vann silver unnde golt affgemoe-

det sin, unnde bliven sollenn, unnde nae doode der weduwenn **Annen** vuirs(chreven) van **Lenartz** erffenisse unnde naelaetschap gienessins verbetert sin. 4. Off gemelte getuigen vann **Lenart** zaligenn gehoert, hem wall toe believenn unnde uuijtdrucklich bedongenn toe sin, dat die lestlevende beider vuirs(chreven) eheluiden vrij solde staenn zich wederumme toe moegenn

folio 30

moegenn verandersaetenn* unnde ter ehe toe gripenn, oick die guidere toe distraherenn offte toe laetenn oeres gefallens, sunder eennich inseggendt offte bespiringe* vann **Lenartz** erffgenaemenn unnde sonder iemantz vann des eirst verstorvenenn freunden eennich inventarium vann eennigen der saemenden guiderenn toe gevenn. 5. Off ditselve testament vann zalige **Lenardt van Aecken** ter selver stunde durch denn landtgerichtzschrifer unnde stadt secretarius in getuigenn bi wesendt geschrevenn offt concipiert seij. 6. Offt datselve testament durch denn secretaris der stadtt vann Enschede int reine gebracht ende geschrevenn sinde, haer getuigenn offte mit ihrenn wettenn, dem testatori **Lenartz** vuirs(chreven) voergelesenn sij, offte dat concept ader ontwerp durch getuigen undergeschrevenn sij. 7. Off datselve testament bi tidenn des levens vann za(lige) **Lenardtt** versiegelt sij. 8. **Gert Cost**, burgemeister, sunderlich toe fragenn, baevenn die vuirs(chreven) fraegarticulenn, off datselve testament in sine presentie durch die stadt Enschede versegelt seij. Hiervann die waerheit toe seggenn umme Gott unnde recht, bi poena als baevenng(enant).
Up anspraecke vuirg(enant) bedaget unnde vlichtich geexamineert dere ehrw(eerdige) heren **Adolphum**

* = hertrouwen

* = verhinderung

folio 31

Adolphum Speitzerum, predicant binnen Enschede, die erste getuich, tuiget up denn erstenn articull, dat hie ummentrindtt vifftich jaerenn olt sei. Den anderdenn articull tuiget hie, getuich, soe die geposiert, waer t sin. Up den derden

antwoerdt hie zulche verba formalia niet gehoert t hebben, dann alleenlich ten einde des actus caucert hadt, woe feren eennich van sine vrunde, sie, naegelaeten huissfrouwe, nae sinen doode turberen* wurde, bi oerenn levende, nae luidt sinnes lestenn willens, welcher ad usu fructum aller seiner nachlaessenschafft etlich voele maell, dem teste, durch testatoren verclaert, oick repetiert, nae geschehener testation, dat derselvige alss dann solde mit silver unnde golt affgeguidet sin voereinst. Ten anderden, dat zulches testatores meenunge niet gewesenn, sagt testis, das voer hem unnde **Johann vann Alstede**, unlanges voer seinnen doott testator ihme, **Quirin**, mit bewilligunge siner huissfrouwe, noch twie gaerdens geschencket, die welcke hie voer anderenn vrunden hebbenn solde, uuijt oersaecken halvenn: dewile hie vann jugendt up bi hem vlitich unde trouwelich gearbeidet. Thom derdenn hefft oick testator in bi sin testis **Michael vann**

* = verontrusten

folio 32

vann Berckum, unnde m(eester) **Joest Ginck**, oick kort voer sinenn doot, sine huissfrouwe angespraeckenn unde vann oer begeert, dat sie wolde, voer den vuirg(enante) persoanenn verclaerenn offte sie wolde bewilligenn, dat **Quirin** muchte oere nichte **Griete** ter ehe hebbenn, updat die guider muchten bi malcanderen blivenn, sie averst, die huissfrouwe, solde die moeder unnde regierersche wesenn, die jungen averst sollen vlitich arbeitenn, als kinder, unnde sie voer oer moeder holdenn. Ten vierdenn ist testis up begerendt der huissfr(ouwe) ten vier offte ten viffte maell tot testatori gekoemenn, ihm vlitich vermaent, dat hie wolde eennige vermaecknisse maeckenn, updat nae seinem doode gien twist moege entstaenn, hadt ehr zulches alle maell affgeslaegenn, unnde testi, als sinenn landtzman unnde predicant diese oersaeckenn des dilation* vermeldet: dat nemptlich: hie testator verhaepede noch wederumme toe geniesenn, offte dat sin junge **Quirin** meenende, we-

* = uitstel

derumme van Ambsterdam koemen muchte,
alss dann wolde hie doenn, wat getuich unde
andere guide vrunde hem raedenn wer-
denn t doenne, als averst **Quirin** niet koe-
men ist, sunder testator twie urangien appellenn

folio 33

appellenn in seiner handt hebbende, kort
voer sinenn doott, testis, sampt siner
huissfrouwenn den testatori stipulata
manu gelaevonn moeten, woe ferenn
Quirin niet wordde weder koemenn, sun-
der an der peste binnen Ambsterdam ver-
storvenn were, einenn eigenen badenn
nae sinen vrundenn schickenn solde, updat
Nota: sin guidt nicht onder vrembden komen muchte.

Up denn vierdenn tuiget getuich, datt
ehr zulche verba formalia sines behaltz
niet gehoert, sunder ihme getuige voele
meer bewust, dat die huissfrouwe **Anna**
tot ihme tuich onderscheidenne bottschaftte
gesondenn, oerenn man tot eenige ver-
maecknisse adhorteren*, dat tuige tott
Hervest Beijers huissfrouwe, als princi-
paelste bottschaftt gespraeckenn: wen
ehr tuige testatorenn schoenn, daertoe
beredede, dat hie eennige vermechenisse
maeckede, soe wurde sie, **Anna**, widerumb
ter anderenn ehe gripenn, sulches averst
wolte testator mit nichtenn bewilligenn,
woe dann testator ihme tuigen, als sinenn
praedicant, sinenn hertenn grundt, alsoe be-
kende. Waerup **Hervest** huissfrouwe
tot **Anna** vuirg(enant) gegaenn, zulche testis ant-
woert ihr vermeldet: hadt **Anna** zich
uuijtdrucklich erkleert, dat sie wolde testi

* = aansporen

folio 34

testi unnde oeren mann daerup die handt
gevenn, dat sie zich niet andermaels wolde
verheiraedenn. Unnde tom anderden refe-
riert sich testis up sine voerige uuijtsae-
ge, sunderlich den acten, soe voer hem
teste **Michaell vann Berckum** unnde
m(eister) **Joest Ginck**, noch tot meerder be-
vestinge zulcher uuijtsaeye, sagt getuich,
waer sin, dat **Anna** vuirg(enant) zuvoer sie
diesenn itzigenn ehemann toe echte ge-
noemenn, ihme, tuich, up sine trouliche
vermaenunge, uuijtdrucklichenn belavet

dat sie voer allenn dingenn, van Quirin
zich wolde verdraegenn, ehr dann sie eeni-
ge vermaecknisse mit meister Gerrit,
oerenn itzigenn ehemann voernemenn
wolde. Denn viffte articull tuiget
hie, getuich, alsoe waer t sin, unnde dat die
stadtschriver, dat concept geschrevenn
unnde nicht der gerichtschriver. Up
denn sestenn articull tuiget getuich,
dat dat concept dem testatori voerge-
lesenn, meer ist niet vann iemande un-
derschrevenn. Up denn soevendenn tui-
get hie ihme zulches unbewust seij.
Slutet daermit sine depositie.
Imgelichenn bedaget unnde geexaminert
Lambertus Budde, die anderde getuich,
tuiget up denn eirstenn articull, datt
hie ummentrindt vifflich jaeren olt sei, denn

folio 35

denn anderdenn articull tuiget hie, getuich,
alsoe waer, dann denn enckedenn* datum
en wete hie eigentlick niet, referiert zich
diens angaende tottenn testament daervan
upgerichtet. Up denn derdenn articull
tuiget hie, getuich, dat hie zich referiert
tottenn testamente, hebbe niet gehoert
dat nae **Lenardt** affstervendt, sine erffg(enamen)
vann sinenn guide niet sollenn verbeteret
sin, dann wat nae oeren beidenn doott nae
bleve, soll gelick fallenn up denn vrunden
ten beiden tsidenn, referiert zich verner
totten testamente, soe sie beide upgerichtet
haddenn. Up denn vierden articull
tuiget getuich, dat hie niet eigentlick wete
offte die lestlevende zich solde moegenn
verandersaetenn* ader niet, des hie zich re-
feriert totten upgerichtedenn testamente.
Up den viffte articull tuiget getuich,
datter doemaels eenn concept des testa-
mentz vann den stadtschriver gemaeket
si in oerer presentie. Up denn sestenn
secht getuich, datter eenn concept des testa-
mentz gemaeket seij, unnde si in siner unde
anderenn presentie dem testatori vorgele-
senn, wete averst niet, dattet int reine
anders geschreven, offte vann iemandt
undertieckendt sei. Van den soevenden is
hem, getuich, nichtes bewust, slutet darmit
sin getuichnisse. Desselven

* = juiste

* = hertrouwen

folio 36

Desselvonn gelickenn bedaget unnde geexaminiert **Gert Cost**, die derde getuich, tuiget up denn erstenn articull, dat he ummentrindt tuschenn viertich unde viffich jaerenn olt sei. Den anderdenn aarticull tuiget hie alsoe geschienn toe sin. Up denn derdenn articull tuiget hie, getuich, datt nae oerer beidenn doott die naegelaetenn guiderenn up beider sidtz erffgenaemen vallen unde erven sollenn, referiert zich vernens tottenn testamente, tuschenn sie upgeichtet. Up den vierden referiert zich getuich tot dem upgerichteden testamente, hefft niet gehoert, dat **Lenardt** sachte, dat sie wedder hillickenn muchte, verblivet bi allent gene in denn testamente geschreven si. Denn viffen articull, tuiget getuich alsoe waer toe sin, unde dat der stadtschriver zulchenn testament geschrevenn unde in oerer presentie, denn beidenn testatorenn apentliche voergelesenn hebbe. Up denn sestenn articull tuiget getuich, dat der secretarius zulchenn testament eenmaill geschreven unnde hem allenn vorgelesenn hebbe, meer is van niemantz ondertieckendt. Van denn soevenden articull is hem niet bewust, meer is in sin presentie niet versegelt, hefft oick bi der versegelinge niet gewest, hefft den achtenn

folio 37

achtenn, in den soevenden beantwoerd, sluttet damit sin getuichnisse. Imgelichenn bedaget unnde geexaminiert **Johan Winoltz**, verwalter des gerichtes, die vierde getuich, tuiget up denn ersten articull olt ummentrindt viff unnde dertich jaerenn. Volgens up denn anderden, derdenn, vierdenn unnde tottenn achtenn incluiss, secht getuige nicht schuldich eennich juramentum*, voele weniger eennige depositie t doenne: gesien het testament upgerichtet is mit gespanner banck unnde gehegedenn* gerichte mit apenenn doerenn, unde twie assessoren, alss in het principaell erfindtlich verbli-vende, unnde vastlich persisterende bi het gennige, den achtenn maij, anno duisent sess hundert unnde twie (8-5-1602), tenn huise der testatorenn gepassiert, unde hem doemaels voerge-

* = eed

* = de vierschaar spannen

lesenn is. Des toe weiniger niet de actionibus injuriarum, dem lofflickenn landtgerichte vann Enschede, doer diese productie angedaenn, woll expressissime protesterende. Versueckende mede copie dess principaell testaments, als oick die vorgewante interrogatoria unnde desselvigen antwoert umme denn drosten vann Twente sin E.L. hiervann te adverterenn*.

Desselven gelickenn bedaget unnde geexaminert **Werner Duerkoep**, die viffte getuich

* = verwittigen.

folio 38

getuich, tuiget up denn erstenn, dat hie ummentrindt drie unnde viertich jaerenn olt sei. Up den anderden, derdenn, vierden, viffenn, sestenn unnde soevendenn secht getuich dat hie zich referiert totten testamente, daervann upgerichtet, daer hie coernote vann gewest si. Slutet daermit sin getuichnisse. Den vier unnd twintichstenn octobris diesen volgens, is genomter **Werner Duerkoep** wederumme toe gericht erscheenenn unde addeert* up denn anderdenn articull, soe hem diesenn dach achte dage gelede van **Quirin Scheffenn** gepropioniert ist, dat dieselve alsoe waer seij. Up denn derdenn articull secht getuich, dat **Lenartz** vrunden sollenn bi tidenn **Annen** levens affgesoenet sin mit silver unnde golt, unnde soe wie daer niet mede toe fredenn were, solde mit een oert gordes tenn eewigenn dagen vann die guide-renn versteckenn wesenn, nae doode Anne averst, soll die naelaetenschap unde guide-renn an beider sidtz vrundenn vallenn.

* = toevoegen

Up den vierdenn articull is hem niet bewust. Up denn viffenn secht getuich zulchenn testament vann den stadtschriver unde niet vann gerichtschriver geschrivenn sij. Up denn sestenn secht getuich, dat hie niet enn

folio 39

enn wete, offte dat testament anders int reine geschrevenn si, ader niet, dann wete wall, dat zulchenn testament den testatorenn twiemaell woll voergelesen seij, unnde is oick vann den getuigen niet onderschrevenn. Van denn soevenden articull is hem nictes bewust. Slutet daer-

mit sin getuichnisse.

Lestlich bedaget unnde geexaminiert **Hervest Beijer**, die leste getuich, tuiget up den ersten articull, dat hie ummentrindt dertich jaeren olt si. Den anderden tuiget getuich alsoe waer t sin. Upt derdenn tuiget getuich, dat hie zulches van **Lenardt vann Aeckenn** niet gehoert hefft, dat hie zulches ingerhumet offte bewilliget hefft. Up denn vierden tuiget getuich, dat hie daer sunderlinges niet vann en wete offte Anna daer wedder up hilickenn solde moegen ader niet, verclaert mede daerbi, dat hie woll gehoert hefft, dat nae doode des lestlevende die guiderenn, soe dann noch averich weren up beider sidtz erffgenaemen koemen unnde vallen solden. Den viffenn getuiget unnde bekendt getuich alsoe waer t sin. Up denn sestenn articull tuiget getuich, dat der secretarius zulchen testamentz maeckinge geschrevenn, dem testatorenn unnde hem samptlichenn twiemaell vorgelesenn, waermit testatorenn doemaels oick woll

folio 40

oick woll vredich werenn, unnde sie sachtenn alle daertoe, jae. Vann den soevendenn is hem getuich niet bewust. Slutet daermit. Up den achten dach nae diese gegevenne getuichnisse hefft **Hervest Beijer** addeert bi denn derdenn articull, dat testatorenn wille was, weme eene vann hem beidenn verstorve, solde die lestlevende des affgestorvenenn vrunde voer-eirst bekennen mit silver unnde golt. Unnde hebbenn gemelte praedicant, **Gert Cost**, **Werner Duerkoop**, **Hervest Beijer**, nae gehadtenn bedru--- unnde vlitiger examination den vier unnde twintichstenn octobris, unnde **Lambertus Budde** denn soevenden novembris diese oere gegevenne getuichnissenn, unnde gedaenne depositienn, durch dwanck vann rechte alsoe waerhafftigenn ---, mit lifflickenn eede confirmeert, unde bevestiget. Allent sunder arch unnde list, unde want dann alle vuirg(enante) punctenn unnde articulenn, alsoe wie vuirg(enant) voer uns schepen vuirg(enant) geschienn unnde gerichtlichenn durch genaenn sinnen, daer wi unse gerichtlicke orkunde up untfangen hebbenn. Des toe orkunde unnde in ge-

tuichnisse der waerheit, hebbenn wi, bur-
gemeisterenn, schepenn unnde raedt der
stadt Enschede vuirg(enant) unse stadt secreet siegell

folio 41

siegell vann gerichtzwegenn beneden upt
spatium dieses doenn druckenn, gegeven
in dem jaere unns Herenn zalichmaeckers
duisent sess hundert unnde drie, den soeven-
den novembris (7-11-1603).

folio 42

A(nn)o 1604.

folio 43

Duplijckschrift **Annen**, naegelaetene weduwe wijlant **Leonard Scheffens**, eens
tegens

Quirin Scheffens, unbefuegden anleggeren anderdeels.

Hetwelcke voer enen wolachtbaeren senaet der stadt
Enschede, nae noittruft met grundfesteliche argumenten
tegens ende wedder het sinistre ende onbesonnen intendit
des twistlustigen **Quijrens Scheffens** te fournieren,
wil beclachtinne anfencklichen quibuslibet* juris subsidiis** * = de eerste de beste ** =
steun

salvis, die retroacta am dienstlichsten hijrheer erwedert
ende daer t noedich wert sijn geimployeert ende gestelt hebben
mitsgaeders voor gerichtelijken becant annemmende, allent
geene uuijt jegendeels uuijtgesochte materie tot haeren
schoensten eniger maeten geduijdet kan oder mach worden,
weder dat oeverige gemeijne inreden, voernemende daervan
in optima forma protestierende.

Under hoedanigen protest ende voerbehalt specialius affdaelende
thot clegerens ingewante behulpreden, staet seer te ver-
wonderen dat desselvigen patronus sich niet ontsiet, soe gantz
onbedachtelich ende halfsstarckelich te volharden bij sijn onbillike
rechtloese voernemen, non attento irrefragabili publico originaliter
exhibito testamenti legitime confecti instrumento, quod non
immerito per se absq(ue) ullis aliis adminiculis* plenam promevertur * = hulpmiddel
fidem. Expedito

folio 44

Expedito, quod instrumenta publica (quale utiq(ue) est testamentum
niger exhibitum, tam coram iudice quam magistratu Ensched...
erectum, conscriptum atq(ue) de more sui patriae subsignatum) in
jure dicantur, probationes probatae et non probandae, L. cum in
praecibus (de probatione Baldus in L. quoties nu. 6 (de iudicii)

Waerteegens, oft wol bij jegendeel enige beroemde onduchtige

calumnioselick uuijter lucht opgeraep ende mit nichte voer-
geworpen wert, soe is dannoch sulx van soe geringen stof[f]
dattet geens sonderlingen wederberichts weerdich sij, wie ex
deducendis, sonnenklaerlich blijken wert.

Laetende ende reserverende voer eerst tot bequaemere plaetze
de refutatie des articuls, anfangende: want voer becant,
dient opten naestvolgenden positionael, dat cleger wol
met gelijke onbeschaemptheijt solde konnen ende dorven seggen,
in den Rijn geen waeter te wesen, want van hem soe bun-
dige gerichtelijker opgerichtede ende mit stadtz, oick richters
zegel, bekreftede instrument, soe bij hem in originali geseen
ende gereesen, niet permovieren ende vermorwen, weesende
actoris oculi tanta obscuritate et cupidine litis obducti, et vera
videre aut cognoscere nolit, soe mach es in tenebris et conti-
stuis litibus wandelende, eintlichen sijn waergelt daervan
verwachten.

Niettemin, waermit jegendeel te gevoechlijker uuijt sijnen diep(en)
droem ende onverstant erwecket ende gesolpen moege
werden, wil man an deser sijdt daetlich ondergrunden, ofte
oick (quod nostrae disceptationis basis est) instrumentum publicum

folio 45

publicum supremaque ex lactatis arbitrium dorch soodanige nicht
weerdige instroijnghe als cleger voer die hant nempt, gerepro-
beert ende vernielet konne oder moege werden.

Et certe indubia omnium est opinio, instrumentum publicum
et maxime ultimum elogium*, non reprobari fidei illius tolli[t]
ne quidem si testes inscripti etiam necessarii (notetur: deponant
se non recordari vel non habere memoriam contentorum in eo
vel etiam illorum quae ibi asseruntur acta in ipsorum praesentia.

* = codicille

Quinimo, si ut minimum duo debeant esse testes integerrimi
qui clare deponant sine ulla haesitatione, directe contrarium
illius quod habetur in instrumento (quod hic nullatenus fit)
iuxta plene notata per panormit. et canonistas in c. cum Joann[]
x de fide instrum. et per legistas in L. in expercendis (de
fide instrum: Bart. in L. 2a ff quemadmod.* testam. apex.
quot putas, requirentur testes in debilitando* atq(ue) enervando*
ontzenuwen
testamento, quovis* actu et contractu inter vivos favorabiliore
L. in testamentis 12 ff de Reg. juris.

* = evenals,zoals

* = verlammen,

* = ieder mogelijke

Benaemen oick, dat eenes ensigen predicantz getuichnisse
getoleriert ende etwes operieren daertegens konde (wie niet,
als blijken wert) item dat het testament geen meerdere
macht, als een simpel apentlich instrument meritierde,
soe iss evenwol dem reden gemeess, quod plena probatio*
insurgens ex publico instrumento elidi non possit (ut infra

* = bewijs(voering)

clarius enodabitur*) per semiplenam probationem (si tamen semiplena, quod rea diffitetur* habenda sit) et multo minus per non concludentem, thoe meer, soe in dubio pro instrumento

* = ontwarren
* = ontkennen

folio 46

mento gepraescuniert wort, textus in §. item verborum ii.(11) instit: de mutilibus stipulat L. optimam 14 (de contras stipul.

Accedit quod homines, ubi duntaxat* ut testes adhibentur tanquam in rebus ipsos parum concernentibus saepe non multum attendant.

* = in zoverre

Dit aldus generalim unde fundamentaliter gepraemitteert*, eintlicher te verhandelen wedder jegendeels wijdere inredungh, dewijl morosus* adeoq(ue) temerarius**. Actor, averal het exhibeerde testament niet voer een original testament kennen unde annemmen wil, voerdien een under imperfect concept dorch den stadtsecretarium **Albertum de Laer** geschreeven solde sijn, anmoedende ende wol ernstlichen anholdende tselvige te moegen seen, soe wil man clegeren in desen sijnen instantelijken # anholden # (alsoe wol onnoedich) geerne verwilvaeren. Ten fine vandien, twee derselvigen, dorch uuijt gelijkkluidende, meer dan authenticque copien, bij desen avergelacht ende ingedient hebben. D' eene dorch een eersamen magistraet der stadt Enschede, onder haer Ers. secreetzegel sub A ende die andere mit die eijgene hant des itzigen ende doemaels gesubstitueerten richteren, **Joanne Wijnoldi** geschreeven ende ondergeschreven sub B, beijde respectivelich genaemen uuijt den primordialen opgerichteden tetstamente bij de protocollen berustende.

* = laten voorafgaan
* = eigenzinnig
** = onbezonnen

Im vall cleegerens paternus, in suo sensu nimium abundans immemor interim L. Rem non nonam § Patroni C de judic. sich alsnoch hijrmede niet solde willen versedigen laeten, weet man an deser sijdt niet bequaemes te retorquieren*, quam quod maniveranderen

* = omdraaien,

feste absurda non tam diluenda*, quam taciturnitate** transcunda si[] beantwoorden stellende

* = oplossen,

** = stilzwijgendheid

folio 47

Stellende ditselvige tot naerdere discretie ende kentenisse eenes onkomenden onpartijschen heeren referentz, daerbij avermalich protesteerende van allen ende jegelijken desfals geledenen schaede, hinder ende interesse ob temerariam scilicet litis institutae prosecutionem, juxta ea quae traduntur tit. instit. de paena temere litigantiu*.

* = twisten

Thoe meer, soe cleger selvest onvernaedeelder waerheijt niet sal dorven oder kunnen ontkennen, luit der attestacion **Joannis Wij-**

noldi, ar(ticu)lo 16, ende **Alberti de Laer**, ar(ticu)lo 14, sub C, hijr annex, ofte ehr hebbe al voer langes ende hijr to bevoerens deses selvigen stedes in beijden protocollen verwaerden ende berusteden testaments (welcke ehr mit onvoegen noempt een imperfect concept) copie versocht ende gelichtet, aversulx oick geen excusabilem ignorantiam* facti proprii te praetendieren hebbende.

* = onwetendheid

Behalven dat oick sunst niet praesumiert moege werden dat soe wel de borgemeijstere(n), als oick der richter, wesende onbeuhtede publicque persoenen ende administrateurs der gerechticheijt etwes lichtfeerdelich versegelt ende respective onderschreeven solden hebben, ten waer inderdaet ende waerheijt allent alsoe in haer tegenwoert geschiet weere.

Tgeene wijders in den articul, want sodane (?) genugeert wort, het sugilleerde concept van niemande onderteijkt te sijn, is geheel totter saecken ondienstlich, als wesende noedeloes, ongebuicklich ende nergens waer practicabel, wie dan meer als kundich ende uuijt die obgemelte respective attestatien sub C op ten vijfftienden vraegarticul affnemlich, waerthoe men sich geliever korte halven doet referieren, sonderlinge soe richter, borgemeijster ende secretarius selffs affirmeeren op den gemelten 15 articul, dat in

folio 48

dat in judiciaire acten (hoedanich voerall jegenvoirdige acte te holden is, vermitz deselve ad maiorem cautelam*, tam coram voorzichtigheid

* =

judice, quam scabinis* interveniendis interventis, mit aepenen doere ende vensteren gecelebriert ende judicialiter geendicht is, ersienlich uuijt de eenhellige kundtschappen bij beclachtinne(n) mit groeter moijte ende kosten beleijdet) nijwerlde eenige onderteijkeninge dero borgemeijstere gefordert ofte sunst te verforderen, gebruicklich sij.

* = schepenen

Ofte nu noch meer geloenens in den naeckten ende onbeweesenen clegerens seggeswoerden: als den welwetenden ende daegelicks daarmede besich wesende, belijdeden getuijgens assertien siquidem cuilibet credendum in sua professione, toe te schrijven wil sijn, wil man einen ijderen gesondes verstandes heijmgestalt hebben, omme sijne vonnisse daarvan te geeven.

Het punct der versegelinge (?), als solde het concept wesende die geheele verclaeringe beijder eheluijden uuijtersten willen niet van den borgemeijstere versegelt sijn, wil man mit der voeriger deduction aver de onderschrijvinge, als wesende eenes gelijken stoffes wederlecht hebben, nemptlich dattet ongehoert, geswegen gebruicklich sij de gerichtelijke acten, soe in, ofte bij den protocolle geschreeven oder bewaerlich gelecht worden (quod in idem recidit*) * = wat op hetzelfde neerkomt

te versegelen. Ten waer dan anbelangende partije(n), daeruijt ende desen nae instrumentum publicum (quod quovis* tempore fieri posset) * = ieder mogelijke in forma versochten, in welcken valle oick alhijr die versegelinge wercklich ende rechtmetelich gevolget ende adversanten oculariter geexhibeert is, konnende beclachtinne lijden ne qua cavillandi* relinquitur occasio, dat hetselve origineele versegelde * = bespotten

folio 49

versegelde testament, wel verwaert in de beleeringe bij den processe an den ordelwijser avergesant worde.

Der art(icu)l beginnende, dat concept (?), neffens de veer (4) negestvolgende positionalen ende daerselffs geposierde loijen*, sijn en(de) * = wet blijven in effecte beantwoert ende voldaan, mitter itz dubbelt avergelachter, onwederstreefflijker copien des originalen int reijne geschreeven, geheel nae twiemalige apentliche voerlesinge (wie ex testificatis bewijslich) ingeliefften ende behoerlijken de more servatis servandis* geeindichten testamentz, waermede * = met in achtneming v.d. aldewijl het oick dubbelt versegelde ende lestlich exhibeerde voorschriften publicque instrument dorch uuijt, van woerde thot woerde quoad principalem et integrale substantiam reiq(ue) seriem* * = reeks; gang aver een stemmet, versiet men sich an deser sijt, cleger wert sijn wrevelmoet achterstellende, eintlichen beeter koep geeven ende daervan affstant doen ofte dorch rechtz dwanck daerher gehalten worden.

Voernemlich daer ehr doch albereetz hijr te bevoerens, soe wol des 'primordialen*', als des naemals versegelden testamentz' * = oorspronkelijke = 'zowel van het oorspronkelijke, als van het later versegelde testament' (wie itz angerecht is) copie geseen en(de) gelichtet hadden 'ex quorum habita collatione utiq(ue) per se, utriusq(ue) incusatam convenientiam percipere potuisset', dan wat baetet keerse = 'uit de vergelijking waarvan, hij zelf had kunnen begrijpen van welke van beiden de beschuldige overeen-komst (afkomstig is)' ofte bril, als men selffs niet seen en wil, 'suo proinde* periculo * = op gelijke wijze melius sapere discat'. = 'dus moge hij leren beter te weten door eigen risico = moge hij door eigen schade wijs worden.'

Zijnes, wil man bij de vorige positien noch gevoeget hebben, dat ofte schoen, dorch **Albertum de Laer** het concept alleen geschreeven ende van niemant onderschreeven sij, wie dan oick gestendicht wort, daeruijt dan noch toe meer, geene suspicie gedroemet geswegen thot sijner tijt (wie sich da jegendeel

folio 50

jegendeel mit nichte verbaeget) bewesen sal konnen worden.

Angeseen voer eerst, dattet eene allein ende geene meer konden, behoerden ofte behoeveden te schrijven, de onderschrijvinge nergens waer erfordert wordende, sijnde **Albertus de Laer**,

als stadts secretarius ende oick sunst notarius daertoe
genoediget, bewilliget ende mede, draegende amptz halven, daer
de borgemeijstere enige acta judicialia (wie dan alhijr
geschiet) celebrieren gerequiriert*, hebbende ditselvige ensige
testament dorch de verclaeringe onthieten ende approbatien
beijder testatoren opt pappijr en(de) int reijne gebracht, ende even
ditselvige en(de) geen ander, in apenen sittende gerichte ende nae
lant-, oick stadtsrecht gespanner en(de) becleeder banck, ter
praesentie ahn en(de) averstaen des gesubstitueerden richters
Johan Wijnoltz (der oick sijn gicht daervan ordinario suo,
luijt des versegelden instrumentz gedaen heeft) ende sijner
coernoeten **Warner Duijrcoop** ende **Hervest Beijer** (soe
itz uuijtlandisch) als oick der doemaels heeren borgem(eijste)ren
in der tijt **Cornelis van Ulsen** (soe itz overleeden) ende **Geert
Kost**, den testateurs tot twiemael, luidelick, lanck-
sam ende perfect voergelesen.

* = vragen

De welcke testateurs, dem volgentz stipulata manu, gemina-
ta*q(ue) affirmatione, verclaert hebben, ditselvige gemaecte
int nette geschreevene, voergelesene ende zedert bij de protocollen
verwaert wesende en(de) alsnoch wordende testament, te wesen
oirer beijder laeste wille ende begeerte, allent ad vivum
et luce meridiana clarius* erfintlich uuijt der voergemelter
angewesener gerichtz- # en(de) raets # luijden eenparlijke onder C hijrbij ingediende

* = tweevoudig

* = bij helder daglicht

folio 51

ingediende attestatien, die man bidt en(de) begeert dorch eenen
ancomenden heeren referent in sonderlingen regard, acht unde
andacht genaemen te moegen werden, omme averal, daeruuijt
te scheppen suffisante naerichtung ende daerdoer clegerens
rechtloese voernemen te straffen.

Dewijl ehr doch bij sich 'hisce praemissis cessantibus', beeter gevoelen
= 'terwijl juist deze voorgaande zaken buiten beeld blijven',
ende geene soe lichtveerdige, sinistre suspicien van soe treffelijke
legale persoenen, de welcken op haeren universelen gepraestierden eedt,
recht en(de) gerechticheijt jedermenlich te administreren gestelt en(de)
schuldich sijn, gedraegen solde ende behoerde te hebben, ende haer
niet soe onbedachtelijken bedacht ende wol contumelioselijken*, nae
paeden als wan sie etwes solden hebben willen onderteijckenen
naderen

* = beledigend

** = ongemerkt

ende versegelen, tgeene sub*- et obreptitie**, 'nec aperto jure' in oder bij * = ongemerkt
overvallen
= 'en niet duidelick volgens het recht'
de protocollen gelecht ende niet van anbegin allent, alsoe ver-
handelt ende effectueert weere.

'Profecto, si' 'huiusmodi temerariis attentatis' 'acta judicialia illusoria'
= 'Voorts, wanneer het alom gangbaar zou worden dat' 'rechterlijke dwalingen' 'door dit soort
veronacht-zaming'
'reddi', 'in dubium vocari, aut retractari' 'passim permitteretur',

= 'herroepen,' 'in twijfel getrokken of teruggetrokken worden,'
 'nihil sub caelo solidum firmumue persisteret', 'cum tamen nusquam'
 = 'dan blijft er onder de hemel niets degelijks en betrouwbaars over', 'want toch nergens
 magis quam á judiciis dolus atq(ue) fraus exulare praesumantur',
 = meer dan door rechters worden list en bedrog geacht ontmaskerd te worden,'
 'tollente # scilicet* # iudicis autoritate (cui hic simul accedit autoritas magis- * = natuurlijk
 = 'dragende - uiteraard - het gezag van de rechter (aan wie in deze het overheidsgezag toekomt)
 tratus) quamvis falsitatis suspicionem, actu(ue)
 = 'en daarenboven de verdenking van vervalsing, en'
 iudicii testium suppleto numerum, L. in donationibus 31 C
 = 'aangevuld met de rechterlijke getuigens no. L. in schenkingen 31 C'
 de donationib(us) et in terminis L. omnium 19 C de testam(ento).'
 = 'over schenkingen en in termijnen L. van alles 19 C. uit het testament.'

Progredierende* tottet debatterment dess articuls, beginnende ten * = voortgaan
 anderen, waerinne testimonio praedicatoris **Adolphi Spitzeri**
 sub A ingedient, gesustineert wort het testament niet
 ad acta protocolli geregistreert te sijn, wordende daermede implicate

folio 52

atq(ue) in consequentiam die aestimatie, soe wol des richters,
 als des senaet van Enschede, soe het instrument respective verse-
 gelt en(de) onderschreeven hebben, gesugilleert* ende temeritatis ne * = beschimpen
 dicam falsitatis* incuseert*. Dient daerop voer eerst, * = leugen * =
 beschuldigen
 dat der h(eer) predicant reliquis refutatorialibus salvis. In desen
 sij singularis atq(ue) unicus, sine conteste testis, unus autem testis
 nullus est testis, cum unitas sive unus, non sit numerus.

Demnae en meldet ehr geen tijt, wanneer ehr van **Joanne Winoldi**
 geraetfraeget sij, ofte ehr soedanigen concept ad acta solde
 moegen registrieren, want al ist ditselvige niet op ten eigentlijken
 dato ende dach ad acta, iudicis puta, gestelt sij, soe heeft
 danoeh ehr **Joannes** onlanx ende kortz daernae (dewijl het
 primordiael* testament, daetlich et ipsomet instanti indivi- * = oorspronkelijk
 dualiter (ut ita loquar.) bij ende in de statzprotocol, als mede
 voer den borgemeijstere(n) voers(chreven) ende doer de stadt secretaris
 respective celebriert en(de) geschreven, sonder dattet selvige nae- * = in kleine lettertjes
 maels vel in minimo jota* verandert sij worden, vermoege der
 attestation sub C, hijrbij gaende, int geheel hijrvan anmeldende)
 het originael selffs uuijgeschreven ende mit een spelde bij
 den behoerlijken tijt, als t opgericht is worden, vast gemaket,
 wie ehr dan oick getuijget, sub C art(icu)lo 16°, datselve alsoe daer-
 selffs erfintlich, hebbende oick, deme conform, sijnen princi-
 palen **Johan van Rees**, luijt des gerichtelijken instrumentz
 conditi testamenti den behoerlijken gicht* daervan gedaen. * = bericht.

Is oick geen sonderlingen wedderleggens weerdich, dat de versege-
 linge, (wie in den articulo anfancks: dat het niet verzegelt etc.)
 niet in praesentia van **Geert Kost**, vermoege sijn depositie
 op ten 7-de interrogatoir articulo geschiet sij, sonderlinge,

soe noch hem, noch geene van allen dorch jegendeel beleydeder
getuijgen bewust is ofte die verzegeling, eerst nae doode des

folio 53

des testateurs, quod aperte denegatur et licet improbabiliter*
ab actore astruatur*, geffectueert sij, sintemael testator
notorie noch wol tijt weecken nae de oprichtungh des testamentz
geleevet heft, wesende hijrenbaevens de verzegeling allange
voer sijnen doot geschiet, eendich ende oick averal niet anders
gebruicklick wesende, dan dat den gicht (wie alhijr gescheet) ge-
daen sijnde die verzegeling ter praesentie van anderen borgermeijsteren
ende dorch den beedeten secretaris geschien kan.

* = verwerpelijk

* = beweren

Ten regard vandien, dan oick der volgende frivole ende ongegrunde in-
gewante protestation te verwerpen staende segt en(de) satt ver-
weerderschen anwalt, dat cleger niet alleen het exhibierte ver-
segelde testament simpelich te acceptieren, dan sich oick nae den
inholt desselvigen (sijnde sijn relictum judicialiter alhijr consig-
neert) te comportieren* ende vollencoemlich te vollentrecken gehouden
sij, als dorch uuijt in allen puncten ende clausulen, mit dem primor-
dialen bijden respetive protocollen verwaert wordende testamente,
wie dan cleger selvest ex collatione utriusq(ue) affmeten mach
avereenstemmende.

* = bijeenbrengen

Bij faulte vandien, kraft duckgeroerter disposition, sub finem, ibi
tho deme hebben, in conformiteijt der algemeijnen beschreevenen
rechten te frustrieren staende, jae albereetz sijne gantzelike
vermeijnte successions recht ende gerechticheijt, verwercket
hebbende, et enim impugnans contra voluntatem utriusq(ue) testatoru(m)
testamentum de jure privatus est incurrat* q(ue) paenam a testatorib(us)
impositam prout est casus in L. Lucius 78 § tres haeredes, juncta
glossa verbi moverit. ff ad sc. Trebell. et ibi per DD et in L. 1
C. de his quae paenae no(min)e, daervan in optima forma pro-
testierende ende vonnisse verwachtende.

* = aanlopen tegen

Der articul anfancks, insonderheijt, tam a scopo veritatis alienus est

folio 54

est quam qui alienissimus, quippe in aeternum non probabitur,
aliam fuisse mentem testatorum, quam respective exhibita
testamenta arguunt* et declarant, cuiusmodi palam declaratae
et conscriptae menti sive voluntati, utiq(ue) per omnia standu(-?)
nec contraveniendum erit, maxime ab actore, cui inofficiosi
querela* non suppetit wie beweesen, in den antwoert ar(tic)lo
thoemeer soe oick (?), dan sal en(de) moet alhijr plaetze grijpen der
§ 9 disponat auth. de Nuptiis nempe dispositionem testa-
toris, modo juri conformem (qualis haec est) tanquam regina(-?)
pro lege servandam.

* = aantonen

* = klacht

Sonder, dat clegeren int geringeste hijrentegen patrocineren*,

* = verdedigen

moege die attestatie domini **Adolphis Spizeri**, sub B ingedient ende in dem articul om twelcke (?) repetiert, om orsake albereetz eensdeels praesenti producto inseriert, quod vox unius vox sit nullius. Behalven noch dat **Spizeri** sibi met adversantis vacillation / en(de) partialiteijt / bij sich lichtelich aff toenemen staet.

In anschou ehr op ten 2-en en(de) 6-en interrogatoriael selffs gestendicht, dat ehr bij de oprichtungh gewesen en(de) het concept, wie cleger tselvige baptiseert / dem testatori voergeleesen sij (notanter hic supplendum ex aliorum depositionibus, den beijden testatoren, ende tot twiemael (?)). Iss dan nu testatoribus ditselvige testament voorgeleesen, jae oick dorch denselvigen begeert, sulx toe protocollo der stadt en(de) lantzgerichte Enschede (sic enim sonant verba formalia 2-e et 6-e confessorum* articulorum) * = inbrengen gestalt te moegen worden, ende volgentz oick dorch denselvigen testateurs stipulata manu gemina*q(ue) affirmatione gestabilieert** * = beide ** = bevestigen ende ingewilliget, luyt der verweederschen diversche beleijdede certificaten

folio 55

certificaten derer soe actui huic judiciali gepraeesseert ende assisteert hebben, sub C ingedient.

Liever wat angesicht kant gewinnen, dat **Spizerus** 'solus, sibimet' = 'in zijn eentje, en in tegenspraak met zichzelf'
'aliisq(ue) fide dignissimis testibus contrarius, nec non passim partialiter' = 'en andere buitengewoon betrouwbare getuigen, en ook nog eens overal'
'extra articulos deponens bewimpelich et praetextialiter, darff' = '(?) buiten de artikelen plaatsend, besmuikt en vergoelijkend, durfde'
'seggen, verba formalia enunciatae* sc** - voluntatis', niet behoert te * = uitdrukken
= 'te zeggen de formele bewoordingen van de uitgedrukte wil'
hebben, daer ehr doch 'se teste et aliis testibus per ream conventa(m)' ** scilicet = zeker
= 'zelf als getuige en met andere getuigen de overeenkomst'
sub C ad articulu(m) 17-u(m) 'idipsum confirmantibus', van anfanck ten
= 'hetzelfde bevestigt'
ende, daerbij geseeten, alles wel behoert ende geseen hebbe.

~~Edoch voer bekant~~ Heeft hij dan nu daerbij gewest ende alles mede geseen en(de) angehoert, soe konde en(de) behoerde hij eeven soe wel als de andere (die sich samtlich ad tenorem et contenta testamenti referieren ende bestedigen) ende even soewel het eene, alst ander behoert ende onthouden hebben ende niet soe partijelich, als wan ehr selffs testator gewest waer, de[ren] willen ende dispositie eens anderen ad usumfructum geduijdet ende detorquier* * = verdraaien hebben, wie ehr dan wel onbesonnen et extra sensum atq(ue) propositum in des darden articuls assertie gedaen heeft. Daer doch nergens waer, noch extra, noch in testamento ususfructus gedacht ofte oick dorch anderen daervan gedeponiert sij woerden.

'Potius proinde instrumento publico: et plurium, quam unius'

= 'Eerder dus door een openlijke ingreep van meerderen, dan door'
'testimonio, standum cadendum*q(ue) erit'. * = vallen
= 'de getuigenis van een enkeling zal (de zaak) staan of vallen'.

'De fordere dilatierde en(de) wijtgesochte glossemata praefati **Spizeri**'
= 'De verdere aangeklaagde en vergezochte woordenbrij van voornoemde Spizer'
'suae depositioni inserta', als niet legitime gebleecken, nocte dorch
= 'de toevoegingen aan zijn verklaring'
den testateur, 'per aliam subsecutam testamenti factionem',
= 'door een ander daaropvolgend maaksel van het testament',
'qua prior tolli potuisset, (edoch albereets in praemissis affgele)-
= 'dat eerder han kunnen worden getolereerd, (doch al in het voorgaande afgewezen)'
'net',) verclaert en(de) 'dispositive animo testandi' verclaert wesende,
= 'met de verwarrende geest van de getuigende'
laet men in sijner becander onduchticheit berusten, noedeloes sijnde

folio 56

sijnde naerden bericht hijr op 'te subministreren, stante'
= 'aan de hand te doen, staande'
'videlicet* et pugnante pro rea conventa, saepe dicto publico publico' * = immers
= 'uiteraard en strijdende over de overeengekomen zaak, dikwijls openlijk uitgesproken'
'instrumento legitime transacti testamenti tot tantorumq(ue)'
= 'met het wettelijke middel van het overeengekomen testament, en'
'virorum legalium depositionibus suffulto*, atq(ue) ab his et similibus' * = ondersteunen
= 'door de verklaringen van zoveel wettige mannen ondersteund, en door deze en
vergelijkbaren'
'inanibus* plumbeis q(ue) telis asserto'. * = ijdel, zinledig
= 'met zinledige en loden (zegels) eraan bevestigd'.

Ter cause vandien oick, niet te letten staende op den boufelligen
positionael beginnende: en(de) wiert even (?), vermits noch daer, noch
ergens waer gebleecken ofte beweert sij, dat testator van
meininge sij geweest ad novam testamenti factionem te proce-
dieren ader het voerige te cassieren, geswegen datter oick enige
revocatie verclaert sijn moege, iuxtae L. secundum naturam est,
unumq(ue) eo modo dissolvi quo colligatum est, ff de reg. juris.

Daertoe kundbaeren rechten wesende, quod prius testamentum
non nisi per posterius jure perfectum (?) rumpatur*, § posteriore * = verbreken
ca(?) ibid. notat. instit. quibus modis test. infirm. quod certe
nuda voluntate contraria # paenitentiave # fieri nec debuit nec potuit solenniter
enim ligata solenniter dissolvenda erunt, text. apert. in § ex eo
autem solo # d. tit. instit. # adeo ut apposite dici possit. Non praestare impe-
dimentum, quod de jure non sortitur effectum vulgato c. Non
praestat 52° de reg. jur. in 6° attento maxime, quod testator
à tempore conditi testamenti adhuc vixerit ad
decem plus minus hebdomadas*. * = zevental

'Non adversatur' c. cum esses. 10 X 'de testam(ento) siquidem*' * = aangezien
= 'Er wordt geen aandacht geschonken' 'over het testament, aangezien'
'textus ibidem meminert* testamentorum confectorum cora(m)(?)' * = melding maken

= 'de tekst opdezelfde plaats melding maakt van de opmakers der testamenten in aanwezigheid van'
 'praesbytero et tribus vel duabus aliis personis idoneis(?), cum'
 = 'de predikant en het volk of twee andere deugdzaame personen, terwijl'
 'tamen hic non doceatur mentem testatoris fuisse. Ut proce'-
 = 'hier toch niet wordt uitgelegd, wat de geestestoestand van de erflater geweest is. Opatd'
 'deretur ad confectionem alterius a priori distincti testamenti'
 = 'er moge worden voortgegaan met de opmaak van het andere, al eerder bedoelde testament'
 quinimosi 'quod confectum fuisset, ut non est, id ipsum actor'
 = ' -- dat wat gefabriceerd is, wat niet zo is, de auteur dát'

folio 57

'actor protulisset uti crea/chea sua sponte protulit. Caeterum non'
 = 'naar voren heeft gebracht, zijn schepsel naar voren brengt, om uit eigen beweging te gebruiken.
 Overigens zal'
 'entis nullae sunt qualitatis concinne*q(ue) huc referri poterit' * = harmonisch
 = 'niets van de kwaliteit en de harmonie kunnen worden teruggedraaid'
 vulgare illud L.is si repetendi 7 C. de condiit ob caus. quod
 'propositum in mente retentum nihil operetur.'
 = 'omdat hij niets doet voorgesteld in de geest achtergehouden.'

'Praeterquam quod* ex communiore doctorum sententia, praefatum' = * behalve dat
 = 'Behalve dat uit de gemeenschap van geleerden het oordeel, hoewel het voorzegt was'
 c. cum esses 'duntaxat in terris ecclesiae non item imperii (?)'
 = 'louter en alleen in landen van de kerk, niet alleen van het gezag'
 'procedat unde nec hodie in hisce partibus Transijsulaniae*,' * = Overijssel
 = 'naar voren komt, en niet vandaag in juist die delen van Overijssel'
 'confectio testamenti coram ministro verbi divini (qui'
 = 'het vervaardigen van het testament in aanwezigheid van een bedienaar van het Goddelijk woord,
 (die'
 'sacrae paginae vacabit) conceditur nisi urgente peste'
 = 'zich wijdt aan de heilige bladzijden) wordt toegestaan, tenzij onder druk van een besmettelijke
 ziekte'
 'aliave quapiam necessitatis subortae causa quae hic nulla'
 = 'of een of andere zogenaamde in hem hem opgekomen onontkoombare reden, die hier totaal niet'
 'militavit*.' = * dienen
 = 'aan de orde is geweest.'

Die andere dorch jegendeel beleijdede getuijgen (waerop
 sich cleger in de twie voergaende positien seer poeget) als
 daer sijn **Lambert Budde, Geert Kost** ende der
 richter **Jo(ann)es Winoldi** dienen meer tot clegerens vernichtungh
 als stichtungh, sintemael sij sich alle semptlich (wie de oculaire # inspectie #
 respective productorum atq(ue) reproductorum testium uuijtwijset)
 referieren totten, in haere presentie, opgerichteden voergelesenen
 ende beijder sijtz ingelieffden, als oick bij die respective protocollen
 verwaerden, testamente, deme oick ongetwijvelt uuijt voerhen
 verhaelden motiven, meerdere geloeve thoegeschreeven moet werden
 als clegerens onbewijslicke uuijtgesochte ende impertinente
 instroijen.

Wijders affdalende totter specialer refutation der restierender
 getuijgen, nemptlich **Michaels van Berchum, Werners Duijrcoop**

ende **Herffsts Beijer**, wil man voer eerst **Michael van Berchem** gesuspectiert hebben, eensdeels omme die sijner dochteren met jegenwoirdigen cleger angesochte verheijdrat, anderdeels

folio 58

anderdeels 'propter spem apparantis lucri*', casu quo actor' * = voordeel
= 'vanwege de hoop op evident verwacht voordeel, in het geval de pleiter'
'forte triumpharet, expectati', vermeijnende, dewijl hij albereets
= 'krachtig zou triomferen'
de gaerdens, soe dorch 'testatricis' anritzungh ende bewilligungh
= 'van de erflaatster'
'actori **Quirino**', goedertiernlich gegeven en(de) avergegeven waeren,
= 'aan de aanklager Quirinus'
voer alleine twintich daler, heft konnen acquirieren, de welke
'testatores' van den borgemeijsteren alhijr, notorie, voer veertich
= 'de erflaters'
daler ende alsoe de helfte duijrder angekocht hadden, dat
hij oick gelijcker gestalt 'in casum victoriae praesentis attentati', die
= 'in het geval van de huidige poging tot overwinning'
reste an sich solde moegen verkrijgen, ex ungue leo cognoscitur (?).
= 'aan de klauw herkent men de leeuw'.
Edoch, aldewijl sijne 'affecte affectien', maer alleinich slaen
= 'toegevoegde toevoegingen'
ende gefundiert staen, op die naeckte 'testatoris narrativa',
= 'op de gesproken woorden van de erflater,'
'non item dispositiva verba', waerdorch het rechtformelicken op-
= 'en niet op de schriftelijk (?) vastgelegde woorden,'
gerichtede ende gerichtelijken ingewillichde testament geener-
leijwijs geinvalideert kan, odder mach worden, (wie verhaelt)
ist onnoedich sich mit wijdere refutatie* daerteegens te * = weerlegging
bemoijen.

Demnae, woe krancken geloeven **Werner Duijroep** toe te
schrijven sij, blijkt soe sonnenklaerlich, uuijt jegenwoerdige
alhijr sub D, annecteerder attestatien, **Joachims Spijlen**
= 'bijgevoegde verklaring'
op ten vijftien, sesten ende soevenden vraecharticuls # 'item ex testificatione conjugum
m(agist)ri
= 'evenzo uit de getuigenis van de echtgenoten
meester'

Gerardi Rhijnvisch et **Annae** sub F per **Albertu(m) de Laer**, productoru(m)' # dat men
= 'Gerardus Rhijnvisch en Anna onder F door middel van Albertus deLaer, bevestiger (van de
getuigenis)'
desfals geene meerdere moijte, geliefte korte halven
darff annemen, laetende eenen ankomstigen heren re-
ferent, naerder daarvan ordelen, als oick voernemlich daer-
uuijt te verneemen met wat quaeden en(de) ongestuijmden
ijver ende suspicie des vorigen depositant **Spizeri**, sich
onderstaen hebbende hem, **Duijroep**, met drouwinge des
affnemens der sloetelen te abstrahieren, ende wanckelbaer
te maken 'à vero prius lato testimonio'(?), geprocedeert
= 'met de eerder afgelegde getuigenis'

worde. Behalven

folio 59

Behalven, dat hij, **Duijroep**, oick sunst sonderlinge in sijn eerste verclaeringe, daer hij sich dorchuujt referiert totten opgerichteden testamente, gantz weijnich tot clegerens edification sij tuigende waerbij men begeert op de reproductie desselvigen sub C, bij beklachtinnen avergegeven debite gettlet moege werden.

Eintlichen **Hervest Beijer** betreffende, deponiert even soe weijnich thot profijte des clegerens, certificierende opten 4. art(icul) niet sonderlinges daarvan te weeten, ofte **Anna** daer weder op hijlickten solde moegen, ader niet, ergo quoad*
= 'dus totdat
huius certitudinem testamento standum, daerbij verclarende
= de betrouwbaarheid van deze persoon door het testament vaststaat',
dat hij wol gehoort heeft, dat nae doede des lestlevendigen de guederen, 'notetur,' soe dan noch averich weren, op beijder
= 'let wel,'
sijden erffgenaemen vallen sollen.

* = als; totdat

Verners noch, alle beijde betuigende, dat der secretarius de testamentz makinge geschreeven ende den testatoren, als oick hem samptlichen, (waeronder oick **Spizerus** bewijslick gewest is,) twiemael voergelesen hadde, waermit testatoren doemaels oick '(rursum* notetur)' wol fredich weren
= '(let wel, nóg een keer)'
ende sachten alle daerthoe, jae. 'In tantum ut testamentu(m)
= 'In zoverre dat dit testament
hoc, ab actore incassum impugnetur*.'
= waarop door de aanklager inbreuk is gemaakt, bestreden wordt.'

* = wederom

* = aanvallen

Voeral ontkennende den articul, soe kan uuijt (?), als daerinne ter quaeder trouwe, 'verba testamenti pro
= 'woorden van het testament
parte tantum (qua inspecta de toto iudicare absonum*
overeenstemmend

* = niet

= deels tenminste (men wordt, na die woorden gecontroleerd te hebben, gehouden te oordelen over het

= geheel, dat het niet klopt

et turpe* habetur)' uuijten testamente geexcerpiert wesende,
= en vervormd is)

* = schandelijk

want off wel onder anderen de woerden: Tijt haeres

levens (daeruuijt met onfuegen 'usumfructum praesuppo-

= 'het vruchtgebruik veronderstellende)'
neerende)' erfintlich, soe worden ende moeten dannaech deselvige

folio 60

deselvige bestaen ende geduijdet worden, 'secundum* praecedentia et
= 'volgens de eerder gedane zaken en

* = volgens

consulta' waarbij generalim **Annen** beset ende toegelaeten
= besluiten'
wort, alle ende iegelijke, woe ende waer gelegene guederen, geene
uijtgeseondert erfflich, ewichlick ende ommermeer te hebben
en(de) te behouden, deselvige tijt haeres levens te moegen wenden,
kieren en(de) laeten waer dattet oir gelustet en(de) gelievet, sonder eenich
inseggen ende bespierung van sijnen erffg(enaemen) ofte iemant anders
hijrentegens te doene ader te laeten doen.

Ofte nu noch dese itz gereciteerde 'formalia testamenti verba', totter
= 'formele bewoordingen van het testament'
tucht oder 'usumfructum gerestringeert' sollen können worden (wie
= 'vruchtgebruik beperkt'
sich dan cleger sulx in den articul beginnende, mit welcken (?), ver-
meintlich inboldet) eijget geen bedenckens in soe hollen, klaeren saken
'siquidem* haec verba': erstlich ewiglick ende ummermeer, item * = in zoverre
= 'althans deze bewoordingen'
hebben en(de) behouden (?), 'verum dominium indubita tamq(ue) proprietate
= 'mogen zij het ware eigendomsrecht door de onbetwijfelde en eigenlijke betekenis
respiciant atq(ue) importent cuius effectus in liberrima rei dispo-
= respecteren, en mogen zij dat teweeg brengen, waarvan het effect resulteert in een vrije
sitione atq(ue) moderatione, quae hic uxori conceditur, subsistit
= beschikking en matiging van de zaak, die wordt toegestaan aan de echtgenote, hier aanwezig,
unde etiam ex diametro repugna[n]t naturae ususfructus, qui/o
= en waarmee het vruchtgebruik van nature totaal in strijd is, waardoor
duntaxat servitus personalis est concessus in solum usum frui/cti-
= ten minste persoonlijke dienstbaarheid is toegestaan alleen in het gebruik
onemq(ue) rei alienae', wie dan sulx meer dan notoir is, ende
= en vrucht van een andere zaak'
mit mennigerleij allegaten beweeret desnoet werden konde.

Et certe si secum/ndum L. si quando 109 ff de legat. c^o defuncti
= 'En zeker als volgens L, als wanneer 109 ff over de nalatenschap c^o
voluntatem interpretari debeamus potius ut valeat quam pereat
= wij de wil van de overledene moeten zien uit te leggen, liever voor wat hij waard is, dan voor wat
hij
= waardeloos maakt
ac proinde advertendum quid testator senserit L. in conditionibus'
= en voorts de aandacht (moeten) vestigen, op wat de erflater zal hebben gevoeld L. in voorwaarden
19 in princ. ff de condit et demonst, 'cur quaeso violatur et im-
=
en
propriatur testatoris elogium*, quid vetat inquam, quo minus * = codocil
= het codicil van de erflater oneigenlijk wordt gebruikt, dat in ieder geval verbiedt waarheen op zijn
minst
recurratur ad proprium verbi significatam (?) iuxta L. non aliter'
= wordt teruggegaan naar de eigenlijke betekenis van het woord naast L niet anders
69 et ibi Bartol. ff delegat 3° 'maxime cum hic ne praesumendu(m)
=
'het meest omdat hier ongetwijfeld moet worden aangenomen,

folio 61

mendum quidem sit testatorem aliud sensisse, aut etiam

= dat de erflater iets anders heeft bedoeld, of even
 verisimiliter ob arctum* martimonii nexum** adeoq(ue) animum * = nauw; ** = band
 = waarschijnlijk, dat vanwege de nauwe huwelijksband en daarbij de buitengewoon toegenegen geest
 in uxorem propensissimum, aliud sentire voluisse, praesertim
 = in de vrouw, iets anders heeft willen bedoelen, vooral omdat
 haeredibus, tam in descendentibus, quam ascendentibus linea deficien-
 = de erfgenamen, zowel in dalende als stijgende lijn ontbreken.'
 tibus'. Na/oe, 'si haec voluntas testatoris fuisset, utiq(ue) c/eam
 = 'als dit de wil van de erflater geweest was, had hij vast en zeker
 toties certioratus significasset. Quod igitur ipse non cecinit,
 = haar (die wil) dikwijls duidelijk gemaakt. Wat hij dus niet zelf heeft verklankt,
 nec nos, cum textus violatione cano/ere debemus.'
 = en wij evenmin, moeten wij met de verkrachting van de tekst doen klinken.'

Waeruijt ende mede dan nu het testament blijvende gesalveert,
 acht men onnoedich alle ende iegelijke iegendeels ingestrojede
 tortueuse dromerijen en(de) depravationen, punctuelijker refutando
 aff to lennen, ahne dat oick enich sins, omme redenen albereets
 verhaelt, in re perse clara propriisq(ue) verbis expressa immatura
 partialiq(ue) expositioni praedicatoris **Spizeri**, assessorumq(ue) simul
 reprobatae depositioni, te insisteren wil.

Verners oick, edoch onbegevenner waerheijt genaemen, dat alschoen
 doer die woorden succedieren ende vererven van den eijgendoem ge-
 disponiert te sijn, erachtet konde worden, soe en volgt danoch
 daeruijt niet (quod actor praepostere attendit et praetendit)
 dat beclachtinne ten regard van dien inventarium der itz
 bevondener substantz ende guederen te leeveren gehouden sij.

Eensdeels, doer dien contestatrici en(de) respective reae conventae
 (wie gesacht) der naelaetschap proprietijt ende eijgendoem
 als oick de vrijmoedige, thoegestaene ende reciproce ingewilliche
 dispositie desselven, mit hellen claeren woorden, bij rechtmee-
 tigen testamente gemaectet sij, onder die ensige finale res-
 trictie en(de) reservatie, dat nae des lestlevenden doot, wat de-
 selvige alsdan (notetur tempus futurum) naelaeten muchte,
 dat sulken alingen naelaet (supple ende niet anders) succe-
 dieren en(de) vererven solde op oiren beijden erffgenaemen. Ten

folio 62

Ten waer sulx verwercket muchte sijn, want in de selvigen
 testamente expresselich praecaveert* is, dat soe sich emantz * = trachten te voorkomen
 van oiren beijden erffgenaemen nu ofte thoecomstlich dorch sich
 selves (notetur) ofte emant anders, mit ofte ahne recht in
 eniger wijse (rursum* notetur) daerentegens setten ofte op- * = wederom
 lennen worde, dat in sulcken vall (gelijck dan itz dorch clegeren
 sulx tot twiemael onstrafflich gescheet is) deselvige als
 erffg(enaem) mit alleen een oort goldes becant ende daermede van
 oiren beijden erffg(enaemen) erffnisse geheel en(de) all versteecken sall
 sijn ende blijven, waerop, als oick op allen anderen puncten een
 ankomstiger heer ordelwijser sonderlinge sal gelieven te letten,

thot dem fine, dan oick bij desen dorch beclachtinnen versocht wordende restitutie des in desen gerichte geconsigneerden* goltz ende silvers, in plaetze vandien, conform des laesten willens, itz alleen een oert goldes offerierende, laetende, ende clegeren daermede affpajjende, hijrop specialijken orde ende sententie verwachtende.

* = waarborgen

Anderdeels oick omme dat beclachtinne mitsgaeders, in ende kraft duckgeroerter laester disposition, de averleeveringe des asserten inventarii quijtgelaelen sij, ibi. unde is tusschen beijden eheluiden believet ende ten beijden sijden gepraecaveert ende voerbehouden dat den lestlevende frij sal staen, sich wederom te moege(n) veranderen, sonder emant (notetur) van oiren frunden enich inventarium van enich der samender guederen te geeven, quibus verbis, quid planius(?).

Thoe deme wil man sich noch voerneemlich beroepen ende gelenet hebben op de albereetz voor desen selvigen senaet, uuijtggesprakene ende al voer langes in rem judicatam, quae pro veritate habetur, ergangene sententie bij der anspraken ingedient

folio 63

ingedient, waerinne aldewijl beclachtinne à confectione et traditione inventarii pure geabsolveert is worden, kan nu meer dese wedderrechtelijke, eens affgekante praetensie niet geresumiert worden, toto tit. de re judicata, item de except. rei judic. Thoe meer, soe nae kundtbaeren lantgebruick en(de) rechte, geen ordel aver ordel gevonden mach worden.

Passeerende den articul, angeseen bij impertinentie ende notoire irrelevantie, als albereetz geenerveert, ende oick sunst onbeweesen verbleeven wesende, dat beclachtinne maer allein tuchtenarsche ofte usufructuaria sij ofte errachtet konne worden.

Dient opten volgenden articul dat beclachtinne mitsgaeders sich te moegen veranderen, niet alleene na rechte geoerloff ende oick expresse gereseveert sij bij duckg(emelte) testamente, behalven oick dat (wie daer selffs ingeflicket wort) onbewijslich sij, dat beclachtinne de guederen soecke toe dissipieren.

In den positionael, want soe verweebersche, treckt cleger t' hemp t' aver den rock, als voele te froe inventaris forderende ehr en(de) bevoerens de viribus testamenti, waerinne het avergeeven des inventarii geremitteert is, gedeterminiert en(de) erkant sij. Edoch aldewijl pro testamento judicialiter confecto regulariter gepraesinueert wort, als oick sunst onvernientlich per testificata gecorroboriert et ab impetitionibus gevindiciert sijnde, wil en(de) kan nu meer geen dispuut

daeraver gedoeget ende geduldet werden, mit anhencklicher begeerten een toecomstiger heer ordelwijser rechtswegen dusdanige wrevelmoedige litigia inhabeeren ende vermittels ordel ende sententie affsnijden wol, daervan protesterende daerbij

folio 64

daerbij verdammende clegeren, qualitate qua, in alle dese ondraechlijke, ex suamet pertinaci commissa temeritate, causeerte kosten, schaeden ende interesse.

Thoe meer soe men verstaet clegerens volmachtichden **Johan Brouwer** dese actie voor 200 dalers an sich gecoft, als oick **Werner Duijroep**, daermede anpart te hebben, wie ehr mit eede niet sal darven ontkennen, hoedaenige litium redemptores allerdinge te rejectieren staen, # edoch valt hijrop so seer niet te letten ne feratur sententia interlocutoria # hebbende producent **Johan**

Brouwer oick sunst sinistre ende tegens der nijer reformation de getuijgen selvest (twelcke alleinich den borgemeijsteren competeerde de daermede niet te sprake konden kommen) geexamineert ende off wel die senaet producenten **Brouwer** van de raetkaemer heeteden affgaen, soe en konden sij danoch sijner niet ontslaegen worden.

Oick soe heeft die predicant **Spizerus** die interrogatoiria, daer hij ende de andere jegendeels beleijdede getuijgen opgedeponeert hebben, selfs ingestalt gehad. Behalven dat ehr oick actoris conterraneus sij ende van allen anderen getuigen ze mede bij de oprichtung des testamentz gewest sinnen, als oick sonderlinge van den secretaris **de Laer** sub G hijr annex solenniter avertuiget, ende singularis bevonden, gesweegen dat hem, **Johan van Alstede**, oick ex diametro repugniert* op den elfften vraecharticul attestationis sub E.

* = tegenspreken

Tegens de vacillatie van tergiverserenden **Werner Duijroep** opponiert men de attestation van **Joachim ter Spilen** sub D, als oick mr. **Gerrijt Rijnvisch**, ende sijner huijsfrouwen **Annen** sub F dorch **Albertum de Laer** beleijdet.

Der punct ende alwaert &., metten negestvolgenden, is reede beantwort

folio 65

beantwoert, dat averst beclachtinne, luyt des articuls insonderheijt &, dorch leeveringe der gaerdens het testament te buijten gegaen solde hebben, is haer goedertierne thoegeneigtheit sonderlinge thoe te schrijven ende bedanckens wert, als in desen punct, proprio motu atq(ue) ex mera liberalitate, marito per se alioquin satis difficili verwilvaerende ende inducierende.

Certain, hadde beclachtinne des clegerens groete ondanckbaerheijt ende het quaede recompens dus fer ertzeigter weldaet vermoetlichen verseen, soll sij hem niet soe seer gefavoriseert hebben, haeren

man selffs, thot haeren itzigen hoen hijrtoe permovendo induciert gehat hebbende, soe sij doch testamenti tenore tuta sulx niet bedarff hadde, erseenlich uuijt de itz angeroerte attestacion **Johans van Alstede** op ten elfften vrachtarticul sub E, hijrbij avergelacht, in dem, contrarierende den predicant, der oick noch daerenbaeven sig selffs contrarierende dorch **Albertum de Laer**, sub G gerefuteert wort.

Der leste articul is geens wedderseggens weerdich, als oick ter saecken ondienstlich, ummers alwaert beclachtinne totten predicant gesacht hadde, dat sij sich niet en wolde veranderen, eer sij met anlegger verdraegen weeren, nemptlich wegen der gaerdens, want sij hem anders niet belaevet ofte behaftet was, wat helpt dat totter saecken, parum certe imo nihil.

Aldewijl sich dan nu, mijn heeren, uuijt voergaender deduction redenen ende bewijsdoemen hantastelijken apenbaert, hoe ongerijmlick bij wrevelmoedige ongefunderden anlegger het originael testament gesugilleert angestreden ende mit nichte verworpen item hoc praepostere, het in den testamente geremitteerde ende bij sententie affgecande inventarium erfordert

folio 66

erfordert sij worden eenhellichlijken het primordiale gerichtlijcken opgerichtede testament mit eede, der ahn ende avergewesenen,

soe gerichtz-, als raetsluijden gesustineert en(de) stabilieert sijnde, als datet selvige ende geen ander, in praesentie derselviger, als oick des praedicants dorch **Albertum de Laer** gemundiert, den testatoribus tot twiemael distinctelijken ende claer uuijt voorgelesen ende dorch haer stipulata manu gemina(ue) affirmatione punctuelijken ende bij de respective protocollen uuijt begeerte der testatoren verwaerlich gelachte ende alsnoch berustende ingewilliget ende ratificiert sij, waeruijt ende nae dan oick vivente adhuc testatore een instrument in forma probante dorch den secretaris gemaket bij den richter ende magistraet van Enschede respective onderschreeven ende versegelt is worden, ende jegendeel in originali, neffens twee copien des primordialen testamente geexhibeert, als wolgegrunde beclachtinne concludendo begeert ende geboden hebben, wie in praemissis geschiet, nemptlich dat sij kost- ende schaedeloes van deze ende voeriger irrelevante instantien gerelageert ende cleger als testamento geconrtavenieert hebbende nae rechte en der meergemelte laester disposition van de naelaetenschap met een oert goldes erkant versteecken ende gepaveert moegen worden, protestierende van compensatie der onkosten, als alhijr geen oersake daerthoe militierende. Super his et omnibus nobile et amplissimum judiciale officium humillime implorando. Submittendo se in nomine supremi judicis cum restrictione, nisi etc.

Ingebracht denn 24-e septembris anno
1604 bi burgermeisterenn der stadt
Enschede, cleger begeert twie maent
tidt unnde copiam.

folio 67

(in kantlijn links boven: A.)

Wij, burgermeesteren, schepen
unnde raedt in der tidt der stadt Enschede
doenn kundt, bekennen unnde betuigenn
in unnde vermitz dieser unser besegelder
certificatien, woe dat voer unns persoen-
lich gekoemen unde erscheenenn is, die
erbare unnde doegentsaeme **Anna**, naegelae-
tenne weduwe zaligenn **Leonardt vann
Aeckenn**, itziger tidt die huissfrouwe
vann maister # **Gerrit # Rhinvisch** die junge, unnde
hefft bi unns guidtlichenn angelanget, als
dat wi oer, voer die gebuer, wollenn uuijt
unserenn stadtz prothocoll authentiq(ue) copia
vann dem originaell testament, soe hier
bevorens anno duisent sess hundert unnde
twie, denn achtenn majj (8-5-1602), tuschenn oerenn
vuirg(enante) zaligenn mann, unnde oer, vor rich-
ter unde burgermeisterenn in der tidt, up-
gerichtett, daer gemelter **Anna**, verledenn
dagenn, nemptlichenn diesenn soevedenn
augusti dem richter **Johann Winoltz**, bur-
germeister **Gerdt Cost**, **Albertus de Laer**,
secretarius, **Lambertus Budde** unnde **Wer-
ner Duerkoep** gerichtlichenn up verhoert
hadde, wolle(n) mede dieleenn, dewile wij den
gemelter **Annen** versueck, denn redenen gemeess,
angesienn unnde oer daranne (woe sei secht)
mach gelegenn sin, hebbenn wi oer zulches
mit redenn toe verweigerenn niet gewust,
sunder hebbenn oer vann demselbigenn originaell doe-

folio 68

doemaels upgerichtet copiam authenticam
in probanti forma mit gedielet, welcke
testament, vann woerdenn tot woerde is
luidende, woe hiernae volgett.
Anno 1602. Denn 8-sten majj geholdenn
gerichte. **Johann Winoltz**, nomine judicis,
Werner Duerkoep, **Hervest Beijer**, cor-
notenn. **Cornelius vann Ulsen**, **Gerdt
Cost**, burgermeisterenn in der tidtt.
In jegenwoertigen gerichte is erschee-

nen **Leonardt Scheffenn van Aecken**, mit **Anna**, sine eheliche huissfrouwe, **Lenardt** een weinnich swack sines lives, nochtans wittich genoech vann verstande, unde becadenn aldaer voer uns gerichtlichenn, woe dat sie in meenunge unde voerhebbens werenn van oeren beiden tidtlichen samptlichenn guideren, dewile sie alnoch in levende werenn, dermaeten toe disponeren, unde toe ordonneren, updat nae oerenn affstervende, onder oerenn vrunden, erffg(enamen) unde blodesverwanten hiernaemaels gien twist, noch unlust eenichsins errisen muchte. Demnha sachten sie beide die eenne denn anderen, die mombaerschap up, unde genomter **Anna** hefft tot oeren mombaer gecaceren dem ernvesten und vrommen **Lambertum Budde**, die welcke oir oick vann gerichtswegen gegundt unde toegelaeten ist worden. Ditselvige gedaenn sinde, becade genoemter **Leonardt** apentlichen, gerichtlichen voer uns, mit sinen wolbedachten gemoede [unnde]

folio 69

unde ripenn beraede, als dattet sin uijterste meenunge were, dat alsoe verne hae--voer sine vuirg(enante) eheliche huisf(rouwe), erstenn in--Gott almachtich, sunder eheliche kinderen van sie nae toe laetenn, entslaepenn worde, dat alss dan sie genoemte huisfrouwe sine saemende naegelaetenne guideren, bewechlichen unde unbewechlichen, riede unnde unriede, dat sei landt, sandt, huis, hoff, vackheit, gerietschafft, levendige have unnde allent wes eenen naemen dragen mach, giene daervan int kleine, offte int grote uijtbeseidenn, die sie dann oick in diesen stadt unde gerichte, offte in eenige andere heren landen gelegen, waer dieselven dan oick gelegen moegen sin, soe hie nu ter tidt hefft, offte in toekunbstigen tidenn vercrigenn mach, nichts daervan int kleine offte groete uijtbeseiden, erfflick, eewichlick unde immermeer hebbenn unde beholden sall, dieselvigenn todt oeres levens t moegen wenden, kieren unde laeten, waer dattet oer gelustet unde gelievet, sunder eennich insegment unde bespirunge van sinenn erffg(enamen) offte iemandt anders hier en tegens t doene ader t laetenn doen,

unde dit allent umme sunderlinge redenen hem daertoe moverende. Mit dem expressen bescheide nochtans, dat genomter **Anna** nae seinem dootlichen affganck seinem naesten vrunden unde erffg(enaemen) bekennenn sall mit silver unnde golt, waermit genomter

folio 70

genomter **Lenartz** vrundenn unde erffg(enaemen) ten ewigenn dagen affgemoedet sin unnde bli-venn sollen. Unde angemercket oick genomter **Lenardt** ietzo mit lives swackheit behafftet unde offte hem der almachtige ewige Gott uuijt diesen jamerdale verloesenn wordde, soe ist oick sin uuijterste wille unnde begeerte nochtans, dat sine gemelte huissf(rouwe) up negestkumstigen S. Jacobi drie mudde rog(gen) sall laetenn backen, unnde datselve broet bi den noetwendigen huissittenden armen allent halven laeten verdielen, hiermit will genomter **Lenardt** eindtlichenn alle sine zaecken ten ewigen daegen confirmeert unnde besloetenn hebben.

Imgelichen is in den selven gerichtte erscheenen **Anna, Lenardtz** vuirg(enante) huissf(rouwe), mitt **Lamberto Budde**, oerenn gecarenn unde toegelaeten mombaer, unde becande aldaer durch demselbigenn, woe dattet oer uuijterste meenunge were, dat alsoe ferenn sie voer oerenn genomten eheman **Lenardt** vuirg(enant), sunder lives ervenn van hem nae toelaten, in Gott almechtich verstervenn wordde, dat alsdann oer vuirg(enante) ehemann oer saemende naegelaetenne guiderenn, bewechlichen unnde unbewechlichen, riede unnde unriede, dat sei landt, sandt, huis, hoff, rentenn, tenden, rackheit, gereitschafft, levendige have, unnde alles wes eenen naemenn

folio 71

naemenn draegenn mach, die sie in dieser stadt, in diesenn gerichtte, offte sie sinnen dan oick gelegenn in watt Herenn landen unnde gerichtenn dieselven moegen geloeg(en) sin, soe sie nu ter tidt hefft, offte hiernaemaels vercrigenn mach, gienn guidt int kleine, offte groete uuijtbescheidenn, erfflick, ewichlick unnde immermeer hebben unnde beholdenn sall, dieselvenn sines ge-

fallens t moegenn wenden, kierenn unde laetenn, waer dattet hem gelustet, unnde gelievet, sunder eennich insegmente unde verhinderunge van oeren erffg(enamen), hier en tegens t doenne ader t laetenn doen. Dit allent umme redenen, oer daertoe moverende. Bij alsoe nochtans oick, dat oer vuirg(emelte) eheman nae oerenn doottlichenn affganck oeren naesten vrunden unnde erffg(enamen) bekennen sall mit silver unnde golt, warmit dieselven ten ewigen daegen affgemoedet sin unnde blivenn sollenn. Oick mit dem bescheide, dat oer genoemte eheman, soe dieselve oer verlevenn wordt, nae oeren doode sall laetenn backenn drie mudde roggen, welcke saemende broet, daervann koemende, hie denn noetwendigenn huissittenden armen umb Goddes willenn sall uuijt dielenn, hiermit will genomten **Anna**, alle oere zaeckenn ten ewigen daegenn vollentaegenn unde besloetenn hebbenn. Unde is tuschenn beiden [eheluidenn]

folio 72

eheluidenn believet, unnde ten beidenn tsiden praecaviert* unnde voerbehaldenn, datt denn lestlevenden vrij sall staenn zich wederumb t moegenn verandersaetenn unnde ter ehe toe gripenn, sunder iemantz vann oerenn vrunden eennich inventarium vann eennigen der saemenden guideren t geven. Toe deme hebbenn genoemte eheluide oick bewillet, dat diese testamentz ordenunge unnde donation krafft unnde macht hebbenn sall in forma unius codicilli, ader sunst eennigen bestendigenn lesten willens. Ita quod valeat omni meliori modo, quoad de iure valore posset. Oick doen genomte eheluide precaverenn, soe zich iemandt van oeren beiden erffg(enamen) nu offte toekumbstich durch sich zelvst offte iemandt anders mit ader ohne recht in eenniger wise daer en tegen setten ader uplennen wurde, die ader dieselbigen sollenn in dem falle een ider als erffg(enamen) mit eenn oert goldes becant sin unnde daermit van oerenn beidenn erffnisse, gehiell unde all in krafft vann diesen versteckenn sin, unnde blivenn. Unde is nochtans tenn lestenn

* = trachten te voorkomen

tuschenn genoemte eheluide, **Anna** dorch
oerenn genoemten mombar bewillet
unnde believet dat nae oerer beidenn
ader des lestlevenden doott, wat die-
selvige dann muchte nae laetenn, dat
zulchenn alingen naelaet, succederen unde
verervenn sall, up oerenn beidenn erffg(enamen)
daertoe die eenne sidtz erffg(enamen), alsdann [soe nae]

folio 73

soe nae toe sin sall, als der ander
unnde es dedenn genoemte eheluide
die eenne den anderenn van diese
testamentz ordenunge, uplatinge unde
vertichnisse mit hande unnde mit
monde, allent tot behoeff den lestle-
vendenn unnde desselvigen erffg(enamen). Oick
veroblikerenn unde verbinden zich
genomte eheluide tot gesinnent vann
malcanderen die eene den anderen alle
tidt better vestenisse t doenne. Darmit
een ider nae rechte genoechaem be-
wisset sall sin unnde blivenn. Unnde
offte es zaecke were, dat genoemte
eheluide hierbevoerens oennige ande-
re testamentz dispositienn upge-
richtet offte gemaeket muchtenn
hebbenn, ist oerer beidenn meenunge
unde lestenn willen, dat sie alsulche
testamenta, donationos offte codicillos
vermitz diesenn geannulliert, gecas-
siert unde vann unweerden gere-
puteert unnde geholdenn sollenn wor-
denn, allent in forma meliori. Unnde
alsoe wi, burgermeisterenn in der tidt, als
nemptlich **Johann Kremer** unnde **Gerdt Smit**,
unseren secretario **Alberto de Laer**, zulchenn
originaell testament in unsenn stadttz
prothocoll berustende, hebben voergelacht,
umme t selvige behoerlickenn toe copieren,
hebben wi, burgermeistern obgemelt,
oick van anfanck ten einde daerbi geseten,
dat gemelter secretarius ditselvige alsoe [gecopiertt]

folio 74

gecopiert hefft, welcke jegenwoerdige
copia wi, burgermeisterenn, woll vli-
tich unnde neerstichlich tegens demselbig(en)
waerhafftigenn originaell gecollatio-
niert unnde mit unseren gemeltenn secre-

tario geauscultiert hebbenn, unde is aldus van woerdenn tot woerde mit datselvige accorderende befundenn, allent sunder arch unde list. In oerkunde unnde getuichnisse der waerheit hebbenn wi, burgermeisterenn in der tidt vuirg(emelt), unsere stadt secreet siegell benedenn upt spatium dieses doen druckenn. Geschienn in dem ja[er un]s Heren Zalichmaeckers duisent sess hu[ndert unde] viierenden soeventhinden augusti (17-8-1604). {zegel}

folio 75

Wij, burgermeisteren, schepenn unde rhaedt in der tidt der stadt Enschede, doen kundt, bekennen unnde betuigenn in unnde vermitz diesen unsen besegelden certificatien, woe dat voer unns int scheidendoem, daer wi toe gerichte gesetenn werenn, soe als wi mit rechte soldenn, zulvest persoenlich gecoemen unde erscheenen is **Anna**, die naegelaetenne weduwe vann za(liger) **Leonardt # Scheffen # vann Aecken**, unnde sprack ann, wie recht bedaget, denn ernvesten, achtbaren, vrommen unnde discreten **Johann Winoltz**, verwalterrichter des gerichtes Enschede, **Geert Cost**, borgermeister der stadt Enschede, **Albertum de Laer**, apenbaren notarium unde secretarium derselver vuirg(emelte) stadt, **Lambertum Budde**, unnde **Werner Duerkoep**, umme eene kundtschafft unnde getuichnisse der Gottlichen waerheit ad perpetuam rei gestae memoriam, bi oerenn eede unnde zielen zalicheit toe seggenn, wes hem getuigen sampt unnde bisunder van naefolgenden interrogatorien unnde vragestuicken bewust, indechtich, wittich unnde kundich sei. Unnde alsoe ferne sie getuige hierinne (ohne alle toversicht) eenige tergiversation oder voerweigerunge deden. Wolde die producentinne van einen ideren niet lidenn umb die poena van viffich olde schilde baeven schadenn toe rechte. In den eirsten hem getuige(n) [alle unde]

folio 76

alle unnde een ider bisunder toe vraegenn, wie olt sie sinnenn. Thom anderen den gemelten **Johan Winoltz**, richter

vurig(enant), **Gert Cost** unnde za(liger) **Cornelis van Ulsen**, als burgermeesteren doemaels in der tidt, **Albert de Laer**, als secretaris, vurg(emelte) **Lambertum Budde** unnde **Werner Duerkoop**, alle samptlichen, toe vraegenn, offte niet waer, dat **Leonardt Scheffen van Aecken** za(liger) unnde **Anna**, sin huissf(rouwe), diese producentinne, anno duisent sess hondert twie, den achten maij (8-5-1602), hem semplichen, als richterenn, cornoten unnde burgermeesteren, nicht an oer behuisunge (**Leonardt** eenn weinich swack sines lives, dennoch wittich genoech sines verstandes) mit denn stadt diener befurdertt unnde hebbe doenn koemen. Thom derdenn offte sie, getuigen, alle up begeerendt vann **Leonardt** unnde producentinne vuirg(enant), datselve maell niet aldaer in oere behuisunge gekoemenn sinnen? Thom vierdenn offte **Leonardt** vuirg(enant) tot hem, richter unnde burgermeesteren vuirg(emelt), in sunderheit und vort tot hem alleen niet en sachte, hie were etwes swack sines lives unnde wuste niet, wat hem der Almechtige Gott muchte toe schickenn, soe hadde hie unnde sin huissfrouwe zich mit denn anderenn versproecken unnde wollen voer hem gerichtlichenn oer testament maeckenn, anhoerenn oeren testatoren meenunge, unde latenn daervan schrievonn tenn bundichstenn, soe als sie testatoren [voerdragen]

folio 77

voerdragenn wordden, updat die lestlevendige genoechsaem daermit verseckertt bewisset unnde bewaert sin unnde blivenn muchte? Thom vifften offte gemelter **Lenardt** unnde sin vuirg(emelte) huissfrouwe, diese producentinne, hem, richter, burgermeesteren unnde hem, secretaris vuirg(emelt), oere meenunge niet en sachtenn, woe sie sich mit denn anderen versproecken unnde oer testament gerne woldenn int papijer gebracht unnde gemaeket hebbenn? Thom sestenn offte doenn niet bier aldaer gehaelt, getappet unnde hem luiden geschoncket wordde? Thom soeveden offte niet waer, als sie aldaer begunsten te drinc[ken] unnde der secretarius **Albertus** vuirg(emelt) unnde sei, der testatoren, guide meenunge hadden verstaen der secretarius mit verlovee niet vann daer alleene an sine behuisunge soe lan-

ge gegaenn sei, dat hie zulche oere testato-
renn meenunge unnde testament upt pa-
pier gebracht unnde gemaeket hebbe?
Thom achten **Werner Duerkoep**, als
mede een coernote desselven gerichtes,
oick sunderlicken toe vragenn, offte
testatorenn vuirg(emelt) terwilenn die vuirg(emelte)
secretarius an sine behuisinge gegaenn
was, unnde die testamentz ordenunge
maeckede hem, getuich, niet twie ader
drie verscheidenn reisenn an denn gemel-
ten secretaris en schickedenn, unnde
lietenn hem vermaenenn unnde anseggen,

folio 78

dat hie dat testament in allenn sinenn punct(en)
unnde clausulenn, soe bundich unnde krefftich
als sie, testatorenn, hem gesacht haddenn maec-
ken solde, updat die lestlevende daermit
genoechsaem verzeckert, bewisset, bewaert
unnde unverschortet sin unnde blivenn muchte?
Thom negendenn hem, getuigenn, alle sempt-
lichen toe vragenn, offte niet waer, als der
secretarius vuirg(emelt) zulchenn testamentz ordenun-
ge geschrevenn unde mit datselvige wedder
umb in der testatoren behuisinge quam, dat
die heer richter vuirg(emelt) mit tween cornot(en)
als **Werner Duerkoep** unnde **Hervest Beijer**
(die jetzo absent unnde alhier ummentrindt
niet an toe treffen sei) unnde die ~~bur~~
vuirg(emelte) twie burgermeisterenn het gerichte
mit apenen vensteren unnde doerenn
niet geheget*, die bancke gespannet, soe alst
nae landt- unnde stadtrechte gebruecklichenn
was. Thom thijndenn offte sie, testatrix
Anna, producentinne vuirg(emelt), in diese testamentz
maeckinge, tot oeren mombaer nicht geeli-
geert unnde gekoerenn hebbe dem ernveste(n)
Lambertum Budde, die welcke oer oick
vann gerichtzwegenn gegundt unde toe ge-
laetenn ist. Thom elfften offte
niet waer, dat der vuirg(emelte) secretarius aldaer
in sittendenn gerichte denn gemeltenn
beiden testatorenn dat selvige geschrevenn
testament niet luidtbaer unnde perfect
mit sin inverleibtenn clausulenn twiemal
nae den anderenn voergelesen hebbe? Thom [twelfftenn]

= rechtspreken

folio 79

twelfftenn ofte gemelter richter unde

burgermeisterenn hem, beide testatorenn, daerup niet enn vrageden unnde sachtenn: **Lenardt** unnde **Anna**, ghi hebbenn daer gehoert dat testament, dat **Albertus** geschrevenn unnde juw voergeleesenn hefft, is dat oick soe juwer beidenn wille unnde believet juw beidenn, dat oick soe te hebbenn unnde t willenn holdenn? Thom dertheinden offte sie, beide testatorenn, da[r-] up niet en sachtenn: Jae, jae, dat believett unns alsoe unnde is unser beidenn wille unnde begeerte. Unnde offte sie, testatoren alle beide, daerup denn richter unnde burgermeisterei oere hande niet en langedenn. Zulches alles, wes in den testamente vermeldet, alsoe te believenn unde t holdenn willen? Thom vierthindenn hem, getuigenn, alle sampt unnde eenn ider bisunder, toe vragenn, offte dat testament, soe in denn stadt prothocollo verwaerlich bevondenn unnde hem, getuigen, alhier vann dem burgermeisterei voer oegenn gelacht wordt, datselvige testament unde schrifftuer nicht en sei, dat gemelter secretarius hem, testatorenn, in aller oerer presentie in sittendenn gerichte doemaels voergeleesen unnde sie geratificeert hebbenn. Dan offte sie wetenn, datter eenn ander doemaels gemaeket sei? Thom viffthindenn hem, burgermeisterei unnde secretarius, oick toe vragenn dat wanneer [voer]

folio 80

voer die magistraet eennige gerichtliche acte gecelebreert worddenn, offte dann o[ck] gebruecklichenn ist, dat die burgermeisterei zulche acte plegenn toe onderschriuen? Thom sestheinden dem ernvesten **Johannem Winoldi**, richter vuirg(emelt), alleenne toe, oick sonderlichen toe vragenn, offte hie zelvst datselvige originaell niet gecopiert unnde bi sein landtgerichtes prothocoll oick verwaerlich holt, unnde offte hie denn testatorenn niet authentiq(ue) copia onder sin l(ieve) eigenn handt daervan up oerenn versueck voer die gebuer gegevenn hebbe? Unde mede verclaringe t doene, off hie oick mit denn predicant **Adolphus** geconsulteert hebbe, dat hi datselve testament te protocolle solde

stellenn, offte niet? Thom soeventhinden hem, getuigenn alle sampt unnde eenn ider bisunder, toe vragenn, offte niet waer, als diese testamentz ordenunge alsoe gemaeket, van testatoren believet unnde bewillett worde, **Adolphus**, die predicant binnen Enschede, van anfanck tenn einde, niet mede dar geseeten unnde diesen allenn alsoe, woe voer verhaelt, mede gesienn und gehoert hebbe? Van diesenn # allenn # die gerechte waerheit toe declarerenn umme Gott unnde Recht, soe woll gefraget, als ungefraget, unnde bi alsoe feren gemelte deponenten hierinne eennige ter-giversation ader voerweigerunge deeden, wolde obgemelte producentinne vann einen iderenn niet lidenn, umme die poene vann vifflich olde schilde, baeven schaden toe rechte [up]

folio 81

up anspraecke vuirg(enant) bedaget unnde vlitich geexaminiert die ersaeme **Johan Winoltz**, richter vuirg(enant), die erste getuich, deponiert unnde tuiget up den erstenn articull, dat hie ummentrindt olt sei viff unnde dertich jaeren. Up denn anderdenn twieden, derdenn tot denn vifftheinden inclus, weet getuige sine[s] bestenns gewetens niet anders, offte di[e-] selve sinnenn waer, desto weniger nie[t] ~~referiert~~ refererende zich up sinen prothocolle, als mede up het upgerichtede testament. Up den sesteindenn articell tuiget getuige waer toe sin, mede verclarende dat hie denn predicant **Adolpho Speitzero** wall hebbe gefraget, offte hie soedaenen testament uuijt oersaecken hem hetselve concept ein wile post dato der uprichtinge tenn handenn is gestelt, solde moegenn prothocoleren, ten meer oick meer anderenn gerichtlicke acten post dato vann dem gerichte geprotocolliert werdenn, hefft die predicant geantwort, hie solde zulckes niet doenn, getuige averst siende, und uuijt voerangetaegenn reden bevindende, dat het concept des testamentz ordine uit protocoll niet kunde geschreven worden, hefft hie dat originaell uuijtgeschreven unnde mit een spelde bij denn behoerlickenn tidt, alst up gericht-

tet is wordennn, in denn protocolle [vast ge-]

folio 82

vast gemaect, wie datselve daer erfindtlick.

Den soevendeinden articull tuiget getuige oick alsoe waer toe sin, slutet daermit sijn getuichnisse. Secht widers getuige in diesenn toe schweerenn niet schuldich uijt oersaekenn hie der landtschap einenn eedt gedaenn ein ider recht unnde justitie toe administreren. Verclaerende bi denselvenn, dat hie niet anders enn weete, gespoert offte gesienn en hebbe, offte het testament is duchtich mit allen sinen solemniteiten upgerichtet. Unnde verclaert alnoch **Johan Winoltz**, richter, zulches waer, bi denn eedt, soe hie der landtschap gedaenn hefft.

Imgelickenn bedaget unnde geexaminert

Gert Cost, borgermeister, die ander getuich, tuiget up denn eirsten articull olt toe sin ummentrindt viertich jaerenn.

Den anderden articull tuiget getuich waer toe sin, dann is niet gefordert vann den stadtdiener, sunder vann **Werner Duerkoop**, dat hie in za(liger) **Lenardt vann Aeckens** huis solde koemenn, hie wolde sin testament maecten. Den derden, vierden, viffteenn, sesten, soevenden articull, hen tot denn achtenn toe, tuiget getuich waer toe sin, dan verclaerende unde weet oick woll dat **Werner** is affgefertiget nae denn secretarius toe gaenn, oeve[r]st niet weetende wat **Werner** toe denn secretarius gesacht hefft, dann der secretarius solde koemen [unnde]

folio 83

unde brengen het testament, want het ve[r-] dich weere. Den negenden, thiendenn, elfften, twelfteenn, derteinden, vierteinden, vifftheinden tuiget getuige waer toe sin, den soevendeinden articull tuiget getuige oick waer toe sein, we[et] van giene andere testamenten, als [doe-] maels gemaect, unnde in den stadthocollo in verwarunge is, slutet daermit sin getuichnisse.

Desselvonn gelicken bedaget unnde geex[a-]miniert **Albertus de Laer**, die derde getuich, tuiget up denn eirstenn articull

olt t sin ummentrindt sess unnde vier-
tich jaerenn. Up den anderden articull
tuiget getuich, dat dieselvige in zich waer-
hafftich sei, daer bi doende, dat die
stadtdiener **Winolt** hem, getuich, noch
van der poerten haelde, datter knechte vor
die poerte werenn. Den derden, vier-
den, vifften articull tuiget getuich al-
soe oick waer toe sin. Den sesten arti-
cull tuiget getuich oick alsoe waer toe
sin, # dan niet wetende offte dat bier van buiten daer waert ingehaelt offte niet. Den
sovendenn articull tuiget getuich oick alsoe waer toe sin. # Denn achtenn articull secht **Alber-**
tus, dat **Werner Duerkoep** joe twie-
maell, ist niet driemaell tot hem an
sin behuisinge gekoemenn sei, terwijlen
hie sadt unnde schrieff des testato-
ren testament, unnde bottschappede
uuijt oerenn naeme, gelick unnde alleens
die achte vragestuicke vermeldet. Den [negendenn]

folio 84

negendenn, unnde theindenn articull tui-
get getuich oick alsoe waer toe sin. Den
elfftenn articull tuiget getuich oick alsoe
waer toe sin, daerbi verclaerende, datt
hie denn testorenn, dat gemaekede testa-
ment in sittendenn gerichte voer richter
unnde burgermeisterenn twiemaell lanck-
saem unnde perfect genoech voergelesenn
hebbe. Den twelfften unde derteinden
articull bekendt getuige gelickfals waer
toe sin. Up denn viertheinden articull
tuiget getuich dat dat testament, soe bij
den stadtprotocoll verwaerlich gehalten
wort, datselvige geschrevenne testament sei,
dat hem alhier vann den burgermeisteren
geexhibeert wordt, hetselvige unnde het
rechte testament is, dat hie doemaels
geschrevenn, den testatoren in sittendenn
gerichte voergelesenn hebbe, vann welcke
tetstament **Johann Winoltz**, richter, oick
van gelickenn bi sin prothocoll is heb-
bende. Verclaert noch verners, dat hie
beide parthienn authentiq(ue) copien daervan
gegevenn hebbe, unnde dat hie oick eenenn
besegeldenn brieff uuijt demselvigenn ge-
maeket, oick daermit in effectu accorde-
rende, welcke die richter za(liger) **Johan vann**
Rees, mit sin gerichtz siegell besegelt,
mit sin handt undertieckendt unnde die bur-

germeisterenn mit oeren stadt siegell, bese-
gelt hebbenn. Up denn viffteindenn
articull tuiget getuich, dat hie ungefheerlich
ann die negetein jaerenn alhier unschuldich [gerichtz-]

folio 85

gerichtzschriver unnde secretarius gewest
sei, averst niet geweetenn, dat bi seiner
tidt die burgermeisterenn eennige ju-
diciale acten voer hem geschienn mit oer-
enn handenn plegenn offte hebbenn un-
dertieckent, weet oick unnde bevindt
uiijt denn voerigenn acten, voer siner tied
gecelebreert, niewelde undertieckening
van burgermeisterten ~~bevenden hefft~~ [ge-]
schien. Up den soeventhinden articull tuiget
getuich, dat gemelter predicant mede
alder naest hem getuich, ten einde dat het-
selve testament hem, testatorenn, vorgelee-
senn wordt, geseetenn hefft unnde zulckes
alles mede gesienn unnde gehoert. Slutet
daermede sine getuichnisse.

Gelicken gestalt, bedaget unnde vlitich geexa-
miniert **Lambertus Budde**, die vierde ge-
tuich, secht up denn eirstenn articull olt
t sin ummentrindt vifflich jaerenn. Up
den anderdenn articull tuiget hie, getuich,
dat hie hier voermaels daer bi ann unnde
aver gewest sei, dat za(liger) **Lenardt vann Aec-
kenn**, unnde **Anna**, sin eheliche huissfrouwe,
oere testamente maekedenn, overst sei
daer niet bi gefordert worddenn, als bur-
germeister offte richter. Den derden
articull is mit denn voerigenn beantwoerd.
Up denn vierden articull secht hie, getuich,
dieselvige waer toe sin, weet averst
nicht oftet zulche formalia verba sinnenn
gewest. Up den viffteenn articull secht [hie]

folio 86

hie, getuich, dat hie wall gehoert hebbe,
dat za(liger) **Lenardt vann Aecken**, unnde **Anna**,
sin huissfrouwe in gonore sachtenn, wie sie
gerne oer testament woldenn gemaeket
hebbenn. Den sestenn unnde soevendenn
articull tuiget getuich alsoe waer toe sin.
Up denn achtenn articull secht hie, getuich,
dat hie niet enn wete wat **Duercoep**
den secretaris gesecht hebbe ader niet.
Denn negendenn unnde theinden articull

tuiget getuich alsoe waer toe sin. Denn elfftenn erticull tuiget hie, getuich, oick waer t sin, weete averst nicht, wie vaec-kenn hem dat testament voergelesenn sei. Up den twelfftenn articull secht hie, getuich, wall gehoert t hebben, dat hem gefragett sei, offte hem zulck testament believede t holdenn. Denn dertheinden tuiget getuich alsoe waer t sin. Up denn viertheindenn articull secht hie, getuich, dat hie zich referiere desfals tot die burgermeisterenn unnde richter, soe zulck testament in verwaerunge gehadt hebbenn. Weete averst nicht vann anderen testamenten dan getuigen bestenns bedunc-kens sei, dat hetselve testament is, soe doemaels geschrevenn sei. Denn seven-thinden bekendt hie, getuich, alsoe waer t sijnn. Slutet daermede sin getuichnisse.

Werner Duerkoep, die viffte getuich, begeert copiam op oere costenn unnde will aldan sinen tidt, gelick die anderenn genieten. [Burgermeiste(ren)]

folio 87

Burgermeisterenn gunnen getuigenn [der-] halvonn acht dage tidt up seinenn ehedt.

Diesen nae is gemelte **Werner Duerkoep** den soevedenn augusti wedderumme toe gericht erscheenenn, unnde tuiget up den erstenn articull, dat hie ummentrindt drie # und vier # unnde viertich jaerenn olt sei.

Den anderden articull bekendt getuig[e] waer, sunder mit denn stadtdiener ingefordert sinde. Den derdenn, vierdenn unnde vifften bekendt getuige waer.

Up den sestenn secht getuige, datter bier geschencket is, nicht wetende offtet gehaelt offte getappet is. Denn soevenden articull bekendt getuige waer. Den achten bekendt getuige waer, dann twiemaell daer gewest, nicht wetende offte hie daer driemaell gewest hefft, hem, secretaria, vermaendende, dat hie hem solde spoeden, ehr dat die sonne under genge.

Denn negendenn, theindenn, elfftenn, twelfftenn unnde dertheindenn articull bekendt getuige ingelickenn waer, unde datsulve, dat doemaels gemaeket wordde, is luidtbar genoech, twiemaell voergelesenn. Up denn viertheindenn articull secht getuige, dat hie doemaels up dat testament soe ei-

gentlick gienn acht gegevenn hefft, alsoe dat hie dat niet enn weete, oftet dat-selve sei, offte niet, sunder w[i]ll datsel-vige an denngennigen gestalt hebbenn, soe-dat in verwaerunge gehadt hebbenn, ver-claert nochtans daerbi, dat hie vann gienn [ander]

folio 88

ander testament enn wete. Vann denn viffteindenn articull weet hie, getuich, niets toe seggenn. Denn seventeindenn articull bekendt getuige alsoe waer toe sin. Slutet daer-mede sin getuichnisse. Unnde hebbenn obgamelte vier leste getuige oick nae gehadt-tenn bedenckendt unnde vlitiger examina-tionn diese oere gegevenne getuichnissenn unnde gedaenne depositienn durch dwanck vann rechte alsoe waerhafftigenn toe sin, mit liflickenn eede affirmeert unnde bestediget. Allent sunder arch unnde list, unnde want dann alle vuirg(emelte) puncten unnde articulenn alsoe, wie vuirg(emelt), voer unss schepenn vuirg(emelt), geschienn unnde gerichtlichen durch gegaenn sinnen, daer wi unse ge-richtliche orkunde up untfangenn hebben. Des toe oerkunde unnde in getuichnisse der waerheit hebbenn wi, burgermeisteren, schepenn unnde raedt der stadt Enschede vuirg(emelt) unse stadt secreet siegell vann gerichtz wegen benedenn upt spatium dieses doenn druckenn. Gegevenn in dem jaer uns Herenn Jesu Christi Zalichmaeckers duisent sesshundert unnde viere, soevendenn augusti (7-8-1604). {zegel}

folio 89

(linksboven:) E.

Wij, burgermeisteren, schepen unnde rhaedt in der tidt der stadt Enschede, doenn kundt, bekennen unnde betuigenn in unde ver-mitz dieser unser besegelder certificatien, woe dat voer uns int schependoem, daer wi toe ge-richte gesettenn werenn, soe als wi mit rechte soldenn, zulvest persoenlich gekoemenn unde er-scheenn is, **Anna**, die naegelaetenne weduwe weilandt **Lenardt vann Aeckens**, unde sprack an, wie recht bedaeget, denn ehrwertigenn erbarenn unnde vrommen **Adolphum Speitze-rum**, predicant binnen Enschede, **Johann vann Alstede**, **Werner Duerkoop** unnde **Albert**

vann Laer, notarius unde secretarius der stadt vuirs(chreven), umme eene kundtschafft unnde getuichnisse der gottlicher waerheit, bi eede unnde zielenn zalicheit ter eewiger gedechtenisse toe seggenn, wes hun, getuigen, alle sampt unnde ein ider bisunder vann dessen nachvolgenden articulenn unde vragestuicken bewust, wittich unnde kundich sei. In den eirsten hem, getuigen, alle toe vragenn, wie olt sie sinnen? Thom anderen, den gemelten predicant voer eirstenn alleene toe vragenn, offte niet waer, dat hie eenmaell ten huise vann za(liger) **Leonardt van Aecken** unde diese producentinne, nae die maeckunge oeres testamentz in **Lenartz** kranckheit gecoemenn sei unnde den gemelten **Leonardt** gefraeget, wie es mit hem were unnde offte hie oick noch eenige geswerenisse in seinenn hertenn hadde? Thom derdenn den gemelten predicant oick toe vragen offte hie denn gemelten **Leonardt** niet gefraeget hefft, seggende, **Leonardtt**, landes mann, ghi hebbenn daer juwen nevonn **Quirijn**, wilt ghi denselvonn oick noch wat vann den juwenn geven, willen ghi [dat doenn]

folio 90

dat doenn zulckes undertiekent mi vrij? Tom vierdenn hem, getuich, sunderlickenn toe vragenn offte gedachte **Leonardt** hem, testi, daerup niet geantwoerdt unnde gesacht hefft, heer predicant, ick hebbe mine dinge gemaeket, als ick sie gerne hadde? Thom viffenn, offte producentinne tot oerenn man **Leonardt** za(liger) daerup niet geantwoerdt unde gesacht: Manne **Leonardt**, wilt ghi **Quirijn** wat gevonn, soe gevet hem wat unnde en laetet datselvige niet umme minentwillen, unnde offte **Leonardt** darup tot sin vrouwe niet en sachte, kindt, ick enn wete hem niet toe gevonn? Thom sestenn offte gemelte producentinne daerup andermaell tot oerenn za(liger) man **Leonardt** niet en sachte, dieselve woerde woe voerhenn: Manne **Leonart** wilt ghi **Quirijn** wat gevonn, dat doet doch, unnde laetet het niet umb minentwillen, unde offte **Leonardt** daerup tot sin vrouwe niet en sachte, soe machstu hem die schult vann **Henderich Klandt** gevonn, daer en kanstu doch niet vann krigenn unnde hie salt vann **Klandt** wall krigenn? Thom soevendenn, offte producentinne daerup niet wedder tot oerenn gemelten

man en sachte, **Lenardt** gevet hem watt, dat hie krigenn kann, hie muste dat mit strijdenn unnde kijven vann **Klandt** haelen, soe en wustet **Quirijn** hem doch gienenn danck unnde soe vloeckede hie juw woll, wanner ghi in der eerdenn legenn, unde offte gemelter **Lenardt** effenn wall bi die voerige woerdenn niet en persisteerde, unnde alnoch sachte, laet hem die schult vann **Klandt** doch holdenn, du en kanste van # hem # dieselve niet krigenn? Thom achtenn, offte gemelte producentinne niet der[-demaell]

folio 91

demaell oerenn gemeltenn man en vermaende unnde sachte. Wanne **Lenardt** will ghi hem watt geven, soe gevet hem doch anders wes, daer hie wat vann krigenn mach unnde offte **Lenardt** niet uijtdruickelick alnoch enn sachte, ick enn weet hem anders niet toe geven, wilstu hem wat geven, dat machstu doenn. Thom negenden, offte producentinne daerup tot oerenn man **Lenardt** niet en sachte, soe geve ick hem die twie goerdens voer den poerte, die mach hie dan nemen unnde gebruickenn, sie tot sinenn besten, unnde offte **Lenardt** tot sin vrouwe daerup niet enn sprack. Woe hoere kindt, soll hie die goerdens nemen, soe lange hie die selvest niet gebruickende, unde offte dit vuirg(emelte), niet die woerdenn alleene en sinnen, die tuschenn **Lenardt** vuirg(emelt), **Anna**, sin huissfrouwe, unnde denn predicant doemaels alsoe gesproeckenn sinnen. Unnde offte **Johann vann Alstede** oick immiddels daer niet ingecoemenn sei, dat alle diese vuirg(emelte) woerde alsoe gerepetiert unde verhaelt sinnen. Item hem oick sunderlickenn aff toe vragenn offte hie, getuich, van anfanck tenn einde, daer niet mede bi enn was, als **Lenardt vann Aeckenn** unde producentinne oer testament voer richter unnde burgermeesteren maeckede, offte hie niet gehoert unnde gesienn hefft, dat der secretarius **Albertus de Laer** (die doch aller naest bi hem, getuich, sadt,) den beiden testatorenn twiemaell, dat gemaeckede testament voergelesenn hebbe, unnde dat sie, testatorenn beide, richter unnde borgermeesteren oere hande darup langedenn, dat hem zulches alsoe believe, als het testament vermeldede [unnde]

foli 92

unnde offte hie hoerde, dat sie, testatoerenn, eenn woerdt datmaell tegenn het testament spreckenn, dat sie het anders hebbenn woldenn, als hem voergelesenn was. Thom thiendenn **Johann van Alstede** alleene toe vragen, offte niet waer dat producentinne hem, depositant, datselvige maell aver den statenn gaende, ~~niet~~ to hoer in huis geroepenn hefft, alwae[r] oer za(like) mann unnde der vuirg(emelte) predicant bi den anderen waeren. Thom elfften hem, depositant, alnoch toe fragenn, offte hie, getuich, oick datselvige maell alle die woerde niet alsoe gehoert enn hefft, als denn predicant voer henn gefraget sinnen, unde offte hie oick gehoert hefft, dat **Lenardt** datselve maell int geringeste denn gemelten **Quirijn** etwes anders toe stunde, ader begeerde te gevonn, durch anmaeninge siner huissfrouwenn vuirg(emelt), dan alleene die schuldt vann **Hinderich Klandtt**. Thom twelfftenn, **Werner Duerkoep** alleene toe fragenn, offte niet waer, dat hie denn dinxdaegenn morgenn, als hie des voerigenn ~~daes~~ maendages up versuecken vann **Quirijn Scheffenn** up dat upgerichtede testament tuschenn **Lenardt van Aecken** unnde **Anna**, sin huissfrouwe, getuiget hadde, vorder tot **Anna**, producentinne, in oer huis niet gecommen sei, des morgens in denn tweilichtenn, unde riep oer uuijt der koeckenn unde genck mit oer up der delen ann eene kiste staenn unde sachte tot oer: O **Anna**, ick hebbe gisterenn eenen groeten strijdt mit unsen predicant **Adolpho Spitzero** uwenthalvonn, wengenn uwes upgerichtedenn testamentz uuijt-[gestaenn]

folio 93

uuijtgestaenn, unde groetenn [---illenn] gehadt, unnde offte producentinne daerup tot hem, getuich, niet enn sachte, warumb datt? Thom dertheindenn, offte hie, getuich, darup niet enn sachte, daromme, dat ick niet voert in der zaecke tuigenn unnde sweeren wolde, soe alst die pastoer ader predicant hebbenn wolde, unnde offte producentinne daerup tot hem, getuich, niet gesacht: **Werner** tuiget unnde sweret, alst Gott unnde recht is, soe als ghi gesienn unnde gehoert hebbenn. Thenn viertheinden, offte getuich alnoch instantslick tot producentinne niet en sachte, Jae, **Anna**, hie hefft mi gisterenn avendt (meenende

denn vuirg(emelte) predicant,) soe gevexiert* unnde gedrieget, hie wolde mi durch twie burgermeisterenn die slotelen vann der kercken unnde van die costerie laeten affnemen, alleene darumb, dat ick gisterenn in denn raedthuise up vraegestuickenn des testamentz niet voert nae sinenn willen unnde begeerte tuigenn unnde sweerenn wolde. Thom viffteinden offte getuich daerup tot producentinne niet gesacht, ick hebbe die waerheit gisteren vann den testamente getuiget, daer ick coernote aver gewest sej, daer will ick bi blivenn, ick will nae des predicants wille daer niet vann tuigenn, anders als ick daervann getuiget hebbe, all waer die predcant oick die duvell. Thom sestheindenn hem, getuich, alnoch toe vragenn offte # oick # niet waer, dat hie tsedert hie diese vuirg(emelte) getuichnisse in denn gemeltenn testamente eersten gegevenn [unnde]

* = kwellen

folio 94

unnde achte dagenn tidt up seinenn eedt unnde bedenckent genoemenn hadde, immid-dels twie ader drie maell tot oer producentinne in oer behuisinge gecoemenn sej unde tot oer gesacht: die pastoer raedet mi soe bange, dat ick sall sweerenn in den testamente, dat die woerde in denselven testamente begrepenn soe niet enn sinnen, als sie daerinne geschrevenn staenn, als nemptlichen, dat producentinne daer wedder up solde hilickenn moegen, unnde offte hie, getuich, alnoch verner daerup niet en sachte: nu en weete ick nielt, woe ick het daer best mede maeckenn sall. Thom soeventheinden offte hie, deposant, volgens voert niet enn sachte tot producentinne, ick will nae Oldensiell gaenn unnde beleeren mi mit eenn rechtzgelerde, woe ick mi daerinne holden sall, unnde offte hie zulcx niet gedaenn en hefft. Thom achteinden offte niet waer, als hie, getuich, alsoe umme derselver zaecke toe Oldensiell gewest unnde wedder gecoemen was, tot producentinne niet gecoemen sej unde tot oer gesacht, **Anna**, ick bin nae Oldensiell gewest bi einenn rechtzgelenden, die hefft mi gesacht, dat ick daer woll in sweeren mach, dat kann juw

niet hinderenn, offte schaedenn, unde offte
producentinne daerup tot hem, depositant,
niet enn sachte (als voer verhaelt,) **Wer-
ner** tuiget unnde sweeret, soe alst **Gottlich**
unde recht sej, als ghi gesien unde gehoert hebbe[n] [alle]

folio 95

alle diese vuirg(enante) positionaell articulenn
moet hie, depositant, soe hem alleenne gefra-
get (wanner hie vann den herenn bur-
germeisterenn wall distinctelick gefrae-
get unde geexaminert wordt, als produ-
centinne biddet, dat die herenn willenn
gelieven t doenne,) in effectu bekennenn,
alsoe geschienn toe sin, ader entwedder daer
zich depositant in deme ahne to versicht wur-
de weigerlich maecken, als hie nae rechte
niet doenn en mach, is sie willich unnde
oerbiedich zulches alles, als hem, depositant,
alhier geproponiert is, mit oerenn liff-
lickenn eede (wen es oer toe rechte toe-
gelaetenn were,) toe bedeuren unnde toe
affirmeren. Thom negentheinden denn
gemeltenn **Duerkoep** alnoch oick toe vraegen,
offte niet waer, dat hie dieselve tidt des
morgens voer gerichtes tidt, als hie vann
Johann Brouwer, offte **Quirijn Scheffenn**
bedaget was, umme in den gemeltenn
testamente getuichnisse toe gevenn, niet gecoe-
men sei, voer **Hinderich Engerkincks** döre,
alwaer dieselve eenn biest liet slachtenn,
alwaer **Albertus de Laer** mede bi stundt,
unde offte hie, depositant, denn gemeltenn **Al-
bert(us)** aldaer uuijt dem huise niet enn riep,
unnde tot hem sachte: **Alberte**, ick sin we-
genn des testamentz vann **Quirijn** bedaeget,
umb daerinne getuichnisse te geven, raedet
mi doch, wat sall ick daer best in tuigenn
offte seggenn? Thom twintichstenn offte
gemelter **Albertus de Laer** tot hem daerup [niet en]

folio 96

niet enn sachte: **Werner**, sall ick u daer
in raedenn, wat ghi tuigenn unnde swee-
renn sollenn, tuiget unnde sweeret, als ghi
gesienn unnde gehoert hebbenn, daer ghi
mede coernote avergewest sinnenn? Thom
een unde twintichstenn **Albertum de Laer**, die
leste getuich, oick toe vragenn, wat hem
bewust is vann den twelfften, dertheinden,

viertheinden, vifftheinden, negentheindenn unnde twintichstenn articulenn, daer **Werner Duerkoop** oick naegefraget ist worden? Hier van die gerechte waerheit, sunder ansient van eenige persoenn toe ontdekken, soe wall gefraget, als ungefraeget, unnde soe sie, deposantenn, hierinne voerweigeringe dedenn, wolde producentinne vann einen iederen niet lidenn, umb die poena van vifflich olde schilde, bavenn schaedenn toe rechte.

Diese obgamelte interrogatoria hefft **Anna**, die naegelaetenne huissfrouwe vann za(liger) **Leonart vann Aeckenn**, den twie unnde twintichstenn augusti anno duisent sess hundert unnde viere den heren burgermeisterenn geexhibeert up unnde widder **Adolphum Spitzerum**, predicant binnen Enschede, **Johann van Alstede**, **Werner Duercoop** unnde **Albertum de Laer**, waerup **Anna** vuirg(emelt) versocht, dat dieselven nae rechtz behoere moegenn eenn ider apart in geeischet, unnde woll vlitich up einenn iederen articull geexaminiert werdenn. Daerup der vuirg(emelte) praedicanant in geeischet, unnde niet gecompariert en sei. Unnde dewile hie nae drie aneischunge niet gecompariert enn is, ver[socht pro-]

folio 97

socht producentinne dat die praedicant sall unnde behoere gecontumaciert t worden unde in die poena in der anspraecke begrepen, sall behoerenn gecondemniert t worddenn. Die burgermeisteren hebbenn durch middel spreckendt die zaecke gedilajert* bess tot morgenn toe soevonn uhren, unde is daer en tegens gemelte praedicant weder mit den stadtz diener **Winolt Costers** a novo geciteert, waervann die diener an uns seinen gicht* gedaenn, zulches gedaenn te hebbenn. Denn drie unnde twintichsten demvolgens is gemelter producentinne wedder umb toe gerichte erscheennenn, unnde hefft wedderumb latenn prothocollerenn, als volget. Alsoe die burgermeisterenn der stadt Enschede als gisterenn den twie unnde twintichstenn augusti den dach umme dat **Adolphus Speitzerus** sine deposition up zekere vraecharticulenn, soe hem wegen die weduwe wilandt **Lenardt vann Aeckenn** sin voergestalt word-

* = uitstellen, vertragen

* = gerichtelijk verslag

denn, gedilajet is worddenn. Versocht # alnoch # die weduwe vuirg(emelt), dat gemelter **Adolphus Speitzerus** gerichtlichenn angeeischet moege worddenn. Unnde bi alsoe ferenn hie niet en compariert umme seine depostioen t done, verweigerde, sustiniert die weduwe vuirg(emelt) dat gemelter predicant in die poena in der anspraecke geposiert, sall unnde behoere gecondemniert t worddenn, cum refusione expensarum, soe sej bereitz daerumme gedaen, unnde verners doenn sall moetenn.

Unde is demfolgende **Adolphus Speitzerus**, predicant, nae drijer ader vijerer (als bavenn [recht,])

folio 98

recht) aneischunge, niet gecompariert, versocht die weduwe vuirg(emelt), dat hie (wie baven verhaelt,) moege gecondemniert unnde haer up die poena unnde costenn een pender* gestaedet worddenn. Up diesenn der burgermeisterenn decreet verwachtende.

* = pand?

Unde is diesenn nhae up anspraecke **Annen**, der naegelaetenne weduwe van za(liger) **Lenardt vann Aeckenn**, erscheenenn der erw(erdige) unde wolgelernte **Adolphus Speitzerus**, predicant alhier toe Enschede, unnde vlitich geexaminiert, tucket up den erstenn articull, dat hie ummentrindt eenn unde vifftich jaeren olt sej. Den anderden articull bekent getuige waer. Up den derdenn, vierden, vifften, sestenn, soevenden, achtenn unnde negendenn secht getuich, dat zulch lanckwilich gesprech niet geschien, oick **Lenardt** za(liger) niewerlt die woerdt gesproken, dat daer gesetz is (sin kindt offte sin vrouwe,) **Quirinen** wat wolde geven, sundern, dat Lenardt zulvest unnde zu gemoete gevoert, dat **Crin** vann jugent up innen gedientt derwegenn ehme voer anderenn vrundenn noch eennige gave unnde gedechtenisse wolde voer uuijt maeckenn, hefft alsoe gespraeckenn: Frouwe wolle wij **Crijnen** vann weggenn zulcken voergesachter moeije noch wat voer uuijt ~~geven~~ maecken, hebben alsoe wel meldunge gehadt des **Clantenn** schult, doch eindtlich die giffet der zwijer goerden, einmoedichlich bewilliget. Angaende **Johan vann Alstede** is dieselbe bi zulchenn gesprech nicht gewesenn, sunder nach beschehennen bewilli[gunge]

folio 99

gunge, up tuiges begerent ---- wor-
denn up dat die giff desto bestendiger
muchte wesenn. Bellangende den lester
punct des negendenn articuls, vann wegen
zaligenn **Lenardt** testament, sacht getuich, dat
hie vann anbeginne ten einde daer bi gewesen,
oick zulck testamentz uuijt tuigens monde
gemaecht up **Lenartz** zaliger begerendt, woe
dann oick tuich durch sin vielfoldigenn bid-
dent unnde anhaltent zal(iger) **Lenardt** beweicht,
dat hie sin testament gemaeket hefft, ist
oick tuich daer bi gesetenn negest dem
secretario, ime zulckes dicterende, oick niet
daer bi gesetenn, als eenn block ader holt,
sunder als een seelsorger, der daer gerne
solde gesienn hebbenn unde anders niet gesocht,
dan dat zulck testament mochte voer Gott
unnde denn menschen bestaenn, woe datselve
der tidt gemaeket, dat tuich unnde sie, beide
eheluide, daerann eenn genoegenn gehadt
hebbenn. Dat zick averst nae der handt
in den copijs des verselgenn testamentz
bevindet, dat die huissfrouwe vann za(liger) **Lenardt**
zich up dat guidt solde moegenn verhilickenn
unnde datselve oeres gevallens veraliene-
renn, sunder jemans tegenspreckenn, offte
uuijtgevent eenes inventarii, solckes hefft
tuige niewerlde gehoerdt unnde konde sich
oick zulckes nicht bedenckenn, in sunderlinge
betrachtunge, dat in selvigenn actu, als der
secretarius nae huis gegaenn, umb dat con-
cept zu munderen, die anwesende burger-
meisters, richter unnde coernotenn unnde
mombaer upgestaenn, der eene hier, der [ander]

folio 100

ander daer ein luttischenn affgegaenn, ~~die~~ hie,
getuich, uuijtdruicklichenn zal(iger) **Lenardt** gefraget,
wen sin huissf(rouwe) nae sinenn doode verhilicken
wordde, woe het dann geholdenn solde word-
den. Waerup **Lenardt** zal(iger) geantwoerdet:
Lieve landesmann, dat haepe ick nummer-
meer, maer daer zulckes doch geschienn
wordde, soe solde sie eenn maegescheidt
mit **Crinnen** maecken, woe bruicklich, wi-
ders sich niet erklerenn wetende. Dann
refererende sich tot siner voerigenn kundtschafft.
Slutet darmit sin getuichnisse. Angaende denn
eedt, referiert hie sich up denn voerigen geda-
nenn eedt unnde zum anderenn toe dem eedte,

welchen er einmaell Gott, dem Almechtigen der hoegenn avericheit dem classen unnde ~~der~~ Christelichenn kercken gedaenn hebbe. Imgelichenn bedaget unnde vlitich geexaminert **Johann van Alstede**, die anderde getuich, tuiget up den ersten articull, dat hie ummen-trindt sess unnde dertich jaerenn olt seij. Up den theinden articull, daer hie, getuich, verner gefraget wordt, tuiget hie, dat dieselve alsoe waer seij. Up denn elfften articull secht getuich, dat die predicant in **Lenarts** huis was, ehr hie, getuich, daerinne quam, soe hoerde hie woll, dat sie woerde hadden vann **Quirijn**, soe hadde za(liger) **Leonardt** gesacht: Ick hebbe min testament gemaeket, daer blive ick bi. Ick wete **Quirijn** niet toe geven. Doch hie wolde woll, dat **Quirijn** die schuldtt vann **Hinderich Klandt** krigenn kunde, soe hadde **Anna** gesacht, hie konde vann **Klandt** niet krigen, waerup dat **Anna** gesacht hadde tot **Leonardt**, [men]

folio 101

men solde **Quirijn** die twee g[oordens geven] waerup **Leonardt** tot sin vrouwe gesacht, [hebbe] solde die goerdens noch watt holden, [soe] sinnen sie beide tenn lestenn noch eennich geworden unnde gaevenn **Quirijn** die vuirg(emelte) [sodaene] goerdens, t welcke **Leonardt** wolde [van noch] lange niet consenterenn wolde vann die [goerdens.] Slutet daermit sin getuichnisse.

Desselvonn gelicken bedaget unnde geexaminert **Werner Duerkoop**, die derde getuich, secht dat hie niet schuldich enn is in dieser zaecke toe swerenn, oersaeckenhalven, dat hie in diese selve zaecke twiemaell geschwoerenn hefft, als nemptlich: erstlich in die vraegestuicken van **Quirijn** toe erfindenn is, waerinne hie sinenn eedt gedaenn hefft, anderdiels: in die vraecharticulenn vann **Anna** vuirg(emelt), denn soevenden augusti duisent sess hundert unnde viere, soe hie oick mit eede bekreffiget hefft. Die andre oersaecke is: dat hem vellichte etwes affgefraeget muchte werdenn, dat hem angenge, offte naedielich muchte wesenn, wante notoerenn unde alle gemeenen rechtens is, dat niemandt schuldich is in sein eigenn zaecke toe sweerenn. Stellende zulches tot kentenisse eines unparthielichenn rechtzgelertenn seines naemens unnde toe naemens becandt. Producentinne sustiniert unnde secht, dat in die

positionaell articulenn unnde interrogatorien
giene articulen bevonden sollen wordden, daer
deposant hier bevoerens sin depositioenn up ge-
daenn hefft, oick gienn articull in diese
interrogatoria gestelt daerinne hie, deposant,
siner ehrenn (soe hie die waerheit is depo-
nerende,) mede geschwecket ader gekrencket
kann wordden. Soe dann een iegelick [der]

folio 102

der waerheit getuichnisse t gevonn schuldich is,
sall unnde moet hie nae rechte, sunder eenige
exceptie daertegens toe genietenn, sine depo-
sitienn up voergestalte articulenn moetenn
verclaerenn, unnde dat up huidenn diesen dach
daertoe gecitert sin unnde t sulvige mit sinen
lifflickenn eede t bestendigenn, oder in fall
der verweigerunge in die geeischete poena
vann viffich olde schilde gecondemniert
t wordden, de sumptibus protestando, zul-
ches rechtens stellet producentinne tot kente-
nisse des rhades, sunder widere rechtzgelertenn
hier aver te versueckenn.

In zaecken **Anna**, die naegelaetenne huissfrouwe
van za(liger) **Lenardt vann Aeckenn** eens unde
Werner Duerkoop, deposant ader beclagede,
anderdiels, erkennen burgermeisterenn
voer recht, seggenn unnde verclaerenn,
aldewile niet bevondenn en wordt in diese vor-
gestalte positionaell articulenn dat daerinne
eennige articull slaet offte stemmet mit die
andere articulenn, daer **Anna** vuirg(emelt) hem voer-
maels up geproduceert hefft gehad, daer
hie doemaels up gedeponiert hefft, datt
gemelter **Werner** in dem falle geholdenn
sall wesenn up diese andere voergestalte
itzige vraegestuicken toe deponerenn, t genne
hem daervann bewust sin sall. **Anna** bedanc-
ket der sententie.

Unde alsoe **Werner** vuirg(emelt) zich inobedient
vann diesem gerichte affgekiert hefft,
umme die getuichnisse niet t willen gevonn,
vergunnen burgermeisterenn **Anna**, producen-
tinne, up den gemeltenn **Werner** up die
gementioneerde poena eenn pender. [Waerup]

folio 103

Waerup **Werner Duerkoop** [ten lesten]
schrevonn unnde vlitich geexaminiert, tuiget
up den ersten articull, dat hie tuschenn drie

unnde vier unnde viertich jaerenn olt seij.
Up denn twelfftenn articull tuiget getuich
unde secht, dat hie denn maendagenn[avond]
hebbe sittenn drincken ten huise vann **Lucas
Becker** mit denn weerdt **Lucas** vuirg(emelt) unnde
Michaell vann Berckum unde **Quirijn Scheffen**]
mit meer guide luiden, die getuich eigentlick
niet enn weet, all waer woerde gevallen
sin van het testament, wie dat winnen offte
verliesenn solde. Waerup getuige gesacht,
dat mach Gott wetenn, dan daer sall mor-
gen ein sententie geapent werddenn tuschen
die Vriesen unnde Barbaer Bill, welch
eenn pape toe Oldensiell, gewesenne pastor
Vasman, gemaeket hefft, daer mach men
bi sienn, woe dat loepenn mach, van welch
woert pape, unsenn predicant, angebracht was,
alsoe dat getuich sulches up hem gesacht solde
hebbenn, waerup als getuich bi hem quam,
hie tot getuige sachte van papenn Gades
macht sall hem schendenn, die mi eenn pape
heth, unnde widers tot getuige gesacht:
Ick sall sienn, wat ick mit di toe schaffenn
hebbe, getuige averst geantwoerd: Holla,
woe luide ghi soe, ick verhaepe ghi wetenn
beter, dat ick u weerdenn voer gien pape
scheldenn scholde, die predicant geantwoerdet:
ick salt erfhaerenn, soe het waer is, will ick
in die kercke nicht bi di sittenn, unde schic-
ken twee burgermeesters baede(n), die sollen
di die sloetele afforderen, getuige geantwoerd:
Ick hebbe mit waerheit gienn gedancken up juw
gehadt, sunder hebbe denn pastoer **Vasman** ex-
presse genoemt, het welke vuirg(emelte) getuige [tegen]

folio 104

tegen producentinne gesacht, denn strijdt hebbe
ick gisterenn vann het testament gehadt. Van
den dertheinden articull weet getuige nictes
toe seggenn. Up den viertheindenn secht ge-
tuige, dat hie denselven mit den twelfftenn
beantwoerdet ~~hebbe~~ hefft, sunder nicht gesproec-
kenn, dat hie, praedicant, hem nicht an sinne ge-
west up die vraechstuickenn des testamentz
nae sinenn willenn unde begeerte toe tuigen.
Up denn viffteinden articull tuiget getuich,
dat alsoe sie mit malcanderenn int reden weren,
hie gesacht, hie hadde sin tuichnisse gegeven,
als coernote unnde widers nicht, vann denn
articull. Up den sestheindenn articull secht

getuige, dat hie wall in producentinnen huis
gewesenn unde wall gesacht, dat **Johann
Brouwer** volmechtig(er) in denn raedthuse an-
geholden bi die burgermeisteren, dat getuige
sin depositie were schuldich toe gevenn up ider
articull, soe getuige mit willenn zulcx niet
wolde doenn, soe wordde hie hem mit rechte
daertoe holdenn unde alsoe getuige voergehol-
den wordt vann den pastoer, die een Christenn
wolde sin, die behoere die waerheit toe seggen
unde dieselve umme niemantz willenn toe
verschwigenn, unde wat widers in denn articull
staet begriepenn, daervann wiete getuige nichtz
toe seggenn unde hefft die pastoer den volgen-
den goedenssdach apentlich vann den stoell
geprediget, wie voer gesacht, dat een Christen
schuldich is sin eedt t doenne, umb die waerheit
toe sterckenn, waerumb producentinne noch
lachende werdt in der kerckenn. Denn
soeventheinden bekendt getuige waer, unnde
nae Oldensaell genaenn bi doctor **Limborch**,
unnde zich mit hem geconsuliert, offte hie nicht [kunde]

folio 105

kunde des eedes untslaegenn [werden]
oersaecke, dat getuige coernote gewest sei,
waerup d(ominus) **Limborch** hem, getuige, [berichtet]
dat eenn ieder schuldich were. Up []
articull toe tuigenn, wat hem daervann
bewust were. Up denn achteinden secht
getuige, dat hem eigentlick nicht bewust
offte hie daernae in producentinnen hui[s]
(als hie nae Oldensiell gewesenn) gewest sei
oder nicht, dann het mach wall sin, dat ge-
tuige daer gewest sei, mach oick moegelick
wall gesacht hebbenn, dat hie, getuich, nae Ol-
densaell gewest, unnde zich beraedenn, al-
soe dat getuige swerenn muste, wat hem
bewust, waerup producentinne oick moe-
gelich wall gesacht, dat getuige unbewust
tuiget unnde sweeret, dat Gott unnde recht
is, getuige gesacht: Ick will sweeren,
als Gott unnde recht is, unnde will denn
duvell unnde niemandt daervoer ansienn,
weet niet dat hie denn pastoer genoemt hefft.
Den negentheinden bekendt getuige waer
unde gesacht mach ich bi die articulenn nicht
blivenn als coernote. Up denn twintichst(en)
secht getuige, dat **Albertus** hem tot ein antwort
gegeven, ghi kondt juw als coernote tot het

testament refererenn. Sluitedaermit sin
getuichnisse unnde wort up sinnem eedt hem tidt
vergundt beth up toekumbstigen maendage
unnde vann der anspraecke unnde antwort copie.
Desselvonn gelicken bedaget unnde geexamineert
Albertus de Laer, secretarius unnde notarius
vuirg(enant), die vierde getuich, tuiget up den ersten
articull, dat hie ungefheerlich sess unnde
viertich jaerenn olt sei. Up denn twelfften, [derteinden]

folio 106

dertheindenn, viertheindenn unnde viffteinden
articull tuiget getuich, dat hie daer ter plaet-
zenn doemaels niet gewest zulche woerde
zulvest oick niet gehoert offte gesienn hefft,
averst hie, getuich, hebbe verstaenn van anderen,
dat gemelter **Werner** aldaer soedaenne woerde
gespraeckenn solde hebbenn, waeronder hie, ge-
tuich, vermerckede, datter in deme woerde
mede gefallen sollenn sin, die hem, deponent, mede
solden concerneren. Soe hefft hie, getuich, der-
halvonn geproduceert **Jochim Spilenn**, als
oick meister **Gerrit Rhinvisch junior**, unnde
Anna, sine itzige huissfrouwe producentinne
vuirg(emelt) tot welchenn **Werner** zulche woerde
gespraeckenn hebbe, die welcke denn effect van
denn vuirg(emelte) 12, 13, 14 unnde 15-de articull gede-
poniert ~~hebbenn~~ unnde geaffirmeert hebbenn, ver-
moege denn stadtz- unnde gerichtssprotocoll. Soe
oer daranne gelegenn mach sie daervan up
oerenn costenn copie lichtenn, soe alst oer guide
raedt toe drangenn sall. Up den negenthin-
den articull tuiget hie, getuich, dat hie ver-
leden hervest tidt, nu bolde eenn jaer verledde(n),
ten huise vann **Hinderich Engerkinck** gewest
sei, unnde aldaer gesienn, dat **Hinderich** vuirg(emelt)
een roet biest durch **Gert Koepman Egbers**
liet slachtenn, soe quam **Werner Duerkoop**
aldaer voer der doere unnde riep hem, ge-
tuich, uuijt dem huise unnde vragede hem evonn
dieselve woerde, alsoe in der anspraecke begre-
penn sinnenn. Up denn twintichstenn arti-
cull tuiget getuich, dat dieselve woerde alsoe
geschienn unnde waer sinnen. Sluitedaermit
sin getuichnisse. Unnde hebbenn obgemelte ge-
tuige diese oere gegevenne getuichnissen unde
gedaenne depositienn durch dwanck van rechte [alsoe]

folio 107

alsoe waerhafftigenn toe [sin mit lifflie-]

kenn # eede # bevestiget, allent sunder arch unnde list, unnde want dann alle vuirg(emelte) puncten unnde articulenn alsoe (wie vuirg(emelt)) [voer] uns, schepenn vuirg(emelt), geschienn, unnde gerichtlichenn durch gegaenn sinnen, daer gerichtliche urkunde up untfangenn [hebben.] Des toe oerkunde unnde in getuichnisse [der] waerheit hebbenn wi, burgermeisterenn, schepenn unnde raedt der stadt vuirg(emelt), unse stadt secreet siegell vann gerichtzwegenn beneden upt spatium dieses doenn druckenn. Actum anno duisent sess hundert unnde viere, den negen unnde twintichsten augusti.

{zegel}.

folio 108

Wij, burgermeesteren, schepen unnde rhaedt in der tidt der stadt Enschede doen kundt, bekenne(n) unnde betuige(n) in unde vermitz dieser unser besegelden certificatien, woe dat voer uns [int sche-] pendoem, daer wi toe gerichte gesetenn weren, soe als wi mit rechte soldenn, selvest persoenlich gekoemen und erscheenen is **Albert vann Laer** und sprack ann, wie recht bedaeget, meister **Ge[rrit] Rhijnvisch** die junge, unnde **Anna**, sin echte huissfrouwe umb eene kundtschafft unde getuichnisse der waerheit bi eede unnde zielenn zalicheit ad perpetuam rei gestae memoriam toe verclaeren, wes hem, getuige, van navolgenden interrogatorien unde vragestuickenn bewust, wittich unde kundich si. In den eirsten hem toe vraegenn, wie olt sie sinnen. Thom anderden hem, getuige, aff toe vragenn, offte niet waer, dat hierbevoerens tot oerenn huise hebbe gesetenn **Jochim Spilenn**, unnde offte aldaer niet ingekoemen sei **Werner Duerkoep**, itziger tidt coster toe Enschede, unnde offte die beide aldaer mit denn anderenn niet hebben sitten drincken, unde offte tenn lesten **Werners** huissfrouwe oick niet aldaer en quam? Tom derdenn hem, getuich, insunderheit toe vraegen, offte niet waer, dat onder anderenn **Werner Duerkoep** tot gemeltenn m(eister) **Gerrit**, huisf(rouwe) **Anna**, deposantinne, unde hem niet en sachte: Ick hebbe gisterenn avent mit unsenn praedicant **Adolpho Spitzero** juwenthalven wegen juwes testamentes groetenn unwillenn gehadt? Thom vierden offte genomter **Anna** tot **Werner** daerup niet en sachte: Waerumb dat? Thom vifftenn offte **Werner Duercoep** daerup niet wedder en sachte, die praedicant wolde mi die slotelenn

van den kercken unde die costerie nemen, daer-
umme, dat ick gisterenn in den raedthuse up [die]

folio 109

die vraegstuicken des vuirg(emelte) testamentz niet
nae des pastoers begeerte unde wille getuiget
unnde minen eedt voert up zulche getuichnisse
hadde doenn willenn? Thom sestenn, offt niet
waer, dat **Werner** daerup sachte: Ick hebbe
die waerheit vann den testamente gisterenn
getuiget unde daer will ick bi blivenn. Ick
will nae des praedicantz wille daer niet vann tuigen
anders, als ick getuiget gebbe, all were hie oick die
duvell? Thom soevedenn, offte **Werner** vuirg(emelt)
niet tot hem, getuige, unnde sin vrouwe **Anna** en
sachte, wat will ghi mi gevonn? Ick will juw dat
testament erholdenn unde mit rechte inwinnen,
unde offte **Werner** oick verner niet en sachte tot **An-
na** vuirg(emelt): Ick sall juw wall helpenn, dat ghi daer-
mit hennkoemet, meer ghi moeten die bierkan-
ne well gaenn laetenn. Hiervan die gerechte waer-
heit toe seggenn umme Gott unnde recht, soe wall
gefraget, als ungefraget, unnde ingevalle gemelte
deponente hierinne voerweigerunge deden, wolde
die producent niet lidenn umme die poena vann
vifflich olde schilde baeven schaeden toe rechte.
Up anspraecke vuirg(emelt), bedaget unnde vlitich geexa-
miniert meister **Gerrit Rhinvisch**, die erste
getuich, tuiget up denn ersten articull, dat hie
olt sei acht unnde twintich jaeren. Up den anderden,
derden, vierden, viffte, sestenn unde soevenden
articull bekendt getuich, dat die alle alsoe
waer sinnenn.

Im gelickenn bedaget unnde vlitich geexaminert
die huissfrouwe vann m(eister) **Gerrit, Anna** vuirg(emelt), tui-
get unnde secht up denn erstenn articull, dat sie
ummentrindt acht unnde viertich jaerenn
olt sei. Den twiedenn, derdenn, vierden, viff-
te, sestenn unnde soevedenn articull bekendt
Anna vuirg(emelt), gelick oer mann, daervann ge-
tuiget hefft, unnde zulckes waer toe sinn. [Unnde]

folio 110

Unnde hebbenn obgemelte beide getu[igen dieser--]
gegevenne getuichnissenn, unnde gedaene [des-]
gehadt enn bedenckent unnde vlitiger examination
durch dwanck vann rechte, alsoe waerhafftich
toe sin, mit liflickenn eede bevestige[n. Alsoe]
sunder arch unnde list, unnde want dann alle vuirg(emelte)
puncken unnde articulenn alsoe wir vuirg(emelte) [--]

uns schepenn vuirg(emelte) geschienn unnde gerichtlichen durch gegaenn sinnen, daer wi unse gerichtlicke oerkunde up umfangenn hebben. Des toe oerkunde unde in getuichnisse der waerheit hebbenn wi, burgermeisterenn, schepenn unnde rhaedt in der tidt der stadt Enschede vuirg(emelt), unse stadt secreet siegell van gerichtzwegenn benedenn upt spatium dieses doenn druckenn. Actum anno duisent sess hundert unnde viere, denn drie unnde twintichste januarij. (23-1-1604)

{zegel}

folio 111

A(nn)o 1604.

folio 112

Contrestraffe der naegelaetener weduwes **Leonardts Scheffens** tegens **Quirijn Scheffen.**

Mijn heeren, offt men wel an sijden der onschuldiger ende op onlijdelijker kosten wedderrechtelick gedrevener beclachtinnen, vermoetlicher toeversicht sich niet weijniger verseen hadde, ofte onbefuegde zaeck soeckende cleger solde an ende mit voergaende redelijke rechtmetige ende dorch uuijt beweesene producten, als oick metten gebruijcklicken stijll ende stadts statuten (de pro lege te observieren staen) soo haer termijnen niet baven duplicam extenderen, verzediget gebleeven sijn. Soe doet sich danner niet alleen het wedderspil van dien apenbaeren, dan darff sich oick clegerens raetgeever wel drijstelich ende unbedachtelijken onderstaen te protesteeren, jae oick beclachtinnen malitiae te incuseeren ende tgeene noch in juris perito ondrechlijcker is. Interlocutoriam, in re plana, et quoad inventarii requisitionem judicata (quod unice notandum) te bedinghen ende te solliciteeren onder de deckmantel, als wan ehr in audita causa et praecipitantius verdammet solde worden. (Daer ehr doch albereetz des erforderder inventaris halven geheel verdammet is ende blijft) ende sunst sijn uuijterste gedaen heeft. Averst hoe onbesonnen dit allent voergenaemen worde, wil man eenen [ersamen]

folio 113

ersamen magistraet, als oick eenen ankomstigen onpartijschen heeren referent ende jedermenlichen gesondes gemoedes heim gestalt hebben, mitz danner daert noedichst wert sijn laconice straffende jegendeels ongefundeerde instroijnghen. Eerstlich unde voer all, praemissis attentis utliliterq(ue) huc repetitis pro fundamento allegerende hoe dat hoochveroersaeckter verweerderscher getuigen niet anders sijn ende geachtet konnen werden als testes vere reprobatorii, illorum videlicet testium, quos actor sinistre et praeter jus statutarium, prius in replica

sua produxerat ad infirmandum scilicet testamentum defuncti **Leonardi Scheffens** legitime confectum, quale per testes reae conventae rite erigitur, atq(ue) reprobatorie testimoniis reae praefat[e] necessario atq(ue) defensive, ab mutilibus actoris attestationibus vindicatur, ordineq(ue) reciproco per ream vindicari potuit. Voer sonderlinge becant angenaemen werdende, dat cleger buijten ende baven ingediende generaele onerhefflijke boeselingen niet bestendichs tegens beclachtinnen bestandige getuichnissen en(de) legaler persoenen, soe mede bij ende thotter maeckinge oder oprichtunge des duchtigen testamentz gewest ende gestaen he[b-]ben, verclaeringen hefft geweeten oder sunst kunnen bijbrengen. Der gestalt oick, dat men an der verweorderschen sijdt mit meerdere occasie solde moegen dolieren ende protesteren van sijns # clegerens # ongerijmde materie ende forme van procedieren, als sijnde wel onerheefflick ende vergeefflick tegens stijl ende stat-oick lantrechte de gevoerde kuntschappen eerstlich in replica bijgebracht ende alsoe dorch clegeren alleene onversaecklick [dese]

folio 114

dese reprobatorii reae conventae testes, tam pro salvatione testamenti incusati, quam pro refutatione testium per actorem serius productorum, gecauseert.

Daer doch sonderlinge een anlegger tanquam miles antesignanus*, nae rechts vermeldungh mit sijn geweer ende noetwendige bewijsdoemen ad fundandam suam intentionem gefast ende versorget sijnde, totten strijt behoert te gaen, staende, bij versuimenisse ende faulte vandien, de gedaechde oder verweordersche van der iniquer* petition kost- ende schaedeloes te relaxeren.

* = voorvechter

Thoe meer in desen, daer cleger itz all ten twieden mael (wie ex- praemissis affmetelich) dit selvige testament bearbeijdet mit nichte te infringeren* ende dat meer is contra rem judicatam, quae utiq(ue) pro veritate habetur vulg. L. res judicata ff. de reg. jur. nec suo effectu carere debet c. cum in aliquibus x de sent. et re judicata het gerichtelicken affgecande inventarium wederechtlichlick avermaels te verforderen, onangeseen exceptio rei judicata, litis decisiva sij, siquidem* ea lites sopiantur c. 2 x d. tit. facit c. sicut x ibid. unde etiam retractari* non potest L. sub specie L. 4 C. de re judic. siquidem ius faciat inter litigatores*. Late Wesembec. ad tit. ff de re judicata nu. 8°.

* = ongunstig

* = verzwakken.

Behalvens dat oick sunst nae kundtbaeren averij solschen lantrechte geen sententie aver sententie gaen mach, tot dem fine begeert ende gebeden wordende, dat hijrop behoerlijken gelettet, als oick de sententie bij verweorderschen antwoert exceptive ingedient, hijrheer erweddert moege werden. [Under]

* = aangezien

* = herroepen

* = procederende

folio 115

Under voerigen voerbeholt thot eigentlijkere refutatie* van clegerens in en(de) behulp reden nederdalende: staet voer al gantz weijnich op des eersten articuls ongegrunde protestatie, ende noch voele weijniger op des twieden positionaels selffs erdachte ende onbeweerde

* = weerlegging

reden te letten, als nergens waer enige asserte confusie
nochte nova facta in beclachtinnen reprobatoriis* testibus, bevonden * = afgekeurde
voele weijniger beweesen ende daer gedaen wordende ofte wesende.
In den derden articul culpeert* cleger sijns selffs misbruick, als sijne * = beschuldigen
kuntschappen tegens notoiren lantrechte ad terminum replicae mali-
tiose*, (dewijl # hij sich # voer al als anlegger eerstlich wel verseen konde ende * = arglistig,
sluw
behoerde mit noetwendige probatorialen,) te rugge gehalten hebbende.
Daerdoer reae conventae, cui non debet non licere, quod actori licet,
ad sui necessariam defensionem, dese reciproque ende competitibile
tegenkuntschappen gesuppeditert* ende in duplica respondente * = ter beschikking
zijn
replicae erwecket hebbende, moogende aversulx den inholt deses
ende volgenden articuls, mit meerder vuegen in actorem geretor-
quiert* worden, etenim mutato nomine de se fabula narratur. * = terugdraaien.
Irret hijrentegens mit nichte, dat schoen verweerdersche haere kuntschap-
pen, als binnen Enschede gevoert, (alwaer oick clegers anwalt, jae
cleger selffs ende sijne deposanten wonachtich sinnen,) wol mechtich
hadde konnen worden want cleger sulx oick wel gecont hadde, sonder
dannoeh deselve nae behoor ende verheissung der nijer reformation.
in ende bij der anspraken ingedient te hebben. Behalvens dat oick
sunst beclachtinne(n) in den antwoert vermitz sie sich opt rechmetich
opgerichtede testament beriep geen occasie om kuntschappen te
voeren gesubministriert* sij gewest. Averst dorch clegeren * = leveren
in replica eerst daertoe angeritzet wesende, heeft sij, vice vers[a], [tam]

folio 116

tam ad salvationem testamenti oppuonati (nunquam tamen mediante
justicia expugnandi*) quam ad reprobationem testium produc- * = bevechten
torum in duplica mit jegenkuntschappen nötsaeckelich ende
oersaeckelich, sich moeten verhelpen, imputet igitur sibi, si quid in
hoc, sua culpa sinistre admissum vel omissum sit.

Edoch aldewijl nae algemeiner Overijschelschen stedens kuntbaeren stijl
ende stadtrechten, die daer selffs geintentierde processen bij
ende nae de termijnen van replijck en(de) duplijck geslaeten worden,
(wie dan oick in deser saecken billick behoort hadde, alhoewel itz
clegeren dese sijne straffe, thot de ensige reproche van beclach-
tinnens getuigens alleen ex gratia, tho gelaeten sij,) solde men
wol geerne van clegeren weeten offet mit alsdan even eene gelijke
geleghentheit solde hebben, als hij, cleger, nu voerholt: ongetwij-
velt, jae. Want wat alsdan in sulcken cas beclachtinnen haer
duplica solde sijn, dat is en(de) moet haer nu oick dorch clegeren
selffs veroersaeckt haer quadruplica wesen, Et contra etc.
In vuegen dat clegerens absurde voergeeven, even soe wol alsdan
(si vid(eatur) post duplicam in causa concludatur,) wie alsnu solde
moeten obtineeren, twelcke nochtans valsch ende ongeboerlich is,
altijt den verweerders de laeste schriftelijcke oick mundtlijke
reprochen ende respective salvatien salff ende gereserviert
blijvende.

Den articul. Ende dewijl etc. acceptiert men in quantum pro, te weeten dat tegens gevoerde getuigens, soe cleger in replica sua eerstlich exhibeert heeft, beclachtinnen reciproce vrij ende aepen gestaen hebbe haere testes reprobatorios bij te brengen, hoedanige, cleger, propter inhabilitatem, soe hij gekont ende [stoff]

folio 117

stoff daerthoe gehadt hadde (wie niet, der groeter legaliteijt ende onstraffbaerheijt halven) gereprocheert ende suspectiert mochte hebben, onwaerachtich wesende, dat hem dorch beclachtinnen enich beneficie van rechte, malitiose* affgesneden sij, ofte ten respecte verhaelt hebbe kunnen worden.

* = arglistig

Derwegen dan oick de ongerijmde boufellige protestatie des 8 articuls ende voer al die abusivelich versochte interlocutoire des 9 articuls sonderlinge te verwerpen staen. Dewijl alhijr niemant indefensus et in audita sed utiq(ue) plane peracta, aut potius per actori protracta causa gecondemniert sal kunnen worden, stellende ditselvige uuijt voerhen verhaelde motiven thot naerdere discretie ende examinatie eenes aequi iudicis, die welcke sich duce justicia weiniger als niet, doer die eerrorige woerden des 10,11 en(de) 12 articuls wort bewegen laeten.

Sollende sich gelijkfals opten dertijnden ende die acht negst volgende positionalen, bes totten articul. Derwegen etc. inclusive (waerinne doerch uuijt thot averleeveringe enes beedeten, edoch affgekenden inventarii gecontendeert wort) uuijter sententien sub A bij den antwoerde ingedient, rechtformlich weten te resolveren, als dat nu meer obstante re iudicata (wie albereets in den voerigen articul deser deduction, beginnende. Thoe meer etc. daer gedaen is) desfals geene wijdere questie vallen ofte cum effectu gemooveert moege worden, totis titt. ff. C. et x de re iudicata.

Ahne, dat oick sunst (protestative ende alleen berichtsche wijze sonder wijdere inlaetinge gesat) cleger ab intestato geadmitteert konne worden ex vulg. L. quamdiu. 89 ff de reg. juris [sonderlinge]

folio 118

Sonderlinge soe mede in den duckgemelten testamente, wie insgelijks bijder geroerter sententien die maekinghe ende averleeveringhe eenes inventarii den averblijvenden uuijtdrucklich geremitteert ende respective strafflich verbaeden sij.

Quod autem testator in praejudicium coharidum, legatoriorum nec non fideicommissariorum confectionem inventarii jure remittere possit, communiter obtinuit, videatur Clarus lib. 3 sentent. § testamentum, quaestione 66a nu. 2° sub finem ubi ait. sicuti enim testator, ipsis nihil relinquere potuit, ita multo magis et in eo quod reliquit (eti hoc casu post mortem reae conventae tunc temporis residuum) poterit

eis praejudicare.

Edoch dit avergeslaegen ende mit eenen asem uuijtgesecht.
Aldewijl cleeger niet alleen in dit punct testatori
wederstreevet dan sich oick (twelcke ondraechlijker is)
het geheele testament te subverteeren ende te enemael
te vernichten, mit nichte sich verdrijstet ende ondernempt,
wil wolbevoechte verweerdersche kraft ende vermittels
haeres saligen ehemans (cui etiam jure optimo, maxime
in acquisitis et honesta insuper instituta persona, sua nimirum* * = natuurlijk
legitima conjuge collaterales (qualis utique actor est, sororis
sc. filius) praeterire impune* integrum fuit) laeste dispo- * = ongestraft
sition sub finem (in verbis: oick doen genoemte eheluijden
praecavieren*, soe sich emant van oiren beijden erffgenaemen, nu * = trachten te voorkomen
ofte kumpstich dorch sich selvest, ofte emants anders mit [oder]

folio 119

oder ahne recht in eeniger wijze daerentegens setten oder oplennen
worde deselve sal, als erffgenaem met een oort goldes gekant
sijn ende daermit van oiren beijden erffnisse geheel
ende all (notetur) in kraft van desen versteecken sijn en(de) blijven.
(Hactenus* formalia testamenti dispositiva verba) gesusti- * = in zoverre
neert ende versocht hebben dat cleger maer alleen met een
oert goldes gekant wordende ende wesende van sijne gantzelijke
vermeijnte successions gerechticheijt conform den algemeijnen rechten
remissive in duplica articulo: Bij faulte etc. angetaegen, gefrustr-
ert ende beroevet sal moeten sijn.

Dergestalt oick, dat cleger hijrdoer, mitsgaeders billickmetich
gepriveert sal moeten blijven vant alhijr nae des testatoris dispositie.

In verbis: metten expressen bescheijde nochtans dat genoemte
Anna etc. gerichtelijken deponierde ende consigneerde silver ende
golt, verwachtende hijrop, wie insgelijcks op alle andere puncten
eene recht billicke vonnisse, protesterende van onkosten etc.

Desen nae mit clegeren pari passu* te condescendieren** thot die * = met gelijke tred
eerste questie: ofte dat verthoende testament nae lantrechte ** = inwilligen
duchtich sij ofte niet?

Wil man eerstganges wedderdeils obstinaetelijke persistencie, wilmoet
ende volhardicheijt omme sijns oehms opgerichtede testament
te casseeren ende geheel te vernichten, sonderlinge genotiert
ende onstrafflich voergedraegen, als oick daeruuijt totter
straffe den contravenierenden, desfals tam legis, quam
hominis provisione expresselich operlacht gecontendiert wie
insgelijcx een onpartijich eintordel omni meliori modo et
forma iuris bedongen hebben. [Noedeloes]

folio 120

Noedeloes wesende, avermaelich, cum taedio* et nausea** legentiu(m) * = walging ** =
zeeziekte

atq(ue) judicantium sive ius dicentium, in specie te refutie-
ren alle ende jegelijke jegendeels uuijtgesochte boeselingen ende

cavillation*: doer dien soedaenige in praemissis unde voeral spitsvondigheid in duplica gestraft ende affgeschaffet sijn, daertoe men sich, om schuwinge vergeefflijker redijten remissive doet referieren.

* =

Niettemin deselve daert noedichst wert sijn sub repetitione priorum perfunctorie* aver te loepen, dient op ten articul een taal

* = het volbrengen van

Umb dan etc. dat claegende parthije, der beclachtinnens kunt-schappen in gelijkere qualiteijt ende pariformiter tegens hem, als voer sich usurpieren ende gestendigen moet, attento: quod jurata testium depositio sit individua, quae # pro # parte recipi, et pro parte reijci nequit, neq(ue) vero quod probo, reprobare possum, aut debeo: oick niet tegenstaende clegerens tegens de waerheijt opgeraepde notabilia*, in de soeven volgende positien verfaetet.

* = merkwaardigheid

Want voer eerst den articul: Unde segt etc. anlangende doet men denselvigen dorchuijt ontkennen, als tegens die versgelde, oick mit starckere ende meerdere bestendicheijt bekundtschape helle waerheijt, wie oick sunst onbewijslick ingevoert: nemptlich, dat salige **Lenardt Scheffens** sijnes uuijtersten willens dispositie juist in sulcker ende geen ander gestalt, als anleggerens gereprochierde ende aversulx irrelevante nicht weerdige getuijgens daervan melden opt pappijr heeft doen brengen [wie]

folio 121

wie insgelijcks dat daervan maer alleen een concept ader ontwerp bij minute ofte breviature (quod non senatus, (ut sic) sed notariorum proprium est) dorch **Albertum de Laer** ende niet eeven ditselvige bij beijde protocollen gelach[] verwaerden ende verbotenus daernae ende uuijt versgelde testament (waervan cleger, onvernientlich, soe in desen, als oick lange voer desen processe, copien ende respective visien genaeten heeft, wie hijrbevoerens daergedaen is,) in presentie van twien doemaels heeren ende borgemeijsteren in der tijt, gelijk oick des gedelegeerten richters ende coernoten, mede des predicantz **Spizeri** (waerop sich jegendeel alleine lennet) gemundiert ende testatoribus utrisq(ue) thot twiemael voer geleesen, als oick stipulata manu geminataq(ue) ultronea* approbatione, van den selvigen testateurs nuncupiert*, geratificiert ende afkondigen

* = vrijwillig.

* = benoemen,

solennelijken, met aepenen doere ende vensteren opgerichtet ende vollendiget waere gewest, videantur, obsecro*, et repetantur huc, deducta et probata duplicae.

* = in hemels naam.

Het twiede notabel, des volgenden punctz treckt men thot beclachtinnens hoegen vordel, als dat daer selffs gestendicht worde. Testatorem den 8 maj 1602 sijn dispositie gemaket ende bes tot Jacobi weijnich daegen voer ofte nae, onverhaelt, geleevet te hebben. Daeruijt ervolgende, dat testator ongewtijvelt sijnen den achten maj voors(chreven) apentlich ende

te enemael verclaerden laesten wille inmiddels wel
gerevociert oder aver in soe geruijmen tijt, wel anders [debite]

folio 122

debite, adeoq(ue) revocatorie gedisponiert solde hebben, soe wanneer
hij sijn voerige volcoemene dispositie geimmuteert* gehadt wolde
hebben. Averst sulx geenssins geschiet, nochte het geringeste
apparentelick ergens waer gebleecken, voele weijniger beweesen
wesende, wort er niet alleen gepraesumiert* dan verblijft oick
in der waerheijt onstraffbaerlich, dat het voerige wel ge-
disponierde, doemaels als daetlich gemundierde ende bij des landtz-
oick stadtgerichtes protocollen gelachte ende verwaerde, als
oick noch verwaert wordende testament, sij geweest ende
verbleeven het waere ensige, ende ongetwijvelde **Lenardts**
Scheffens testament, wille ende uuijterste dispositie
Deme, noch clegeren, nochte emantz ter werlt mit voege tegen
te spreken ende de facto te controvenieren competiert ende
georloft is, op die paena, bij den testateurs selvest reciproce daerop
gesteld ende sunst nae rechten ende reden daerthoe staende.
Nihil enim est quod magis hominibus debeatur, quam ut supremae
voluntatis (postquam* iam aliud velle non possunt) liber sit
stylus et licitum*, quod iterum non redit arbitrium L. 1, C. de
55-tis eccles. cum multis similib(us). Videatur et addatur articulus
duplicae, incipiens. Bij faulte etc.

* = veranderen.

* = verwachten.

* = nadat; daar

* = veroorloofd

Het derde notabel begreepen, in den positinael: Is oick kentlich etc.
Is in sick onwarachtich, sal oick nummermeer anders bewee-
sen kunnen worden, dat dat het waere verhaelte testament
(ende geene minute) al lange bij t leeven **Leonardtz** voor(schreven),
jae, oick daetlich daernae dorch des stadts secretarium **Alber[tum]**

folio 123

tum de Laer, sijnde een legale ende beedete publike persoen
bij en(de) in des statz protocol gelacht, ende ne in minimo quidem
jota nedum syllaba aut dictione verandert, wie hijr bevoerens
bekuntschapt is steedes verbleeven sij: waeruijt dan oick naemaels
ter instantie van beclachtinnen verbotenus, (wie ex collatione er-
metelich,) doch **Laer**, eenen apenen versigelden brieff oder instru-
ment metter heren ofte stadts, als oick des richters, respective
hant ende zegels becreftiget, verferdigt ende bij desen processe
avergegeven is. Sijnde even dit selvige geschiet ende bij tijtz
geeffectueert in des lantgerichtes protocol, sijnde daervan
den gicht*, mede an den ordinaris richteren **Johan van Rees** gedaen,
afgelegde
dewelcke geenerleij wijse sijn zegel ende hant onder t testa-
ment geschreven unde gehangen solde hebben, ten waer datt hem
sulx vermitz gedaenen gicht ende vermoege sijnes gerichtelijken
protocols kundich ende wel bewust were gewest, waerop
hij gelevet ende verstorven is.

* = gerechtelijk

verklaring

Het veerde notabel ende vermeinte behulprede eijget geenes brederens berichtens, als wesende bij sich absurd ende contrarie deser landschaps van Overijssel stijl ende coustume, vermitz alhijr ende elders de gerichtelijke protocollen ende wes daerin bevonden wort, ut et tanquam acta judiciaria bij ende dorch sich selvest, alwaert oick geene instrumenta sigillata (quae sese eo penitus referunt) daarvan gedepescheert mochten worden, vollcomene cracht ende geloove meriteeren, facit violenter, et quidem in terminis L. Omnium 19 C. de testamentis. [Ummers]

folio 124

Ummers al genaemen, dan ongestanden, (vermitz in premissis, anders bewiesen is) dat schoen testateurs apentliche(n) genuncupierde* uitspreken * = openlijk

wille oder dispositie met inscriptis vervaetet, nochte ad protocolla, gereferiert oder verwaerlich gelacht muchte wesen: Soe solde, konde ende muste doch evenwel testatoris dispositie ende ordnungh, daerdoer geenssins nichtich geachtet, dan aver al duchtich geholden worden, gemercket eeven soe groete indien geene meerde-re geloove den levendigen getuijgen, als den doeden instrumenten en(de) pappijren thot te schrijven sij, ad jura vulgatissima, facit d. L. omnium x siculo: sicut ergo etc.

Sonderlinge soe alle onse daechlixen gebrueckliche testamenten apentlich voer den gerichte opgerichtet worden, ex genere nuncupativorum te holden sinnen, wie sulx allen practicienen becant is.

In nuncupativo autem testamento, tantum abest ut scriptura de essentia sit, ut etiam nullatenus, nisi maioris securitatis ergo requiratur unde etiam testamentum sint scriptis # sive non scriptum # vulgo vocatur ten notoiren rechten getaegen.

Thoemeer nostro casu, soe dese selvige ordnungh oick sunst (in quem-cunq(ue) eventum gesat,) ex subiuncta salutari clausula codicillari, maxime quoad praesentem actorem, qui duntaxat* ut collateralis haren * = in zoverre; namelijk

testamentum infringere* nititur, ten geringesten pro codicillo aut saltem pro donatione gesustineert en(de) defendeert konde worden, * = afbreken

waerop voer al, eventualiter, mede te letten staet. Onnoedich wesende, den rechtz unde stijls verstendigen met operose* allegaten** * = zwaar ** = aanwijzing

te astruieren ofte to errinneren: cuius effectus et efficaciae* prae- * = werkzaamheid

dicta clausula codicillaris sit, siquidem id plene ex Bartolo ad L. 1 ff de codicill. et quadantenus*, imo satis, ex Gaillo lib. 2 observat 114 * = tot op een zeker punt

suppleri possit. [Den articul]

folio 125

Den articul: Het protocol, blijvet doort voergaende berichtet, niet irrende, dat **Joannes Wijnoldi**, schrijver des gerichtes geweest sij, want hij sich doemaels, niet als schrijver (vermitz ders stadt secretarius **Albertus de Laer** het testament

wel alleijn schrijven, voerleesen ende mundieren konde, wie hij dan oick allent in effecte actu continuo geschiet en(de) absolviert is), dan als delegeerde richter, nomine judicis ordinarii, die welcke oick wie verhaelt den gicht daervan debite genaemen heeft, neffens sijne cornoeten, ten principalen averstaen van twien borge-meisters in der tijt, ten huijse des testateurs heft vinden laeten. Dat oick sulx alsoe geschien moege, is kuntlijkeren stijls ende gebruijkes dan dattet naerdere declaratie bederve.

Hoe den volgenden articul, Item is waer etc. te nemmen sij, is averal in duplica angetaegen, wel geheel absurd wesende, dat daer selffs gedroemet wort, dattet eerste gemundierde testament noijt ten protocol gecoemen solde sijn, want, soe deme alsoe weere (als niet, wie beweeret,) hoe solde de richter saliger, die eenen ijderen rechtz te doen vermittels eedes angelaevet heeft, soe noch in februario 1603 nae clegerens eijgene bekentnisse geleeft heft hebben konnen ofte dorven approbieren, ratificieren, jae onderschrijven en(de) bezegelen (notetur) ten waer **Johannes Wijnoldi** uuijt sijnen naem ende onthieten het gericht met angewesener cornoten geheget* * = omsloten ende sulx an hem gegichtet, als oick bij sijnen protocol bevonden, ende verwaert were gewest. At facessant* et valeant huiusmodi * = berokkenen. calimniosa* nugamenta**, quae ne praesumi quidem, nedum affir- * = arglistig/vals ** = rommel. mare convenit.

Doet verners weijnich ofte nictes ter saecken, dat het selve [testam.]

folio 126

testament niet ordine et seriatim int protocol geschreeven sij, ofte weegen andere praeoccupierde acten des voerigen daeges geschreven hebbe konnen worden. Genoech wesende dat het alleen, daerbij gelecht ende verwaert en(de) tot meerdere verseeckerheijt suo loco et iuxta ordinem dierum, met een spelde daeran gehechtet sij, wie cleger selffs in den articul, Item is waer ende uuijt etc. neffens de negestvolgenden voergeeft.

Sonder dat oick beclachtinnen naedeelich vallen moege, dat schoen **Joannes Wijnoldi** daeran getwijvelt ende den predicanten d(ominus) **Spizerum** raet gefraeget, als oick hem sulx affgeraeden moege wesen, cum nemo alterius odio atq(ue) respective dubio, pregrava-ri* debeat. Behalvens, dat nae t eijgen verclaeren van clegeren, d. ar(ticu)lo * = zwaar belasten

ad verbum (nota) **Joannes Wijnoldi** meijninge ende twijvel alleen veroorsaeket sij, omme dat juist geen plaetze ofte spatium was daer t behoerde te staen ofte geschreeven te worden, waeruijt geenssins en volget, dat bij t protocol soedaenige testament niet gevonden oder gelecht sij (t welcke bij sich genoech is) dan alleijn ex defectu spacii, dattet niet heft konnen geschreeven worden, quod non requiritur, modo apud acta duntaxat custodiatur, soe doch gemeenlich alle sententien ende oick meestelick de testamente(n), alleen bij t protocol verwaert worden, consistierende de acta niet in t registrieren, dan in t gerichtelicke verhandelen, waervan blijckende (wie dan alhijr gebleecken oick ter

overvloet betuiget is) wort vergeefflick de re nota gedisputeert, cum aequipollentium eadem sit disciplina et iudicium c. tua de consang. et affin. et ibid. glossa in x-bo aequipollentibus.

Dese facta alsus onwaeraftich te sijn, wie sie van clegeren angegeven worden, refutando verclaert wesende, wil man contrarie dem [articul]

folio 127

articul beginnende: Dese facta etc. geconcludiert hebben, als dat het ius ex facto lichtelick hervoerschijnen ende geordelt sal kunnen worden, nemptlich, dat niet met puchen, nochte hoichdraevende woerden gepraesupponiert dan wol sonnenclaerlick praemissis huc simul repetitis beweesen blijve, het testament wittelich en(de) wel ongerichtet, vollendiget confirmeert ende al lange voer testatoris averlijden ad acta gedirigeert ende bij t protocol respectivelich gevoeget, als oick daernae van woerde tott woerde het publicum instrumentum in forma communi (alhowel de acta bij sich genoegh waeren, wie in praemissis daergedaen) verferdiget sijn.

Soe voele de volgende positionalen, beginnende van den articul, soe viel etc. bes totten articul, Maer eenkomstig etc. (waerinne met diversche gruntloese ende onwaeraftige impetition op **Alberti de Laers** persoen gedebaechiert ende her uuijt gevaeren wort) angaet: Staet voer eerst te considereren, dat **Albertus de Laer** niet, wie cleger onbeschaempt mit nichte opwerpt, als publicus notarius (hoedanige hij dannoch waeraftelich is en(de) daervoer gehalten wort, ten regard vandien, oick sunst legalior ende van meerderen credijt, als wol een gemeijn persoen te ostineeren staende) dan genzlich ende allein, quoad praesentem casum, als secretaris der stadt Enschede verfordert, ende neffens sijne ~~heeren~~ mode thot deser acte van testamentz maeckinge gerequireert wesende heeren borgemeijstere in der tijt, ten huijse des testatoris gevolget sijn, alwaer hij oick tanquam secretarius ex officio suo waerer ende beweesener geschichtz nae gehegeden gerichte ende [apeninge]

folio 128

apeninge van doer ende vensteren, wie gebruijcklich is ter praesentie ende averstaen sijner heeren oder borgemeijstere, sampt des delegerten richters ende sijner cornoeten, het testament opt believeen ende ankundigen der testatoren eerst ontworpen ende daernae teenemael gemundiert sijnde, den testatoribus thot twiemaelen (gelijck hijrbijvoerens daergedaen is) voergelesen is, die oick nae voerigen punctuelich itereerden vraegens ende vermaenens der heren, ende anderen, het selvige, mit hande ende mit monde solennelijken alsoe te stellen ende willen blijven ende holden geratificeert, ende voer haer uuijterste dispositie verclaert, ende alsoe te protocolle te brengen begeert hebben.

Der gestalt dat bij sich selves nedervallen moeten alle ende iegelijke clegerens uuijtvluichten ende irrelevantien van abbreviature, minute protonotariaetschap onderschrijvinge etc.

ende dergelijke dromerijen, als altesaemen opt gruntloese ende impertinente fundament notariatus etc. gebouwet sijnde.

Adderende op ten articul, Weshalven etc., dat dorch beclachtinnen nictes achterbax ende tegens stijl ofte manier van rechte, nocte enich inofficioes testament nae doede haeres mans: dan wel daetlich ende sulx solenniter p(er) in ipso scilicet actu judiciali vereq(ue) publico vivente et nuncupante* * = benoemen testore idipsum ore proprio, wie itz verhaelt, gepubliciert sij, tgeene daer selffs van den borgemeijsters, naectelich ende onbeweesen gefabuleert wort, eijget geen berichtens, cum eadem facilitate, qua asseritur, negari possit, et negetur [uuijt]

folio 129

Uuijt den volgenden articul, Belangende etc. acceptiert men, dat iegendeel **Albertum de Laer** mede kent voer een stadt secretaris, daerthoe implicite thoestaende, dat wes ehr in sulcker qualiteijt gedaen heft voer duchtich ende bundich te achten sij, als hem op sijn hoechsten eedt ende salicheijt bevaelen wesende (wie hij dan oick in desen apart sijn eedt daervan gedaen heeft,) alles debite, sine affectionibus et salvo jure tertii te verhandelen, wie hij dan oick in der waerheijt gedaen heeft, alhoewel hem met onwaerheijt qualicken naegedacht ende gesacht wort, dat hij procurator causarum à parte reae convente solde sijn, dan is **Tongeren** van Oldensel in desen proces procurator gewest, wie dan clegerens patroen ende volmachtiger selves genoechsaem weete. Behalvens, dat oick sunst **Albertus** maer alleen muta* persona sij * = zwijgende ende met een woert daertegens gesacht, voele weijniger geschreeven te hebben, bevonden sal worden, et licet affectibus quam maxime regamur, rationi tamen atq(ue) veritati Christianum, praesertim juratum, parere satius est, et metu divino cogimur, quam depravatis affectibus, lucelli ergo, obsecundare*. Amicus Plato, amicus Aristoteles] * = inschikkelijk zijn

(arebat ille) amior tamen veritas.

In den articul: Desen allen etc, segt ende bekent cleger seer wel, duckmaels gesecht, averst nijwerlde ofte ergens waer beweesen te sijn, nocte oick te sollen kunnen worden (want sulx anders, als wesende het radicaele fundament van clegeren, wel in replica geeffectueert solde sijn,) dat het asserte concept eerst nae doede **Leonardt** ten protocolle gebracht sij, wes derwegen op deses genutlosen fundemante, dorch uuijt gebouwet wort, wil man eens voer al bij notoire ende onbeweesene impertinentie affgelennet hebben, doerdien [meer]

folio 130

meer geloovens, den loffwerdigen # leevendigen # ingedienden getuijgens, in wiens praesentie ende averstaen dit oppugnierde* testament requisitis solen- * = aanvallen, bestrijden nitatibus adhibitibus, dorch den oick leevendigen ende gesondes verstandes testatoren genuncupiert ende absolviert is,) als die bloete onbe-

wijslicke clegerens segges woerden thoe te schrijven staet.
Der gestalt, dat die duckgeroerte laeste wille, nochte ex defectu
palam nuncupatae et declaratae voluntatis, nochte oick ex defectu
requisitae solennitatis, geimpugniert* konne oder moege worden,
bestrijden

* = aanvallen,

wie in den vijff volgenden puncten mit nichte onderstanden wort,
gelijck sulx een komstiger heer consulent ex praemissis bij sich
lichtelick sal konnen affmeten, den men mitsgaeders, even-
tualiter, insertae testamento salutaris clausulae codicillaris, geadmo-
niert* wil hebben, als oick sunst favoris ultimaru(m) voluntatum etc.

* = aanmanen

Sijnde dan nu alsoe, die, nae unse(ren) lantrichte vereijschede
forma condendi testamentum, averal, wie beweesen geobserveert
valt bij sich selvest den articul, Want dewijle etc., mitten twien negest-
volgenden genoechsam wesende, dat dorch actuarium sive secreta-
rium **Albertum de Laer** iussu atq(ue) voluntate testatoris praesenti-
bus, respective senatu, atq(ue) iudice et assessoribus, het testament
publice geschreeven, ende ten ahn- en(de) averwesen der persoenen voers(chreven)
thot twiemael dem testatori, idipsum stipulata manu palam* appro-
banti, voergeleesen ende alsoe apud acta judiciaria te enemael gepub-
liceert ende eeven alsoe kortz daernae respective protocollis adjun-
geert sij, hoedaenige uuijterste wille, als weesende testamentum
nuncupativum oick bij sich, sonder schriftuijre duchtigh ende
bundich (wie itz verhaelt) te erholden stonde, gesweegen [dattet]

* = openbaar

folio 131

dattet noch van emant anders meer, als van des secretaris hant
beschreeven ende onderschreeven behoevede oder behoerde te worden,
militeerende ende strijdende sulx tegens onses vaederlantz stijl
ende lofflijke daechlijxe gewoentheijden, wel gantz absurd,
jae ongehoort wesende, dat een gerichtschrijver de interessanten
ofte erffgenaemen, sonderlinge die collateralen, deemen niet
gehouden is de necessitate te institueren oder te exhaeredieren*, pleege
ofte sunst behoefte te conveneren, ad videndum aut audiendum
publicationem instrumenti, semel* publice, formaliter adeoq(ue) apud
acta judiciaria ~~semel~~ perfecti uuijtdrucklich versaecket, ende
nummermeer bevonden werden sollende. Dat verweeterschen
anwilt hijrbevoerens ofte alnoch int geringeste petulanti calamo
ofte trotselich (wie clegerens patronus acuendo dentes in persona(m)
advocati reae conventae, trotselich voergeeft) gedebacchiert* moege
hebben, sijnde maer alleen wes rechtens ende redens is, ordentlijcker
ende welbevoechter wijse, tegens clegerens graeve onreden voerge-
naemen.

* = onterven

* = eenmaal.

* = brutale riet

* = uitrazen.

Hijrmede ordine affdalende thot verdedigung ende salvatie vant
protocol des lantgerichts van Enschede, waervan int einde des
articuls, Maer een ancomstich etc. angevangen ende volgentz in voele
volgende positionalen vervolget wort, wil man anfenglich in genere
geresumeert hebben die voerige levendige ende snijdende redenen.

Demnae dorchuijt ontkennende den articul, Want behalven etc. eensdeels vermitz het testament al lange bij tijden testatoris ende noch langer voer den doot des richters (der sunst sijn hant ende zegel, ondert publike formele, edoch ter overvloet verfordert [instrument]

folio 132

instrument niet gestelt solde hebben, wie albereets daergedaen is) int gerichtes protocol gecommen sij. Niet irrende dat schoen **Joannes Wijnoldi**, wie der articul si, Soe was etc, vermeldet, geen ordinarij richter gewesen, dan als substituijt, gelijk sulx in absentia ordinarii hic et passim obvium atq(ue) moris, consuetiq(ue) stijli is thot deser acte geroepen ende gecompariert sij, ~~als oick~~ doerdien hij sijn gicht, om den richter (de ten respecte vandien sulx mit hant ende zegel bestedicht ende ratificeert heeft) geboerlijcken* gedaen heft, sijnde * = gebruikelijk mitsgaeders dorch **Joannem Wijnoldi** den act onversaecklich, voerlanges bijt leeven des zaligen richters **Joan van Rees** te protocolle gebracht, want waeruijt solde der richter anders bestendelichen geweeten hebben, t selvige, soe hij naemaels, mit hande en(de) zegel neffens den magistraet alhijr bekreftiget heeft, te wesen het waere testament van **Leonardt** voors(chreven).

Volget oick niet, **Joannes Wijnoldi** heeft nu eerst onlanx den act mit een spelde int protocol gehechtet. Ergo, ist te bevoerens niet bij den protocolle geweest. Nihil Hercle minus, dan is affnemlich oick beweesen, dese laestliche anhechtinge alleen daerom geschiet ende eniger maten getwijvelt oick der predicant gevraeget gewest etc. omme dat deser act niet eeven soe juist, ob penuariam spacii, aliis actibus judiciliabus praecoccupati in ordinario conscripto protocolli libro, niet op den dach celebrati huiusce, domi testatoris celebrati actus, gestalt oder geregistreert waer ofte alsdoen niet en conde worden. Quid hoc ad defectum et infirmitatem veritatis, solennitatisve, reipsa, uti comprobatum est judicialiter peractae, cum non liber, sed ipsemet judicialis actus, maxime conscriptus, plenariam per se fidem faciat. Imo etiamsi nihil plane conscriptum foret, faceret nihilominus testamentum nuncupativum fidem et valerit dummodo vivis testimoniis, uti hic, comprobetur, quemadmodum supra dictum est [hijrdoer]

folio 133

hijrdoer den articul: Ergo etc. neffens den volgenden, als oick die albereertz beantwoerde fremde vraegen affgelennet, ende mitsgaeders **Joannis Wijnoldi** persoen gequalificeert ende den act ten vullen gevalideert blijvende. Dient opten articul Ende solden, dat **Joannes** voors(chreven) niet alleen niet en solde derven, dan oick albereerts neffens anderen sancte geaffirmeert hebbe, dattet geene in sijn protocol licht verbotenus even deselvige acte sij (neq(ue) vere una eademq(ue) res aut scriptura diversis locis simul esse et conservari possibile est), dewelcke **Albertus de Laer** den 8 maj 1602 (wie oick het publicum versegelde instrument anduijdet) geschreeven, tot twee diversche reijsen punctuelich ende distinctelich testatori voergelesen ende gemundiert heeft, ahne dat noedich, jae oick ongeboorlich, ende voeral voele te milde geschreeven sij, dat aversulx **Joannes**

sijn conscientie op **Alberti** woert (als wan het met testatoris wille dorchuujt soedaenigh geweest were) solde moeten stiften. Gemercket dit allent alsoe in sijns **Joannis** selffs praesentie, averstaen, seen ende anhoeren, met apenen doere(n) en(de) venstere(n), witlich ende wel gepasseert sij, wie insgelijcks ten anwesen van den daertoe uuijtdrucklich verforderten twien borgemeijsteren in der tijt, de oick derwegen haer conscientie geenssins op **Alberti** ensige woort dan voele eer en(de) meer op haer eijgen angehoorde ende geseene wetenschap ende geweeten te bouwen loderven, hebbende oick hijrvan haeren gicht an den anderen raetz verwanten behoorlijken gedaen ende gerelateert.

Der spottelicke articul: Want soe solde etc. blijft per praemissa gedilueert* gelijk oick der negst volgenden, siquidem hoc casu singula requisita intervenisse, debiteq(ue) observata, satis superq(ue) demonstratum sit.

* = weerleggen

Blijvende alsus (tot beantwoerdinge des art(icu)ls, Ende alsus etc, de [vermeinte]

folio 134

vermeinte larven desen act ende dorch clegeren qualick gebaptiseerden concept int geringeste niet affgedaen, kunnen voer al ende oick sunst bij sich, die leges, dat des predicantz affgeleenede tuichnisse eniger maeten in desen behoere ofte konne, geen plaetze grijpen, wie in duplica remissive doergedaen is. Hoedaenige predicantz getuichnisse, niet der secretaris (wie gespaerter waerheijt ingevoert wort) dan der onschuldige beclachtinne ende sulx dorch haers patroens mitgedeelden raet # ende arbeijt #, als bevindende deselvige attestatie teenemael absurde, singulier, partitiae en(de) onduchtich (wie in duplick naerder angerecht) niet alleen niet en soecket te elevieren*, dan oick albereetz dorch rechtformigen middel teenemael geele- viert ende vernichtiget heft.

* = verheffen

Verners wel onbesonnen ende met importune* groete onwaerheijt bij jegendeel angegeven wordende, dat der secretaris den asserten verworpenen act ofte concept inter privatos parietes thot dat die testator verstorven waer, gehalten ende eerst dorch beclachtinnen (der clegerens advocaet niet en weet waer met best te moegen denigrieren en(de) odieux* te maecken,) naeloepen, her voer gebracht solde hebben. Leever doch, domine advocate (quisquis* es) waeruujt ofte waerom kont ende darff ghij, soe stoltelich ende onbedachtlich tegens u eigen gewetten calumnieren, als oick, die an deser sijt becuntschape waerheijt spaeren, ofte sunst ex nimia affectuum praedominatione die onwaerheijt mit nichte uuijter lucht raepen, niet omsiende noch wit, noch swart, als wan Godt niet aller dingen kenner ende ansiender waere? Sed vincet tandem veritas, quae nullis verborum lenociniis atq(ue) involuoris opprimi quidem, non tamen suppressi poterit.

* = ongepaste

* = hatelijk

* = wie ook

folio 135

Den articul Want in dem etc. is vitio impertinentiae laborerende

cum hic nullus sigillum suum neget, neq(ue) vero suspectum porro fieri potest, quod semel pro indubitato palam, legitimeq(ue) declaratum et omnibus numeris absolutum fuit.

Kan oick cleger tabulas testamentarias niet suspecteeren, alwaert schoen enige getuigens, soe eigentlich vant inventaris te geeven, ofte vant verandersaten* niet en wisten seggen, dewijl des menschen memorie ende reminiscentie, sonderlinge in andere luijden saecken, daer sij niet bij te winnen nochte te verliesen hebben, swaeck ende labilis is, thoe-meer soe sie sich expresselich totten in haer praesentie opgerichteden testamente, sonder enige wijdere contradictie, teenemael referieren, repetantur huc ar(ticu)li duplicae, ar(ticu)li demnae, woe krancken etc., cum 2-d(us) seqq. Nec dubitandum, quin nostro casu instrumento potius et pluribus se eodem referentibus testibus, quam uni alicui singulari partis adversae testi, crededum sit. * = veranderen

Ende alles met einen woerde gesecht: Clegerens patronus, niet wetende, waermede sijn abuijs, missverstandt ende graeve dwalerien enige varwe an te strijcken, onderstaet sich in den articul, Endt alles etc., die geheele dispositie te invalideren, als wan sij alleen op **Alberti** # woert #, oder schrijven, ende alsoe op eenes mans credijt gestiftet: ende met all ende wal, op die gecelebrierde solennele gerichtelijke acte, soe bij duplica avergelecht, ende sunst al voerlanges, bij clegeren selves uuijten protocollo gelichtet is, gefundeert ende gesustineert worde, wel seer te verfremden staende, dat clegerens agent, soe strefflijke en onwedderstrefflijke gerichtelijke persoenen hijrdoer voer stumme ende dwase, jae als affgewesene luijden darff achten, daer doch ipsis mediantbus, scriptura ultimae volunta[tis] per **Albertum** conscripta et publicata subsistoeren ende als een gerichtelijke apenbaere acte gehalten werden moet. [In den]

folio 136

In den articul Ende deses etc., smeert clegerens patronus verweeder-schen het honnich wel omme, dan niet in den mont. Dan liever, waerthoe ende waeruijth solde beclachtinne het inventaris te geeven gehalten wesen, dewijl haer sulx niet alleen niet operlacht, dan oick expresselich quijtgelaelen ende idermenlichen tselvige te sollen moegen erforderen, straefflich verbaeden sij, jae, dat meer is ende sonderlinge te notieren staet, tgeene clegeren, bij ordel ende sententie (wie beweesen metter sententien sub A een antwoerde annecteert,) witlichen afferkant is. Dermaeten dat oick cleger, vel obstante et vetante sola rei judicatae exceptione per coventae ream opposita, desfals nu meer nictes te praetendieren solde hebben.

Up ten articul Ende bij verweijgeringe, bestendicht ende contendiert men gelijkfals an deser sijt, wie dan oick sulx in praemissis abundantelich* gedebatteert is, dat clegeren oick sunst dorch sijne eijgene moetwillige ende opsatelijke verwerckinge, als sich tegens het testament niet eens, dan nu ten twieden mael met rechte gelennet hebbende, soe wel dorch des testatoris, als oick legis dispo- * = overvloedig

sitione van alle verhaepentliche naelaetenschap, met een oert goldes gefrustriert ende versteecken sij ende nae rechte erkant moet worden. Der gestalt dat hij geen inventaris (alwaert oick schoen hem sulx niet met ordel afgeweesen waere,) bedervet disputerende nu meer alleen de lana caprina*, waermit beclachtinne in groeteren schaede gebrocht moege worden, waervan sij ten cierlichsten kleinigheden = let: geitenwol = = spw.:
 bij desen thot refusie aller gedaener ende hin ferner te doener expensen is protesterende ende rechtmetige condemnatie getroestlichst verwachtende ahne dat hij oersaecke van compensatien vallen moege.

Tegens den atricul Ende omb die saecke etc. mette resterende [bes totter]

folio 137

bes totter conclusien thoe, wil man dienstlichst erwedert hebben den articul duplicae beginnende Voeral ontkennende etc. metten negestvolgenden Itz thot naederen bericht daerbij doende, dat die inserte woerden: Tijt oeres leevens etc. vitio et in curia scribentis contra verisimilem* praesumptamq(ue) disponentis voluntatem, =
 waarschijnlijk
 daerinne te milde gestelt moeten weesen uuijt oersaecke dat alsoe wol de voergaende woerden: Erfflich, ewelich ende ummermeer hebben en(de) beholden: als oick de immediate naevolgende voces: wenden keeren ende laeten waer dattet oer gelustet en(de) geleenet, sonder inspieronge* van sijne erffg(enamen), non usumfructum modo, sed = ingeving
 revera verum dominium importeeren; Praeterquam quod verba testamentorum etiam improprie assumi debeant ne dispositio pereat aut evertatur, Couvar. in c. Rapnoltus § 1° nu 6°. Ende waer mit verners den erffg(enamen) alle praetensien hijrentegens te meer affgesneeden worden mochte, is daer selffs causa huiusce dispositionis gesubnecteert willende testator quoad proprietatem sijne naeste erffg(enamen) alleenich bekant te sullen worden (notetur) mit silver en(de) golt, twelcke clegeren in effecte gepraesenteert ende alhijr tot een fine judicialiter geconsigneert is. Edoch cleger sich sulx dorch sijn voerige en(de) itzige avermalige oppositie onweerdich gemaect hebbende, mach itz nutz met eenen ensigen oort geldes affgesoent ende geheel ontervet worden.

Bavent geene verhaelt oick noch te mercken staende, dat dit duckgemelte testament reciprum et relativum sij, quorum cum una cademq(ue) sit natura, ende dan in beclachtinnen dispositie dese geroerte woerden Tijt oers leevens, niet geinseriert wesende, wort violenter gepraesumeert, dat soedaenige woerden dorch onachtsaemheijt daerbij gecomen sijn als repugneerende* praecedentibus et subsequentibus. [Eintlich] * = in tegenspraak

folio 138

Eintlich mit eijnen aem uuijtgesocht, geene van alle voers(chreven) ende uuijten testamente ersienliche woerden en konnen ususfructui geacco-

modiert oft appropriert worden. Want soe anlegger, (ut ex subiecta hypothese Bartoli inductive, in alia interim facti consideratione, subiungitur) in den eigendoem, die huysvrouw averst in de naeckte tucht geinstituteert weere, (daer danoch niet een wort van tucht ofte tuchtenersche bevonden wort,) konden geenssins nae de woerden Tijt oeres leevens, geleeden worden, salvo sc(ilicet) usufructu, die woerden Wenden, keeren ende laeten daert vergelustet etc., hoedanige woerden noetsaekkelick ius domini anduijden ende daervoer ex primis iuris principiis verstaen moeten worden: Thoe meer soe noch int einde des testamenten soedanigen rechte ende vrijwilliger disposition, int geringeste niet gederogeert* wort, vermitz daer selffs dese potestativa atq(ue) permissiva verba Wat deselvige, dan salva interim superstiti liberrima bonorum ex suo arbitrio dispositione, muchten naelaeten, gevonden worden.

* = ontzeggen

Averst waerthoe dient dit uuijvloepende discours: wil en(de) weet cleger het eene uuijten testamente thot sijnen vermeinte vordel an te nemen ende te trecken, soe behoert hij oick in eenen weege (siquidem testamentum sit actus individuus ac proinde pro parte reiici* et recipi* non possit, Decius ad L. 8 ff. de Reg. Jur.)

* = verwerpen en aanvaarden

aanvaarden
het ander soe tegens hem gaet naegecomen hebben, ende sich niet soe throtselich en(de) wrevelick tegens het testament opgelennet ende te vernichtigen averall onderstaen hebben, ende noch voele weijniger het daer selffs verbaedene, als oick sunst affgekande inventaris verfordert hebben, daerdoer ongetwijvelt sich selffs in den wech gestaen en(de) te kort gedaen hebbende. Facit huc vulgata iuris regula: Ex eo non debet quis fructum [consequi]

folio 139

consequi, quod nisus* est impugnare*.

* = tracht te bestrijden.

Up ten articul: Et istam, retorquiert men allegatum praes Everhard consil. 213 nu. 6° citatem citatos per actorem, nempe quod ibi nostra quaestio, tantum abest, ut in terminis, ut etiam maxime extra terminos nostros reperiat, concurrebant enim eo casu extantes adhuc liberi, in quorum praejudicium intelligitur uxori non proprietate sed quaedam praesentia atq(ue) alimenta concessa sive legata, idq(ue) eam ob causam, ne liberi proprietate sibi de jure naturae debita priventur, unde cum hic liberi non extent, claraq(ue) verba testatoris, propriis clarisq(ue) verbis proprietatem uxoris addicentis reperiantur, sequitur à separatis nihil recte niferri posse. Et eadem ratione exaudiendus est Bartolus d. loco.

Dat averst cleger ar(ticu)lo: Twelcke etc. cum sequenti propter celebrata secundas nuptias* de druckgeroerte woerden, praesumptive ad usum fructum wil impropiieren, praetexendo causam poenae, quod scilicet anima defuncti testatoris ex incontinentia* uxoris contristetur**,

* = huwelijk

* = onmatigheid in

begeerten

repugniert eensdeels en(de) voereerst ipsimet testamento, alwaer

** = bedroefd stemmen

der verweerderschen vrij ende thoegelaeten wort sich onverhindertlich te moegen verandersaeten: wort oick anderdeels per praefatum praes. Everh. d. consil. nu. 16 anders gesolveert, de waere solutie ende differentie nostro casu, is dese, dat alhijr geene kinderen, omme wiens faueur dese v(er)meinte dispositie geimproprieert en(de) ad usumfructum praesumptive getaegen solde worden, averensich sijn, wie dan sulx allegatus § Prospeximus auth.: de non clig. sec. uuijtdrucklich medebrengh ende vereijschet Facit paucis*, pro nub. rea singul. tex. c. fin. x de woorden * = in weinig
 secundis nuptiis* et 1 Epist. Pauli Apostoli ad Corinth. 7. [Passerende] * = 2-de huwelijk

folio 140

Passerende bij notoire impertinentie den articul: Jae dat meer is etc. vermitz nergens waer bewijslich gebleecken is, dat verweerdischen de ensige tucht dan voele eer en(de) meer den eijgendoem sijnes testatoris guederen besat sij: wort alhijr uuijt voergaenden motiven ende argumenten, contrarie, hijrbevoerens aver all bewijslicken gebleekene conclusie genaemen, avermaels begeert ende gebeden wordende, wie in praemissis daerthoe men sich korte halven, referiert.

Daerbij sonderlinge sustinerende wedder die articul: Soe contendeert etc. dat voer al nu meer geen inventaris gesonnen oder geeijschet mach oder kan worden, als tselvige clegeren, soe bij testamente, als oick bij definitive sententie (sie voerlanget al in rem judictam ergangen) affgeslaegen wesende, valsch ende onbeweesen blijvdende, dat (wie in den ar(icu)l Verweerdersche etc. allegeert wort) dorch beclachtinnen albereetz thot clegerens naedeel eenich goet verfremdet sij, anders dan thot betaelinge der staender ehe gemaekter schulden.

Wes eintlichen anlangt den laesten articul, solde cleger wol gerne etwes seggen willen, wanneer hij stoff daertegens gevonden hadde, dan niet vinden konnende, moste hij sich mit dusdanige calumnien verhelpen, ne nihil dixisse videretur, hadde hij enige reprochen* tegens beclachtinnens gevoerde kuntschappen, duplicae * = verwijten
 causaliter (wie beweesen) te annecteert geweeten, hadde hij deselvige pari passu in triplica, wie beclaechde up clegerens attestatien in replick eerst ingedient gedaen, behoert bij te brengen, waervan itz in gebreck verblijvende, worden deselvige taciturnitate actoris, als oick sunst bij sich onstraffbaerlich geapprobiert. Ofte **Werner Durcoep** ende voerne(m)lich **Johan Brouwer** geen anpart an desen pleijt sij hebbende, stelt man onbecommert aen haer eijgen conscientie. Edoch gemercket ditselvige de principale quaestie niet de [essentia]

folio 141

essentia, nochte primario sed duntaxat* accidentaliter, en raecket, * = slechts
 wil man t hijr bij ende mede berusten laeten, ende erwachten ten principale ein rechtformich eintordel, neffens erstadungh aller albereetz geleddener ende hinferner te lijdener kosten, hinder ende schaeden, daarvan ten sierlichsten protesterende.

Wel onerheefflich ende vergeefflich bij clegeren, mijn heeren borgemeijstere voer suspect gehalten wordende, voerneemlich soe ehr selvest sua # ea # provocatione, iam secundo, jurisdictione vestrae

ultronec sese submiserit et iudices suos elegerit, unde quod semel placuit, amplius displicere non poterit. Thoemeer, soe vermoege der nijer reformation, geen redeliche oersaecke van suspicie oder partijcheijt bijgebracht, voele weiniger beweesen sij, ofte sunst hebbe konnen worden, cum humillima imploratione nobilis amplissimiq(ue), officii iudicis, petit sibi rea super omnibus et singulis ius atq(ue) justiciam administrari.
Salvis.

Ingebracht denn 4-den martii 1605 (4-3-1605)
bi burgermeisterenn, schepenn unnde
raedt der stadt Enschede, beide par-
thienn concluderenn bi ingebrachte
stuickenn, als anspraecke, antwort,
repllick, duplick, straffe unnde
contrastraffe, mit allenn
bedingent unde bi gefuegtenn documen-
ten unde versuecken, dat bi einem
unpartielicken rechtssgelerten dar-
inne moege erkendt werden, wes
rechtens sei.

folio 142

Quadruplicq(ue) der weduwe **Leonardt Scheffen**
tegens **Quirijn Scheffens**.
A(nn)o 1605.

Personen:

Aeckenn/s = Scheffens, Anna/en van/n, 39,85,86,89,91,92,93,96,98,100,101,102,
A(e)ckenn/s = Scheffens, Le(e/o)nar(d)t(t)/Len(h)ardt(s/t)/Lenard/e/Le(o)nar(d)tz van/n, +,
1,18,19,20,21,22,23,24,26,30,39,67,75,82,85,86,89,90,
91,92,96,97,98,99,100,101,102,
Aeckenn = Scheffens, Quirinen/Cri(j)n/n/en, 98,100,
Alstede, Johann/s van(n), 31,64,65,89,91,92,96,98,100,
Barchum = Berchum, Michaell vann, 19,
Beijer(s), Herf/ve/f/st/s, * 1573, cornoot, x, 1,28,32,33,39,40,50,57,59,68,78,
Berche/um, Michael(l/s) van(n), * 1554, 18,19,20,23,32,33,34,57,
Berckum = Berchum, Michaell vann, 23,32,33,34,
Brouwer = Brouwers, Johan(n), 18,64,95,104,140,
Brouwers, Johan, 7,18,64,95,104,140,
Budde(n), Lambert(us/to), * 1553/4, 1,3,14,28,34,40,57,67,68,70,75,76,78,85,
Clandt = Klandt, 24,
Clanten = Klandt, 98,
Cost = Kost, Ge(e)r(d)t, * ± 1556/8, burgemeester, 13,30,36,40,67,68,75,76,82,
Costers, Winolt, stadtziener, 97,
drosen van Twente, 37,
Duerkoop = Duirkoop, Werner, 28,37,38,40,67,68,75,76,77,78,82,83,86,87,89,92,93,94,
95,96,101,102,103,106,108,
Du/i(j)rco(e/o)p = Duirkoop, Werner/s/Warner, co(e)rnoet, 14,50,57,58,59,64,86,108,140,
Duirkoop, Werner, * 1559/60, coster te Enschede/cornoot, x, 1,14,28,37,38,40,57,58,59,
64,67,68,75,76,77,78,82,83,86,87,89,92,93,94,95,96,101,
106,108,109,140,
Engerkinck/s, Hinderich, 95,106,
gerichtsschrifer = landtgerichtszchrifer, 34,
Gerrit, mr., x Anna Scheffens, 34,
Ginck, Joest(es), barber, 19,23,32,33,34,
Griete/Grietien(n), nicht van Anna, 20,21,32,
Klandt/t, He/inderich, 21,24,90,92,98,100,
Koepman Egbers, Gert, 106,
Kost, Geert, borgermeister, 1,13,30,36,50,52,57,67,68,75,76,82,
Kremer, Johann, burgermeister, 73,
Laer, Albert/us de/vann, * 1558, stadts/z-secretarius/apenbare/publicus notarius 1585-1604,
11,12,22,46,47,49,50,58,64,65,66,67,73,75,76,77,79,83,
89,91,95,96,105,108,121,123,125,127,129,130,133,135,
landtgerichtszchrifer, 30,34,
Limborch, dr., te Oldensaell, 104,105,
Rees, Jo(h)an/n van, +, richter, 22,52,84,123,132,
R(h)i(j)nvisch, Gerardus/Gerri(j)t die junge/junior, * 1576, x Anna/en, 58,64,67,106,108,
109,
Scheffen = Scheffens, Anna, x Lenhart, +, 11,29,
Scheffen vann Aecken = Scheffens, Lenar(d)t/z/Lenhart, +, x Anna, 11,29,30,
Scheffen(n) = Scheffens, van Aeckenn, Quirius/Quirin(us), 18,38,58,

Scheffenn/s van Aecken, Anna/Annen, * 1556, x1: Le(o)nardt, +, x2: mr. Gerrit Rhi(j)nvisch,
0,3,4,4vo,7,11,20,21,24,29,32,33,34,38,39,43,58,59,60,
67,68,69,70,71,72,75,76,78,79,85,86,89,91,92,93,96,98,
100,101,102,106,108,109,119,142,

Scheffen/n/s (van/n A(e)ckenn), Leonard(t)/u/s/Le(e/o)n(n)ardt/Leennerd/Leennarde/
Len(h)ar(d)t/z, +, x Anna/Annen, 1,2,3,3vo,7,11,18,19,20,21,22,23,24,26,29,30,35,36,38,
39,43,68,70,75,76,77,79,82,85,86,89,90,91,92,96,97,98,
99,100,101,102,112,113,120,122,129,132,142,

Scheffens, Lenardt, +, x Anna, 0,

Scheffenn/s, Quirius/Quirijn/Qui(j)rin(en/s), 0,7,11,18,20,21,23,28,31,32,33,34,38,43,89,
90,92,95,98,100,101,112,142,

Smit, Gerdt, burgermeister, 73,

Spi(j)len(n), Jo(a)chim(s) (ter), 58,64,106,108,

Spiserus = Spitzerus, Adolphus, prediger, 28,

Sp(e)i(t)zeri/us, Adolphus, * 1553/4, praedicaant/praedicator/diener Gods in/binnen Enschede,
13,14,18,19,25,28,31,51,54,55,58,59,61,64,80,81,89,92,
96,97,98,108,121,126,
stadt secretarius/schriver, 30,34,35,36,39,46,52,
Tongeren, procurator te Oldensel, 129,
Ulssen(n), Corneli(u)s van(n), +, borgermeister, 1,50,68,76,
Vasman, pastor, te Oldensiell, 103,
Wijn(h)oltz = Wijnnoldus, Johan, plv. rechter, 1,50,
Wijnnoldus, Johannes, * 1568/9, 1,5,13,14,22,26,28,37,46,47,50,52,57,67,68,75,80,81,
82,83,84,125,126,132,133,
Wi(j)noldi = Wijnnoldus, Jo(h)anne/is, substituit rechter, 13,14,26,28,46,47,52,57,67,80,
125,126,132,133,
Winolt = Wijnnoldus, 83,
Winoltz = Wijnnoldus, Johan/n(es), verwalter-richter des (landt)gerichtes Enschede, 22,
28,37,67,68,75,76,81,82,84,125,126,

Plaatsen:

Ambsterdam = Amsterdam, 23,32,33,
Amsterdam, 20,23,32,33,
Enschede, 0,5,7,9,11,13,14,17,18,22,27,28,29,30,31,37,40,43,44,46,
52,54,66,67,75,80,88,89,96,97,98,108,110,115,127,131,
141,
Entscheide = Enschede, 27,28,
poerte, den, 91,
Oldensaell = Oldensiell, 104,105,
Oldensel = Oldensiell, 129,
Oldensiell, 94,103,104,105,129,
Overijsch/zell, 116,123,
Twente, 37,

Stad 73-4.

- p. 1-5: B. Testament 8-5-1602
van Leenardt Scheffens van Aekenn
en Anna, met mombler Lambertus Budde.
plv. rechter Johan Wijnholtz;
cornoten: Werner Duirkoop en Hervest Beijer.
borgemeesteren: Cornlius van Ulssenn en Geert Kost.
- p. 7-9: Anna, weduwe van Lenardt Scheffens
tegen Quirins Scheffens,
d.d. 30-4-1604.
- p. 11-17: Replique van Quirin Scheffens
tegen Anna, weduwe van Lenart Scheffen,
d.d. 25-6-1604.
- p. 18-27: A. Johan Brouwer, volmachtiger van Quirins Scheffen van Aeckenn,
interrogatoria van
Michael van Berchum, 50 j.
en Adolphus Spizerus, predikant in Enschede, 50 j.
d.d. 23-1-1604.
- p. 28-41: B. Interrogatoria van Quirin Scheffen
t.a.v. Adolphus Spiserus, 50 j.
Lambertus Budde, 50 j.
Gert Cost, ± 45 j.
Johann Winoltz, 35 j.
Werner Duerkoop, 43 j.
Hervest Beijer, 30 j.
d.d. 7-11-1603.
- p. 43-66: Dupliek van Annen, weduwe Leonard Scheffens
tegen Quirin Scheffens.
d.d. 24-9-1604.
- p. 67-74: A. Anna, weduwe van Leonardtz van Aeckenn,
huidige huisvrouw van maister Gerrit Rhinvisch, die jonge.
copie van testament van 8-5-1602.
d.d. 17-8-1604.
- p. 75-88: C. Interrogatoria van Anna, weduwe Leonardt Scheffen van Aeckenn
t.a.v. Johann Winoltz, verwalter-richter, 35 j.
Geert Cost, borgermeister, 40 j.
Albertus de Laer, apenbare notarius en secretarius, 46 j.
(19 jaar gerichtsschrijver en secretaris)

Lambertus Budde, 50 j.
Werner Duerkoop, 43/4 j.
d.d. 7-8-1604.

p. 89-107: Interrogatoria van Anna, weduwe van Lenardt vann Aeckens
t.a.v. Adolphus Speitzerus, predikant van Enschede, 51 j.
Johann vann Alstede, 36 j.
Werner Duerkoop, 43/4 j.
Albert vann Laer, 46 j., notarius en secretarius.
d.d. 29-8-1604

p. 108-110: Interrogatoria van Albert vann Laer
t.a.v. meister Gerrit Rhijnvisch, die junge, 28 j.
en Anna 48 j.
d.d. 23-1-1604.

p. 112-141: Contrastraffe van weduwe Leonardts Scheffenns
tegen Quirijn Scheffen.
d.d. 4-3-1605.